

zerelmnek egy jutalmaual mertekletnenek¹
I De tewrtenek nemÿ napon hogÿ ez² vÿla-
 gy pap³ mene bel *I* Porciuncula belÿ zent
 marianak egyházaba aÿoÿtatoffagnak
⁵ kedueert ⁴ es aldozafnak kedueert vete
 egÿ penzt az Cereft melle Az ember el
 menuen egÿ (paraszt) nemÿ⁵ frater paraftol ke-
 zebe vewue az penzt es vete egÿ ablak
 ba *I* De hogÿ meg mondottakuolna frater
¹⁰ ferencznek Az frater lattuan vettkezetÿt
 folyamak⁶ boczanattra *I* Es fewldre le-
 teryeztuen magat ada verefegre: fegye-
 ewtett zent ferencz *I* Es az mondott⁷ penzr
 ewl kemenen fegye meg: *I* Es paranczola
¹⁵ nekÿ hogÿ⁸ az ablakbalol fel⁹ feluegye az
 penzt tulaÿdon zayaual es kyuÿge¹⁰ az
 fewuennek helye kyuewl Es ewtett vesse
 tulaÿdon zayaual zamarnak ganayara
I De hogÿ az frater az paranczolatott nehezen
²⁰ telyefeytÿuala meg ./.. mend azt nezewk
 es hallok bel telenek nagÿ felelemuel:
I Es tehat ynka¹¹ vtalak meg az zamar
 ganayahoz haffonlot penczt hodnem az
 zamar zarat *I* Es vÿ peldakual erewfew-
²⁵ ltettnek zent ferencztewl az penzt vtal-
 nÿ Azert penzt ne zereffetek mert czalard¹¹: [etc.]

¹ A második *t* a szó fölött van, jellel ide utalva; a második *n* fölött téves betű nyoma.

² Valószínűleg a másoló hibája: *egy* (unus) helyett *ez*-t írt.

³ A fordító tévedése, a *pap* nincs meg a latinban.

⁴ A szóközben piros pont van.

⁵ A *nemÿ* az áthúzott *paraszt* szó fölött van, nyilván helyettesíti.

⁶ Az *m* fölött egy magas betű nyoma látható.

⁷ A fordító a *tacta-t dicta*-nak olvasta, és ezt fordította.

⁸ A *hogÿ* szó közepén nagy olajfolt van.

⁹ Az első *fel* leírása után az író talán megszakította az írást.

¹⁰ A második *ÿ* *e*-ből van javítva.

¹¹ Ez az utolsó mondat bizonyára a magyar fordító sajátja.

uno amoris pretio ponderarent. Accidit ergo¹ quadam die, ut secularis quidam ecclesiam Beatae² Mariae de Portiuncula oraturus intraret et oblationis causa pecuniam poneret intra³ crucem, quam illo recedente frater quidam simpliciter⁴ manu contingens, proiecit eam in fenestram. Quum autem dictum fuisset hoc beato Francisco, frater ille deprehensum se videns statim recurrit ad veniam et humo prostratus se obtulit ad verbera⁵.

Arguit eum b[eatus] Franciscus et de pecunia tacta⁶ durissime increpavit iussitque eum ore proprio levare pecuniam de fenestra et extra sepem loci portare et ponere eam ore proprio super stercus asini. Repleti⁷ sunt omnes videntes et audientes timore maximo et ex tunc magis contempserunt pecuniam stercorei asini comparatam atque novis exemplis quotidie animabantur ad ipsam penitus contemnendam.

¹ BpK. 2b: *autem*.

² BpK.: *sanctae*.

³ BpK.: *iuxta*.

⁴ SpV. 14a: *simplex*.

⁵ SpV.: *ad verbera helyett verberari*.

⁶ BpK.: *csissitata* (helyesen: *scissitata*).

⁷ BpK., VatK. és SpV.: a mondat eleje *Dum autem frater ille gratanter impleret iussum, repleti sunt* . . . A fordító a *gratanter*-t *gravanter*-nek olvasta vagy az előtte levő kéziratban valóban *gravanter* volt.

*Mykeppen tanyoijtotta az barátokot alamýz-
na ert menný*

Mikoron kezdetuala bodog ferencz va
llaný ezenne barátokott ewruen-
⁵ dezykuala ewnekyk nayaflagokro-
l Es hogý vr yltenn ada neký¹ tarlafagot
Es azanneben zeretyuala es týztelyuala
ewkewt monduala nekýk hogý ne² menne-
nek alamýznaert Es mýkoron ygen meg
¹⁰ faradattuolna³ ./. mert latatykuala⁴ neký ho-
gý koldolný zegye[n]lenenek meny⁵ Azert
engede ew zemerneknek :I' menden nap
ewnewn maga megýenuala alamyzna-
ert I' Es mýkoron ygen meg faradottuolna
¹⁵ mert vala eý vylagban gewnge ember
es beteg termeszetyzerent I' Es nagý zen-
uedetyert⁶ es gyewtrelemeert ykab be(d)-
tegewltuala⁷ meg :I' Gondoluan magat
hogý eý enne dolgot ewnewn maga nem
²⁰ vylelhetne I' Es hogý ewk voltakuolna er
re hyuatalofok I⁸ yollehett zegýenlýkuala⁹
az koldulaft¹⁰ tenný mert czak nagyaele-
g esmerýkuala telyeffleguel I' Sewg oly
ertelmefek sem ualanak hogý czak azt
²⁵ mondýakuala¹¹ neký mý es el megewnk
alamyzna ert I' Monda nekyk Dragala¹²
attyam fyaý es en fyaczkaým I' Ne zegýe-

¹ A *j* utólag van a szóhoz írva.

² A *ne* tiltószó a következő *m* betű fölött van, jellel ide utalva.

³ Ez a mondat négy sorral lejjebb is megvan, és oda való.

⁴ A szövegi *la* a szó vége fölött van, jellel ide utalva.

⁵ Az *e ý*-ből van javítva.

⁶ Az *ert e*-je más betűből (*y*, *r*?) van javítva.

⁷ A fölösleges *d* át van húzva.

⁸ Egy téves *l* a szóközben.

⁹ A *lyk ý*-ja *e*-ből van javítva.

¹⁰ Az *u* helyén mintha *o*-t kezdett volna írni.

¹¹ Az *l k*-ből van igazítva.

¹² Az író elfelejtette befejezni a szót.

Qualiter induxit et docuit primos fratres, ut irent pro eleemosyna
(SpPerf. cap. 18.)

Quum beatus Franciscus coepit¹ habere fratres, tantum laetabatur de conversione illorum² et quod Dominus dederat³ ei bonam⁴ societatem atque tantum⁵ diligebat et venerabatur eos, quod non dicebat eis, ut irent pro eleemosynis⁶. Maxime quia videbatur ei, quod verecundabantur ire, unde parcens illorum verecundiae quotidie solus ibat pro eleemosyna⁷. Quumque nimis fatigaretur ex hoc maxime, quia fuit homo delicatus in saeculo et debilis secundum naturam et per nimiam abstinenciam et afflictionem⁸ erat magis debilitatus consideransque, quod tantum laborem solus portare non posset et quod ipsi ad hoc idem erant⁹ vocati, licet verecundarentur hoc facere, quia nondum etiam¹⁰ plene cognoscebant nec erant ita discreti, quod dicerent: Nos etiam volumus ire¹¹ pro eleemosynis. Ideo¹² dixit eis: „Carissimi fratres et filioli mei, nolite verecundari

¹ BpK. 3a: *cepisset.*

² BpK.: *eorum.*

³ BpK.: *dedit.*

⁴ BpK.: *Ø bonam.*

⁵ BpK.: *in tantum.*

⁶ BpK.: *eleemosyna.*

⁷ VatK. és SpV. 15b: *unde . . . eleemosyna helyett unde pater illorum solus ivit pro eleemosyna.*

⁸ BpK.: *per . . . afflictionem helyett prae nimia abstinencia et afflictione.*

⁹ BpK.: *fuert.*

¹⁰ BpK.: *nondum etiam helyett hoc etiam non dum.*

¹¹ BpK. és VatK.: *volumus ire helyett ibimus.*

¹² BpK.: *Ø Ideo.*

nletek alamÿznaert mentettek *I* Mert vr
 yften mÿeretewn^k magat zegenne tewe
 eÿ vÿlagban : kynek exemplomaual val-
 aÿtok(o)¹ magonknak hyttuan² zegenfegnek
⁵ eletÿtt *I* Mert eÿ mÿnekewn^k (ele)³ ewrewke-
 ewn^k : kyt vr iefus criftus kerefett es ha-
 gÿott mÿnekewn^k valaÿtottÿnak *I* Es m-
 endennek kyk ew peldaÿau^{al} akarnak
 zentfleges zegenfegben akarnak elnÿe
¹⁰ *I* Byzonual mondom nektek hogÿ eÿ vÿla
 agnak lok⁴ bewleÿekewzewl⁵ es nemefeke
 wzewl fognak yewnÿ eÿ gyewlekeÿeffbe
I Es nagÿ tyÿteffeguel es malaÿtyual me-
 dne^k alamÿfnaert Azert mennyeteki
¹⁵ byzuan es · vig elmeuel alamyÿznaert
 yftennek aldoma^{fa}ual *I* Es yn^{ka}b erew-
 me^lben es vÿgaban kel mennetek ala
 mÿÿzna ert : Ment aÿ ky egÿ penÿbelew^l
 zaÿ penÿt⁶ ad : *I* Mert aÿoknak adtok yftenÿ
²⁰ zerelme^{tt} kyktewl kertek alamyÿznatt :
 monduan : *I* Iftennek neuebe tegÿetek
 alamÿÿznat nekewn^k Mert yftennek ze-
 relmehez (ÿem)⁷ fewld es men⁸ ha^lon
 latÿk⁹ De mert meglen keueffen valanak
²⁵ aÿ baratok nem boczathattyau^{ala} ewket
 ketten ketten ·/. mendenykyt¹⁰ kewlewn bocÿ
 attyau^{ala} *I* Caſtellomokba es falukba *I* Es

¹ A szó végén egy o törölve van.

² A fordító tévedése: *verissima* helyett *vilissima*-t olvasott.

³ Téves szókezdett, áthúzza.

⁴ A *k* g-ből van javítva.

⁵ A második *ÿ* fölött magas betű nyoma.

⁶ A *p* fölött egy megkezdett téves betű nyoma.

⁷ A *ÿem* tévesen kezdett szó maradványa, áthúzza.

⁸ Többszöri javítás: eredetileg *sem men* volt, átjavítva *es nem*, majd újból javítva *es men* lett. A fordító talán a *nihil est* (semmit sem ér) szavakat olvasta így: *simile est* (hasonlatik).

⁹ A *t* fölött egy magas betű nyoma látszik.

¹⁰ A *t* szára igen hosszú, talán más betűt akart írni a másoló. A második *y* helyett *e*-t várnánk.

ire pro eleemosyna, quia Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo, cuius exemplo eligimus verissimam paupertatem¹. Haec est enim hereditas nostra, quam acquisivit et reliquit nobis² Dominus noster Jesus Christus et omnibus, qui suo exemplo volunt in sancta paupertate vivere. In veritate dico vobis, quod multi ex nobilioribus et sanctioribus huius saeculi venient ad istam congregationem et pro magno honore et gratia³ habebunt ire pro eleemosyna. Ite ergo confidenter et animo gaudenti pro eleemosyna cum benedictione Dei et magis libenter et gaudenter ire pro eleemosyna debetis, quam ille, qui de una nummata offerret centum denarios, quum offertis illis amorem Dei, a quibus petetis⁴ eleemosynam, dicentes: *Amore Domini Dei facite nobis eleemosynam*, cuius comparatione nihil est caelum et terra."

Quia vero fratres pauci erant, ideo non poterat illos binos mittere, sed unumquemque separatim misit per illa castella et villas. Et

¹ BpK.: 3a: *cuius exemplo után viam elegimus verissimae paupertatis*. A fordító a *viam-ot vitam-nak* olvasta.

² BpK.: *nobis electis*.

³ BpK.: A *gratia habebunt ire helyett gratiam ire habebunt*.

⁴ BpK.: *petitis*.

ez leuen Mykoron meg tertenekuolna az a
 lamýznauala¹ kyket lewltenekuala *I* Mend-
 enek mutattýauala bodog ferencznek *Es*
 egyk malyknak mondýauala en nagýob
⁵ alamýfnatt lewltem hogý ne te *I* *Es* ezen
 ygen meg ewrewle bodog zent ferencz
 lattuan ewkett oly výgan es ewrewlew
 kett *I* *Es* adtolfoguan mendenýk erewme-
 fben keruala bolczot alamýznaert men-
¹⁰ ný *Criftufnak* gýczeretýre *Amen* legýen

Mykeppen fegy meg az baratokot
*kyke*² · *cýnaltakuala oduarý aztalt*

*M*ikoron yewtuolna fratereknek ne-
 my mýnýttere *I* zent ferenczhez
¹⁵ vr zyletetýnek ydnepett zolgalnýa frate-
 reknek lako helyre *I* *Es* az baratok mý-
 nyfternek kedueert es az ydneppnek :
 cýýnalanak aztalalokot³ nemýkeueffe tý
 ztufen es oduarzerent az zewletettnek
²⁰ napýan nemef es zep es feyer abrozo-
 kott tewnek az aztalokra es eueg poh-
 arokott : *I* De zent ferencz etelre⁴ le zaluan
 kamoraýabol : *I* lata az aztalokott magaff-
 an meg uettný *Es* oly oduar modra
²⁵ *I* Tehat legottan tytkonnan elmene fue-
 ue egý nemý zegennek caplayatt es
 botttyatt ky az napon oda yewue *I* *Es* laffu

¹ A sok *vala* ige hatására a *-val* raghoz is odakerült az *a*.

² A szóvégi *k* után egy betű (*c*, *e*?) látható.

³ Tévedésből egy *la* szótaggal többet írt a másoló.

⁴ A *t* *k*-ból vagy *b*-ból van javítva.

factum est, quum redirent cum eleemosynis, quas¹ invenerant: unusquisque ostendebat beato Francisco eleemosynas suas, quas acquisiverat. Et dicebat unus alteri: „Ego maiorem eleemosynam acquisivi, quam tu.” Et ex hoc gavisus est² beatus Franciscus cernens eos ita hilares et iucundos. Et ex tunc quilibet libentius petebat³ licentiam eundi pro eleemosyna.

Qualiter reprehendit fratres verbo et exemplo, qui paraverant mensam sumptuose in die nativitatis Domini (SpPerf. cap. 20.)

Quum quidam minister fratrum venisset ad beatum Franciscum causa celebrandi festum nativitatis Domini, cum eo in locum fratrum de Reate, fratres occasione ministri et festi paraverunt mensas aliququaliter honorifice et curiose ipso die nativitatis, supponentes tobaleas⁴ pulchras et albas et vasa vitrea. Descendens⁵ beatus Franciscus de cella ad comedendum, vidit mensas in alto positas et⁶ curiose paratas. Tunc statim ivit secrete et tulit baculum et capellum cuiusdam pauperis, qui illuc venerat ipso die et

¹ BpK. 3a: *eleemosynis, quas helyett elemosina, quam . . .*

² BpK.: *est nimis.*

³ BpK.: *petivit.*

⁴ BpK. 3b: *toallas.*

⁵ BpK.: *Descendens autem.*

⁶ BpK.: *et ita.*

3oual ky hyua tarfanak¹ egykett es ky me-
 ne az aÿton **De** azonkezbe az barátok bel-
 yewuenek az aÿtalra: **De** mer hogÿ bodog
 ferencz zerzetteuala hogÿ ne varnak ./ my
⁵ koron legottan elnem yewuala etelnek
 ydeÿen ./ mykoron allottuolna nemÿkeue-
 lett czergete aytokewl **Es** ew tarfa legottan
 meg nÿta nekÿ **Es** yewuen capfayat ha-
 tara uettuen es botat kezében hozuan: me-
¹⁰ ne az haznak aÿtaÿara holott az barátok
 eznekuala: mÿkeppen zaradnok es zegen
Es ewueltuen monda aÿt Istennek zer
 elmeert tegyetek alamÿznak² ez zegen
 zaradnoknak es betegnek **De** az mÿnifter
¹⁵ es egÿeb barátok legottan meg elmerek
 ewtett **Es** az zegennek felele mÿ[ni]lter ./
 Attyamfya my es zegenek uagÿonk: mert
 lokan uagÿonk kel mÿnekewnk az ala
 mÿna kÿt vallonk . **De** az vrnak neuebe
²⁰ kÿt neuezel yewÿbel az hazba f adonk
 az alamÿfnakban kyket vr Isten adott
 nekewnk **Es** mÿkoron belmentuolna es
 allana az barátoknak aÿtala elewtt **Az**
 mÿnifter ada nekÿ talat kyben ezÿkuala
²⁵ es azonkeppen akenerben es elueuen az
 aÿtálnal ewle³ barátoknak elewtte . alaza
 toft le ewle atewz mellett **Es** fohazkoduan

¹ Az első *a* fölött két piros kövér ékezet.

² A szóvégi *k* a *c* (*k*) és *t* nagy hasonlósága miatt a másoló tévedése.

³ Valószínűleg csak véletlenül maradt le a *w* a szó végéről (ülő); az alatta levő sorban van a múlt idejű igealak; lehet, hogy a másoló ez utóbbit látta, amikor az elsőt leírta.

advocans unum de sociis suis submissa voce, exivit foras ostium loci ignorantibus fratribus de domo. Socius autem remansit intra iuxta ostium, fratres vero interim intraverunt ad mensam, nam beatus Franciscus ordinaverat, ut fratres non exspectarent eum, quando non venerat¹ statim hora comestionis. Quumque stetisset aliquantum foras², pulsavit ostium et socius eius statim aperuit ei et veniens cum capello post dorsum et baculo in manibus³ ivit ad ostium domus, in qua⁴ fratres comedebant, sicut peregrinus et pauper et clamavit dicens: „Amore Domini Dei facite eleemosynam isti pauperi peregrino et infirmo!” Minister autem et alii fratres statim cognoverunt eum. Et respondit illi minister: „Frater, nos etiam sumus pauperes et quum simus multi, necessariae nobis sunt eleemosynae, quas habemus, sed amore illius Domini, quem nominasti, intres domum et dabimus tibi de eleemosynis, quas Dominus dedit nobis.” Et quum intrasset et staret ante mensam fratrum, minister dedit ei scutellam, in qua comedebat et de pane similiter. Et accipiens humiliter sedit⁵ iuxta ignem coram fratribus sedentibus ad mensam. Et suspirans

¹ BpK. 3b: *veniebat*.

² BpK.: *foris*.

³ BpK.: *baculo in manibus helyett baculum in manu*.

⁴ BpK.: *in qua helyett ubi*.

⁵ BpK.: *sedit in terra*.

monda az barátoknak Mikaron latam ez
 aztalt(a)¹ týztelen es oduar modra zerzett-
 ett Gondolom hogý ne legyen zerzete-
 llege[n]neknek aztalla kýk minden napon
⁵ mednek aytoral aytora alamýzna ert ·/.
 Mert en dragalatoým ýnkab illyk
 mynekewnkr Criftufalazatoslaganak
 es zegenlegenek peldáyat kevettnewnk
 hogý nem ment egyeb zerzetnek :/ Mert
¹⁰ erre vagyonk hyuatalolok es yaronk²
 vr elewt es emberekelewtté Az ert³ ma-
 lattatyk⁴ ennekem hogy ewlyek myk-
 ent kýsded baratt Mert ýftennek yeles
 nappya es egyeb zenteknek ýnkab týz
¹⁵ teltetyk fogyadkozafual es zegenleguel
 ky myat es az zentek nertek menorzag
 hodnem ment týzteffeguel es torkoffag
 ual : ký myatt lelek el tauozýk men orza
 gtol Es ezbelewí zegýenkenenek az bara
²⁰ tok Ezekbeueuen hogý ew týzta ýgaz-
 lagot mondýon Es nemelyk kewzewlec
 kezde erewffen kewnuezný Ezekbe ueuen
 mykeppen az fewldewn ewluala Es oly
 erewfen akara ewkett meg⁵ fegýný es
²⁵ týztelen tanoýtany De kezlely uala azba-
 tokott⁶ hogý oly alazatos es týztes aztalok

¹ A szóvégi *a* át van húzva.

² A fordító összetévesztette a *proficisci* 'elindul' igét a *profiteri* 'fogadalmat tesz' igével.

³ A *t* alsó részén nagy tintafolt.

⁴ A szó után egy kivakart betű (*y?*) nyoma látszik.

⁵ A *meg* előtti szóközben piros tintával görbe rajzolat látható. Véletlen tollhibának látszik.

⁶ Íráshiba, talán az elválasztás miatt feledte ki a *ra* szótagot.

dixit ad fratres : „Quum viderem mensam honorifice et curiose paratam, consideravi, quod non erat¹ mensa pauperum² religiosorum, qui quotidie vadunt³ ostiatum pro eleemosynis⁴, nobis enim, carissimi, magis convenit sequi exemplum humilitatis et paupertatis Christi, quam aliis religiosis, quia ad hoc vocati sumus et professi sumus coram Deo et⁵ hominibus. Unde modo videtur mihi, quod sedeam sicut frater Minor, nam festivitates Domini et aliorum sanctorum magis honorantur cum inopia et paupertate, per quam ipsi sancti lucrati sunt caelum, quam cum curiositate et superfluitate, per quam anima elongatur⁶ a caelo.” Ex hoc autem⁷ verecundati sunt fratres, considerantes, quod ipse puram veritatem dicebat⁸. Et quidam ex eis incepterunt⁹ fortiter lacrimari attendentes, quomodo sedebat in terra et quod ita sancte et pure¹⁰ voluit eos corrigere et docere. Admonebat enim¹¹ fratres, ut ita humiles et honestas mensas

¹ BpK. 3b: *esset.*

² BpK.: *pauperum et.*

³ BpK.: *ire debent.*

⁴ BpK.: *eleemosyna.*

⁵ BpK.: *et coram.*

⁶ BpK.: *elongabitur.*

⁷ BpK.: *¶ autem.*

⁸ BpK.: *dixit illis.*

⁹ BpK.: *ceperunt.*

¹⁰ BpK.: *honeste.*

¹¹ BpK.: *autem.*

ok¹ vallananak hogÿ ynnetlen Vylagÿ em
 berek epewltethetnenek meg *I* Es hauala-
 mely zegen baratt yutandana auagÿ
 bely yewne ewlhetne le az fraterektewl
⁵ es ewlhetne egÿenbe az baratokual: nem
 hogÿ zegen az fewldewn ewlne: es az ba-
 rat az magaf aztalnal ewlne². az ert legÿ-
 en egÿarant eteltek nem hogÿ egÿ za-
 ya keduent egyek *I* mafnak ne legÿen
¹⁰ mytt az ellenne ennÿ: [etc.]

*Mykeppen hoſtyenſjbelÿ³ vr ſyra ba
 ratoknak zegenſegen*

*H*oſtyenſisnek vra kÿ lewn⁴ Geregelÿ
 papaÿa *I* Es mÿkoron yewtuolna por-
¹⁵ crunkulaba zent marÿahoz bel mene
 frateroknak gyewlekezett hazaba ³ fok
 vÿtezekuel es pap dÿakual hogÿ meglat-
 tna az baratoknak halohazatt *I* Es lattuan
 hogÿ az baratok fekeznekuala az fewldew-
²⁰ n es lemmÿ nem vala alattok hanemczak
 egÿ keues⁵ pelÿua *I* Es nemÿ zakadozt
 gyekenek ualanak alattak es azokes lem-
 mÿre valanak ÿok: *I* es egÿ vankofok lem-
 uala kezde mend elewttekw crewfen kew
²⁵ nueznÿ . monduan . Eeme holot aloznak
 az baratok: kegÿeg mÿ zegenek fok fele-
 ttebualoual elewnk Azert mÿ lezen mÿ
 nekewnk Azert ew es mend egÿeby lew

¹ A hiba lehet a lap fordítása miatt, vagy a *c* és *t* hasonlósága miatt.

² A szó után piros pont van.

³ A *j* esetleg *y* is lehet.

⁴ Az eredeti sorrend: *lewn kÿ*, a helycsere jelölve van.

⁵ Magános *z*, talán a következő *fok* szó régebbi helyesírásának nyoma.

⁶ Az első *e* fölött a sorközben későbbi kézzel oda írt *k* betű, talán az elmozolódott szókezdő *k* igazolására.

haberent, quod inde saeculares possent aedificari et si aliquis pauper superveniret¹, ut invitaretur² a fratribus, posset sedere aequaliter³ et iuxta eos et⁴ non pauper in terra et fratres in alto.

Qualiter dominus Ostiensis ploravit⁵ et aedificatus fuit de paupertate fratrum (SpPerf. cap. 21.)

Dominus Ostiensis, qui fuit postea papa Gregorius nonus⁶ quum venisset ad capitulum fratrum ad Sanctam Mariam de Portiuncula, intravit domum, ut videret dormitorium fratrum, cum multis militibus et clericis et videns, quod fratres iacebant in terra et nihil habebant subtus nisi modicum de palea et quasdam culcitra pernunculas⁷ et fractas quasi totas et cervicalia nulla, coepit fortiter lacrimari⁸ coram omnibus dicens: „Ecce hic dormiunt fratres, nos vero miseri tot superfluitatibus⁹ utimur! Quid ergo erit de¹⁰ nobis?” Unde ipse et omnes alii erant¹¹

¹ BpK. 3b: *veniret*.

² BpK.: Az *ut* helyett vel. — Az *invitaretur* 'meghív, megkínál' ige helyett kétszer fordította az író az *evlhetne* igét. — A latinból hiányzó utolsó mondat a fordító sajátja lehet.

³ BpK. és VatK.: *aequaliter cum fratribus*.

⁴ BpK.: *et iuxta eos et*.

⁵ BpK. és VatK.: *exploravit*.

⁶ BpK.: A *nonus* a *Gregorius* után fent a sorközben van, későbbi beírás.

⁷ BpK.: *pauperculus*.

⁸ BpK.: *flere*.

⁹ BpK.: *superfluis*.

¹⁰ BpK.: *de*.

¹¹ BpK.: *fuerunt*.

nek erewfen meg cpewltettek es ottogyel egy
 aztalt sem latotuala¹ *I* Mert az barátok ez-
 nekuala az fewldewn ýftennek gyczeretyre

Arrol kij zegyenlyuala alamj
 5 *znaert mentett:* [etc.]

*V*y burga newuew varafnal vala²
 egy nemy nemes nembelew *M*y
 halý neuew frater ky zegyenfegeben sem-
 egy keppen nem akaruala menný alamý-
 10 *znaert* *De* tewrtenek hogý bodog ferencz
 yewue oda es meg uadoltatotuala neký:
 kyt bodog ferencz ygen erewfen meg fegý
 uen *I* Paranczola neký engedelmeffegnek
 myatta hogý czak engalya ruhayaban me-
 15 *zeytelen* menneel alamýznaert³ nemý-
 nemew egy mely fewlthewz kewzelua
 lo uaralba : ký alazatoft engeduen me
 ne alamýzna ert mezeytelen menden
 20 *zemeremfeg* el hagýuan mene : kener-
 ben es egyebekben eleget lewle *I* *Es* ha
 zayaba tyzteffen tere *I* *Es* tehat azanna
 malasztot : es vygasagot vewn hogý egýe-
 beth lemmýt nem akaruala tenny me-
 nd ew eleteben hanemczak⁴ alamýznaert
 25 *menný* *Criftufnak* gyczeretyre amen

Mykeppen mentuala ky buzgosagual nemj
zegenhez kij megye[n]uala alamýsnawal

*E*s egyeb ýdewkoron lakozykuala
 zent fferencz zent marýanal

¹ A második *t* *l*-ből van javítva (vö. 104:25).

² A szóvégi *a* *y*-ból van javítva.

³ A másoló a *t*-t utólag írta a szóhoz, és mivel ezzel betöltötte a szóközt, a két egymás mellé került szót függőleges vonással választotta szét.

⁴ A *k*-t utólag írta be a másoló, és függőleges vonással választotta el a két érintkező szót.

valde¹ aedificati. Mensam etiam nullam vidit ibi, quia fratres comedebant in terra in illo loco.

*De illo, qui verecundabatur ire pro eleemosyna*² (Actus cap. 67.)

Apud Burgundiam Novam³ erat quidam frater nomine Michael nobilis genere, qui nullo modo voluit ire pro eleemosyna ductus verecundia. Contigit autem, quod beatus Franciscus venit illuc, et fuit sibi accusatus frater ille. Quem beatus Franciscus arguens multum dure, mandavit⁴ per sanctam oboedientiam, quod totus nudus iret solus cum femoralibus⁵ ad quoddam castrum prope circa⁶ unum miliare⁷ pro eleemosyna. Qui oboediens humiliter ivit nudus per oboedientiam pro eleemosyna, deposita omni verecundia. Et invenit satis de pane, satis de farre⁸ et aliis, et rediit ad domum oneratus⁹. Et ex tunc tantam laetitiam et gratiam recepit, quod nolebat aliud facere toto tempore vitae suae, nisi ire pro eleemosyna¹⁰.

Quomodo exivit cum fervore ad quendam pauperem, qui ibat cum eleemosynis laudando Deum (SpPerf. cap. 25.)

Alio quoque¹¹ tempore beato Francisco existente apud Sanctam Mariam de Portiuncula,

¹ BpK. 3b: *vehementer*.

² A cím a BpK. 4b lapjáról van átvéve.

³ BpK. 4b: *Apud Burgunciam Novam*; VatK.: *Apud Burgum Novum*.

⁴ BpK.: *mandavit sibi*.

⁵ BpK.: *femoralibus tantum*.

⁶ BpK.: *terram*.

⁷ BpK.: *miliare*.

⁸ BpK.: *Ø satis de farre*.

⁹ BpK.: *honeratus*. Ezt a fordító tévesen *honoratus*-nak olvasta.

¹⁰ A fejezet végén: BpK.: *Ad laudem Domini Jesu Christi. Amen*.

¹¹ BpK.: *Ø quoque*.

yewuala nemÿ lelkÿ zegen nagy lebefeguel
 porcunculabol¹ /. megteruen affizbalol ala-
 myznauaal² Es megyenuala nagy fel zo-
 ual(al)³ yftent gÿczeruen : nagy vÿgafag
⁵ ual Es hogÿ meg kezeleÿtetteuolna zent
 Marianak egyházat : meg halla owtett
 zent fferencz : kÿ legottan nagy buzgofag
 ual es ewrewmuel : mene hoza : es elewl
 lewle ewtett az vton : nagy vÿgaffagual
¹⁰ meg czokoluan vallat aholot az kenere-
 et vÿfelÿuala alamyznauaal es vewue
 ew vallaral az kenerett⁴ es ezkeppen
 vewue ewtett frateroknak hazaba es
 monda az fraterok elewt(e)⁵ *I Akarom hogÿ*
¹⁵ *en attyamfyaÿ vygan es ewrewluen*
el mennÿenek es meg teryenek alamy
znauaal I Criftusnak gyczeretÿre Amen

Mÿre kewsded baratnak mondatnac

*N*cha bodog ferencz monda : zer-
²⁰ zett es eletÿ kÿlfeb fraterokee :
 nemy nemew kews czorda kytt yftennek
 fya ez vtolfo ewdewben : kewuette ew
 mennyeyÿ attÿanak : monduan : **Pater :**
 Attÿam akarnam hogÿ tennel es adnal
²⁵ ennekem egyÿ vÿ es alazatos nepett
 ez vtolfo ewdeben : kÿ volna alazatoffag

¹ Téves: Szent Ferenc Porciunkulában van társaival, oda érkezik az éneklő koldus.
 A fordító talán romlott írás miatt a latin *per stratum*-ot olvasta *Porciuncula*-nak.

² Az *u* fölött téves betű nyoma.

³ Az *al* szótagot véletlenül megkétszerezte, később áthúzta.

⁴ A *pera* nem 'kenyér' (*panis*), hanem 'tarisznya'.

⁵ A *t* l-ből van javítva, a szóvégi *e* át van húzva.

quidam pauper spiritualis valde veniebat¹ per stratam revertens de Assisio pro² eleemosyna et ibat alta voce laudando Deum cum magna iucunditate. Quum autem appropinquasset ecclesiae beatae Mariae, beatus Franciscus audivit eum, qui statim cum maximo³ fervore et gaudio exivit ad eum occurrens sibi in via et cum magna laetitia osculans humerum eius, ubi apportabat⁴ peram cum eleemosyna. Et accepit peram de humero eius et imposuit eam humero suo et sic apportavit ipsam in domum fratrum et coram fratribus dixit : „Sic volo, quod frater meus vadat et revertatur cum eleemosyna laetus et gaudens et laudans Deum.”

Qualiter revelatum fuit sibi a Domino, ut vocarentur fratres Minores et annuntiarent pacem et salutem (SpPerf. cap. 26.)

Quadam vice dixit beatus Franciscus : „Religio et vita Minorum fratrum est quidam pusillus grex, quem Filius Dei in hac novissima hora postulavit patri⁵ suo caelesti dicens : „Pater, vellem, quod faceres et dares mihi unum novum populum et humilem in hac novissima hora, qui esset dissimilis in humilitate

¹ BpK. 4b: *venit.*

² BpK.: *cum.*

³ BpK.: *magno.*

⁴ BpK.: *habebat.*

⁵ BpK.: *a patre.*

ban es zegenfegben mendentewl kewle-
wmb: azoktol kyk el multanak: es elege-
dnek meg enenmagamon **Es** monda
attya ew zeretew fyanak: **I** En fyam me-
⁵ g lewn az kyt kewuetel **Azert** mondja-
uala bodog ferencz hogy arra akarta
vr yftenn(e)¹ es meg yelentette neký: ho-
gywtattnanak² kewlfeb **Baratoknak**: mert
ez zengen³ nepp es alazatos: kyt yften-
¹⁰ nek fya kere ew attyatol: ky neprewl⁴
yftennek fya ewn maga m[o]da ewang
elumban: Ne felyetek kewlfe c3ordac
mert kelletek ty attyatoknak adnya · or
zagat nektek · **I** Esmeg: ha⁵ myt enkew-
¹⁵ ldedýmbelew/ualonak⁶ tetetek nekem tew
tetek **Es** menden lelky zegenekrewl
monda azt de maga yelennen mon-
da kewlfeb baratok⁷ zerzetenek: **Mykepp**
en meg yrtata⁸ venturanak⁹ egyhaza
²⁰ ban: **Azert** mykeppen meg yelenek bo
dog ferencznek hogý ez zerzetnek kelle-
ne hyutatny kewlfeb baratoknak zerzete-
nek: mykeppen meg yrtata elfew regu
layaban: mert¹⁰ výue **I** vr papanak¹¹ eleý¹²

¹ A szóvégi *e* át van húzva.

² Az elválasztás megzavarta a másolót, azt hitte, hogy az új sort *hy*-vel kezdte, azért innen folytatta. A *-nak* rag *n*-je fölött téves betű nyoma látható.

³ Íráshiba.

⁴ Az *n* fölött tintafolt van.

⁵ A *ha* *a*-ja piros tintával van írva; a szó előtt talán egy téves *v* eleje látható.

⁶ A szó második *l*-je piros tintával utólag van beírva.

⁷ Az első *a* az *r* fölött van, jellel ide utalva.

⁸ A *mykeppen meg yrtata* négy sorral alább is előkerül, oda való. Bizonyára az tévesztette meg a fordítót, hogy mind a két helyen előfordul a *fratrum Minorum*; ennek leírása után tévesen a második *fratrum Minorum* után folytatva leírta a *mykeppen meg yrtata* szavakat, de miután észrevette tévedését, visszatért az első *fratrum Minorum*-hoz, és folyamatosan fordította a szöveget.

⁹ A fordító nem értette meg az acc. cum inf.-t: *praedixit religionem fratrum Minorum venturam esse*, a *ventura*-t találonra tulajdonnévnek vette.

¹⁰ A *quam* itt vonatkozó névmás, a *regula*-ra vonatkozik.

¹¹ Az első *p* fölött egy téves magas betű nyoma van.

¹² A fordító előbb lefordította a *coram domino papa* szavakat, akkor észrevette, hogy az *Innocentio tertio* a *papa*-hoz tartozik, ezért újra fogalmazta a mondatot.

et paupertate ab¹ omnibus aliis, qui praecesserunt, et esset contentus habere me solum." Et ait pater audito² filio suo: „Fili mi, factum est, quod postulasti³."

Unde dicebat beatus Franciscus, quod ideo Deus⁴ voluit et revelavit ei, ut vocarentur fratres Minores, quia iste est populus pauper et humilis, quem Filius Dei postulavit patri suo⁵, de quo populo ipsemet filius Dei dicit in Evangelio: *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit⁶ patri vestro dare vobis regnum*. Et iterum: *Quod uni ex minoribus fratribus⁷ meis fecistis, mihi fecistis*. Et licet de omnibus pauperibus spiritualibus Dominus hoc intellexit, praecipue tamen⁸ praedixit religionem fratrum Minorum in ecclesia sua esse venturam.

Unde sicut revelatum fuit beato Francisco, ut deberet vocari religio fratrum Minorum, sic fecit scribi in prima regula, quam portavit coram domino papa

¹ BpK.4b: *prae*.

² BpK.: *dilecto*.

³ BpK.: *quod postulasti helyett ut petisti*.

⁴ BpK.: *Dominus*.

⁵ BpK.: *patri suo helyett a suo patre*.

⁶ SpV. 20a: *placuit*.

⁷ BpK.: *ex minoribus fratribus helyett ex minimis*.

⁸ BpK.: *Az intellexit, praecipue tamen helyett dixit, tum praecipue*.

- harmad Innocenci[us] vr papanak elejbe
 kÿ ewtett byzonoÿta es annakutanna en
 gede **Es** ÿtelew helyen medennek meg
 hyrdettete : **I** **Es** azonkeppen akewzewne-
⁵ tett ¹ melyet az frateroknak keluala
 mondanÿok : Vr neky meg ÿelente : mÿ
 keppen meg² ÿrtata teltam[en]tomaban : mo-
 nduan Vr nekem meg ÿelente : mÿkepp
 en kellene³ mondanom kewzewnetett :
¹⁰ Vr agÿon neked bekeffeget Azert az
 zerzettnek kezdetiben : mÿkoron megÿ-
 enuala nemÿ fraterual kÿ uala ez el-
 few tyzenkettenek egÿk Az frater kewz-
 ewnuala azon embernek es ferfyunac
¹⁵ vtonualonak es mezewbenualonak⁴ : mo-
 nduan nekyk Isten agÿon bekefegett
I **Es** az emberek meglen nem hallottac-
 uala lennÿ valakytewl ÿlyen kewzew-
 netett **Es** azon ygen czudalnakuala
²⁰ Sewg nekyk nagÿ haragual mondna-
 kuala nekyk : Myt akar nekÿ ez ylne-
 mew kewzewneftek Vgÿ hogÿ az frat[er]
 kezde zegÿengenÿ **Es** monda bodog fe-
 rencznek : hagÿ engemett egÿeb kewze-
²⁵ wnetÿt mondanom **Es** monda bodog
 ferencz : had zolyonak : mert⁵ el kezdyk⁶

¹ Egy magános téves l betű.

² A kódexben *keppemneg* van. A másoló az *m* betű második és harmadik lába közé függőleges vonást tett, s így lett *keppen meg*.

³ Az *ll* *n*-ből van javítva.

⁴ A *3* bizonyára véletlen tollvonással van áthúzva.

⁵ Az *r* fölött téves betű nyoma.

⁶ Súlyos félreértés: *el kezdyk* 'non percipiunt'.

Innocentio tertio, qui eam approbavit et¹ concessit et postea in consistorio omnibus nuntiavit². Similiter et salutationem, quam fratres debebant³ dicere, Dominus sibi⁴ revelavit, sicut⁵ scribi fecit in testamento dicens: „Dominus mihi revelavit, ut deberem dicere pro salutatione: *Dominus det tibi pacem.*”

Unde in principio religionis, quum⁶ iret cum quodam fratre, qui fuit unus de duodecim primis, ille frater salutabat⁷ viros et mulieres per viam⁸ et eos, qui erant in agris, dicens: „Dominus det vobis pacem.” Et quia homines non audierant adhuc fieri ab aliquibus religiosiis talem salutationem, inde plurimum mirabantur. Imo aliqui cum indignatione dicebant eis: „Quid sibi vult ista talis salutatio vestra?” Ita quod frater ille coepit ex hoc verecundari, unde dixit beato Francisco: „Dimitte me dicere aliam salutationem.” Et ait illi beatus Franciscus: „Dimitte illos dicere, quia non percipiunt,

¹ BpK. 4b: A concessit et postea helyett postea concessit et.

² BpK.: annuntiavit.

³ BpK.: deberent.

⁴ BpK.: ei.

⁵ BpK.: sic.

⁶ BpK.: dum.

⁷ BpK.: salutavit.

⁸ BpK.: viam ambulantes.

meglen azokot kyk ýftene **Es** ne zegyē-
kegyel e3belew1 : mert meglen e3kew3e-
netbelew1 e3 vylagnak feýedelmý es ne-
melfý te3nek tý3teffeget neked es egý
⁵ eb baratoknak Azert nem ygen nag-
ý ha *I* vr ýften akart vallany egý vý
nepet mend azokbalol kyk el multa-
nak : egýeffeget es valazoft életben
es bezedekben : ky elegendnek meg czak
¹⁰ azon felfeges gýczewfeges criftofon

*Mykeppen ewuek zewlew1 beteg-
uel*

NEmý ydewben : mykoron bodog
fferenc3 voltuolna azýfmetlet
¹⁵ Rigumtortom newew varafnal Ne-
mý lelky frater es ag az zerzetben : va-
la beteg es erewtelen ygen : kyt nez-
uen zent ferenc3 kegyeffeguel yndoltat-
uan¹ ew rýa *I* De mert akoron egez ba
²⁰ ratok es betegek /. nagý výgafagual² el-
nekuala zegenfeget beuleger zenued
nekuala³ **Es** ew betegfegekben nem⁴ el-
nekuala Vruuffagokual sem kerefyk
uala **De** hinkak⁵ kyk valanak ew testek
²⁵ ellene ewrewmefben kerefykuala :

¹ Az *y* után előbb o-t akart írni.

² A -ual rag alatt ferde vonal húzódik, bizonyára véletlen tollhiba.

³ Az első *e* fölött egy ékezet alakú vonalka látható.

⁴ Az *m*-et a másoló később írta a *ne* szócskához, és kis függőleges vonással elválasztotta a következő szótól.

⁵ A szóvégi *k* nyilván a másoló elírása.

quae Dei sunt. Sed noli¹ verecundari, quia² adhuc nobiles et principes huius mundi de hac salutatione tibi et aliis fratribus reverentiam exhibebunt. Non enim est magnum, si Dominus voluerit³ habere unum novum et parvum populum ab⁴ omnibus, qui praecesserunt, singularem et dissimilem in vita et verbis, qui esset contentus habere ipsum solum dulcissimum⁵."

Qualiter condescendit fratri infirmo comedendo uvas cum eo
(SpPerf. cap. 28.)

Alio⁶ tempore, quum⁷ esset beatus Franciscus apud eundem locum, quidam frater spiritualis⁸ et antiquus in religione erat ibi infirmus et debilis valde. Quem considerans beatus Franciscus pietate motus est super eum; sed quia tunc fratres sani et infirmi cum magna hilaritate utebantur paupertate pro abundantia et in suis infirmitatibus non utebantur medicinis nec etiam⁹ requirebant, sed potius quae erant contraria corpori, libentius assumebant,

¹ BpK. 5a: noli inde.

² BpK.: quoniam.

³ BpK.: voluit.

⁴ BpK.: prae.

⁵ BpK.: altissimum et gloriosum.

⁶ BpK.: Quodam.

⁷ BpK.: dum iret beatus Franciscus apud Rugum Tortum; VatK.: quum iret beatus Franciscus apud Rugum Tortum. Már a latin író rosszul írta le a tulajdonnevet.

⁸ Maz.1743: religiosus.

⁹ Maz.1743: eas.

Monda . ewnbennetten bodog fferencz¹
 ha az frater holual reg eret zewlewtt
 ennek hÿzem hogÿ haznalna nekÿ *I* Es
 mÿkkeppen gondola az keppen tewn Egÿ
⁵ nemÿ napon fel kele ygen reguel :
 Tytkonnan hyua az frater velle ./ es
 vewue ewtett egÿ nemÿ zewlewbe kÿb-
 en valanak . ÿo ennÿ valo² zewlew³. es
 leewluen⁴ az zewlew uelzew mellett
¹⁰ afraterual kezde ennÿ az zewlewben
 hogÿ ewnewn maga ne zegyellene etet
 az frater Es azok euen az frater meg
 zabadola Es vr yftent egÿetlembe gy⁵-
 czerek Azert az frater mend ew eletÿ⁶
¹⁵ ben meg emlekezek az yrgalmaffaga
 nak es kegÿelmeffegenek dolgaral :
 kyt zent ferencz mutatot ./ es tewt nekÿ
I Es mert nagÿ ayoÿtatoffagual es kew-
 nuezessnek ewtleseuel eÿt gyakorta
²⁰ az fraterok kewÿt mondÿauala⁷: Ame[n]

*Mykkeppen mutatata⁸ magát mezeÿte-
 len es tarsat hogy meg ruhazna ne-
 mÿnemew ven azont*

*M*ikoron bodog ferencz lakozÿkuala
²⁵ tely ydewn Celanu[m] nevew vara
 Iban : Es mÿkron voltuolna bod⁹-
 ferencznek palaft modofrauualo egÿ zen¹⁰

¹ Az első sor végén nagy olaj- vagy viaszfolt látható.

² Az *a* helyén előbb más betűt kezdett írni a másoló.

³ A *zewlew* szó az eredetiben a *ÿo* szó után következik, jellel ide utalva.

⁴ A második *e* fölött egy magas betű nyoma látható.

⁵ Az *y* el van mosódva.

⁶ Az *ÿ* el van mosódva.

⁷ Az *ÿ* el van mosódva.

⁸ A fordító a *nudavit*-ot *monstravit*-nak olvasta.

⁹ A másoló elfelejtette a szót befejezni.

¹⁰ Itt a kódexből két levél hiányzik.

dixit intra se beatus Franciscus : „Si iste frater summo mane comederet¹ de uvis maturis, credo, quod prodesset ei.”

Et sicut cogitavit, ita fecit.

Surrexit enim quadam die summo mane et vocavit illum fratrem² secreto et duxit illum in vineam quandam³, quae erat iuxta locum. Et elegit unam vitem, in qua erant bonae uvae ad manducandum et sedens iuxta vitem cum illo fratre coepit comedere de uvis, ne ipse⁴ frater verecundaretur comedere solus. Et manducantibus illis liberatus est ille frater et Dominum pariter laudaverunt.

Unde ipse⁵ frater toto tempore vitae suae recordatus est⁶ illius misericordiae et pietatis, quam ostendit et fecit ei pater⁷ sanctissimus atque cum⁸ magna devotione et lacrimarum effusione hoc inter fratres saepe referebat.

Qualiter nudavit se et socium⁹, ut vestiret pauperem¹⁰
(SpPerf. cap. 29.)

Apud Celanum tempore hiemali, quum beatus Franciscus haberet pannum plicatum in modum mantelli [. . . occurrit ei quaedam vetula petens eleemosynam, qui statim pannum solvit a collo et . . . dedit pauperi vetulae.]

¹ BpK. 5a: *manducaret.*

² BpK.: *fratrem secum.*

³ BpK.: *eum.* Az író itt kihagyott két mondatot: *quae . . . vitem.*

⁴ BpK.: *ille.*

⁵ BpK.: *ille.*

⁶ BpK.: *est.*

⁷ BpK.: *beatus pater Franciscus.*

⁸ Az író a *cum* praepositíót kötőszónak vette (*mert*).

⁹ BpK.: *socium suum.*

¹⁰ BpK.: *pauperculam vetulam.*

Semmj ygazb ezeknel mert paranczolat-
nak hatalma : mert vacmerew parancz-
olonal femmj egyeb : ment kergetegnek
kezeben tewr . Azert mj vlatatofb ment
⁵ engedelmefflegnek zerzetef feledewee es vt-
aloja

*Az bekefegnek tetelerewl mjkkort
az barátok valnakuala haborot*

Bizonojtyauala ez kewfleb¹ barato
kott ez vtolló ewdeben ./. vr yften-
¹⁰ tewl² hogj bewnewknek (vylagoffagaro)³ ho-
malyoffagarol meg oduan vylagoffagnac
beldajt mutattnak ./. mongyauala magatt
beltewltnek lenj ./. edeffeges zagokual *I* **Es**
dragalatos kenetuel meg kentlennj : myko
¹⁵ ron haljua⁴ *I* zent frateroknak nagj do
lgjt : kyk ez vylagotmja el ozlottakuala
De tewrtenek nemj ydewn egy nemj fra
ternak Cipruf zygetebely nemes embe
rnek elewte : mas frat[er] ellen bozzofagnac
²⁰ bezedeucl vetelgednj : mjkoron lattna
ew barattyat valamenye meg haborotn
ak lennj ./. llegottan ewnewn k⁵ geryedetynec
bozzofagara : vewn uele zamar ganayt
Es ewtett boczata tulajdön zayaba foga
²⁵ jua⁶ meg ragnj ./. monduan maganak
Ganajt ragyon az nelew ./. kj en attyam
fya ellen harag(ot) nak⁶ merget ewtewtne

¹ Az első / helyén előbb 3 volt.

² Az író itt kihagyott egy fontos szót: *missos*.

³ A szó ki van pontozva.

⁴ Tollhiba.

⁵ Egy téves szókezdő *k* betű.

⁶ Az *ot* szóvég át van húzva, majd utána az író odaírta a helyes *-nak* ragott.

[*Quod periculosum est nimis cito praecipere per oboedientiam et praecepto oboedientiae non oboedire*¹ (SpPerf. cap. 49.)]

Nil² verius³, nam auctoritas imperandi in temerario praeceptore quid est aliud, quam gladius in manu furiosi? quid vero desperatius est, quam religiosus neglector oboedientiae et contemptor?

*De modo, quem tenebant tunc omnes*⁴ *fratres in reconciliando se invicem, quando unus turbabat alium*⁵ (SpPerf. cap. 51.)

Affirmabat sanctus Franciscus⁶ fratres Minores hoc novissimo tempore a Domino missos, ut peccatorum obvolutis caligine exempla vitae⁷ monstrarent. Suavissimis dicebat se repleti odoribus et unguenti pretiosi virtute liniri⁸, quum sanctorum fratrum, qui erant per orbem dispersi, audiebat magnalia.

Accidit⁹ quadam die fratrem quendam coram uno nobili viro de insula Cipri in fratrem alium iactare verba iniuriae. Qui quum cerneret ex hoc fratrem suum aliquantulum perturbatum, statim in suimet vindictam accensus assumpsit stercus asini et ori proprio¹⁰ dentibus conterendum immisit dicens: „Stercus mascito¹¹, lingua, quae in fratrem meum iracundiae venenum effudit!”

¹ A magyar szövegből hiányzó rész latin megfelelőjét nem közlöm.

² BpK. 7b: *Nichil*.

³ BpK.: *verius istis*.

⁴ SpV. 30b: *o omnes*.

⁵ SpV.: *alterum*.

⁶ SpV. és BpK. 8a: *o sanctus Franciscus*.

⁷ BpK. 8a: *lucis*.

⁸ BpK.: *redimiri*.

⁹ BpK.: *Accidit autem*.

¹⁰ BpK.: *ori proprio* helyett *ore proprio ipsum*.

¹¹ SpV.: *commastiget*.

De azkeppen nezűuala az ezudatol yedett
 Igen meg epewltetek **Es** tehat el mene
 I magat es mend ew dolgýt az fraterok
 akaratyának meg monda **I** **Es** ezekett me
⁵ nd az fraterok ezkeppen tartyakuala zerele-
 mbelewl hogý ha valamelyk valamýkoro-
 n malyknak mondottauolna bozzofagnac
 auagy verefegnek bezedett :**I** llogottan fewld
 re le¹ teryezkedýkuala es az bantatot fra
¹⁰ ternak labayt meg apolyauala **I** **Es** alaza
 toft bozananatot keruala **I** **Ewrewluala** zent
 Attya ezekben mýkoron halyauala ew fýaýt
 ewnewnbenetek zentfegnek peldayatt ve
 zerlený **I** **Es** aldomaffokual men² veteluel
¹⁵ az melto³ baratokat gewyte kyk bezzeduel
 es mýuelkedefuel bewnewfewkett cristufna-
 k zerelmere kýzlelnenek **Mert** lelkekne-
 mennýben⁴ : ký menuel⁴ vala ew tewkellet-
 es⁵ beltewlt **I** **Akarýauala** ew fýaýt vallas
²⁰ ný⁶ haffonlatos bizonfagual neky :

*Mykeppen cristus panazlat halatlan
 baratokrol*

NEha vr iefus cristus monda frater lleo
 nak bodog ferencz tarlanak ffrater
²⁵ leo en fyrok az baratokrol : kynek felele
 frater lleo Mýert vram **I** **Es** ewheza vr
 yften . haramert : mert nem efmerik en
 yo tetemet kykett oly zaporan es beufegest
 adok nekyk mykent tudod **Mert** nem hý

¹ Az I valamiből javítva van.

² A szó végéről véletlenül lemaradt egy d. Az *omni acceptione dignus* kifejezés jelentése: minden tekintetben méltó.

³ A *melto* szó a *baratokat* után áll, jellel ide utalva.

⁴ A fordító szótévesztése: *celo*-t olvasott *zelo* 'buzgalom' helyett.

⁵ A szó végéről lemaradt egy t.

⁶ A fordító itt nem értette a *respondere* ige jelentését (megfelel vminek, hasonló vmihez).

Aspiciens autem haec vir ille stupore attonitus valde aedificatus abscessit atque ex tunc se et omnia sua voluntati fratrum exposuit.

Hoc itaque ex more¹ fratres omnes servabant, ut si quis eorum alii² verbum iniuriae vel turbationis³ intulisset⁴, statim protinus in terram prostratus pedem⁵ fratris turbati osculabatur et humiliter veniam postulabat. Exsultabat sanctus pater in talibus, quum filios suos audiebat ex se ipsis sanctitatis exempla educere atque benedictionibus omni acceptione dignissimis⁶ illos fratres accumulabat, qui verbo et opere ad Christi amorem inducerent peccatores, nam in animarum zelo, quo ipse erat perfecte repletus, volebat filios suos sibi vera similitudine respondere.

Qualiter Christus conquestus fuit⁷ fratri Leoni, socio beati Francisci, de ingratitude et superbia⁸ fratrum (SpPerf. cap. 52.)

Quadam vice dixit Dominus noster⁹ Jesus Christus fratri Leoni, socio beati Francisci: „Frater Leo, ego lamentor de fratribus.” Cui respondit frater Leo: „Propter quid, Domine?” Et respondit¹⁰ Dominus: „Propter tria: videlicet quia non recognoscunt¹¹ beneficia mea, quae ita largiter et abundanter impendo eis, ut nosti, quum non seminant¹²,

¹ SpV. 30b: *amore.*

² BpK. 8a: *aliquod.*

³ SpV.: *perturbationis.*

⁴ BpK.: *alteri intulisset.*

⁵ BpK.: *pedes.*

⁶ SpV.: *dignissimos.*

⁷ BpK.: *est.*

⁸ BpK.: *et superbia.*

⁹ BpK.: *et noster.*

¹⁰ BpK.: *dixit.*

¹¹ BpK.: *cognoscant.*

¹² BpK.: *seminant.*

mtenek fem aratnak *I* Es [mert mend na-]¹
 potesteg morognak es hyvan [uadnak es]
 mert gyacorta magokot nye [(?) harag-]
 ra yzgatyak *I* Es zerelmre ne[m ternek es]
⁵ bozzofagokot engedelmeft nem ze[nuednek]
 kyket veznek

*Mykeppen felelet yr[afrol]
 predicatoroknak zerzete kewzewlua[lo]
 nemijnemew doctornak*

- 3**Ent fferencz lenanal lakoztaban: yew
¹⁰ hozza nemÿ p[re]dicatoroknac zerzete-
 bely doctor ky bozonual² vala ygen lelky ala
 zatos *I* Es mykoron ew bodog fferenczuel yfte-
 nnek bezedyrewl valamenyet bezelletec
 uolna *I* Cerde ewtett e3 mondott mefter *I* E3e
¹⁵ chyelifnek bezederewl: ha meg nem kayalta-
 ndod kegyetlennek ew kegyetlenfegett *E*w
 lelket te kezedebeawl keresem meg *I* Es mo-
 nda az attÿa³ fokat esmerek lenÿ halalos
 bewnben: kyknec nem hyrdetem meg ew
²⁰ kegyetlenfegeket: kynek bodog ferencz mo-
 nda magat alazatoft lennÿ femmÿ tudo-
 nak *I* Es az ert ynka⁴ yllÿkuala⁵ nekÿ ew
 tewle tanulnÿ hogÿ nem mÿnt zent ÿra
 fra felelnÿ *I* Tehat az alazatos mefter
²⁵ *I* Attyam fya jöllehet valamely bewlczek
 tewl e3 bezednek magÿarazattÿa⁶ hallott

¹ A hét első sor végén [] zárójelben az elveszett sarokrész kikövetkeztetett szövege.
 A harmadik sorban a csonka nye szó kiegészítése bizonytalan.

² Íráshiba *bijzonual* helyett.

³ Az *attÿa* szó már az idézethez tartozik.

⁴ A *b* valamiből javítva van.

⁵ A második *j* valamiből javítva van.

⁶ A másoló a szó végén elfelejtette kiírni a t-t.

neque metant¹. Et quia tota die murmurant et otiosi sunt et quia saepe ad iram se provocant ad invicem et ad amorem non redeunt et non parcunt iniuriae², quam recipiunt³.”

Qualiter humiliter et vere respondit cuidam doctori ordinis Praedicatorum interroganti eum de verbo scripturae (SpPerf. cap.53.)

Manente ipso apud Senas venit ad eum quidam doctor sacrae theologiae de ordine Praedicatorum, vir utique humilis et spiritualis valde. Quum ipse cum beato Francisco de verbis Domini simul aliquamdiu⁴ contulissent, interrogavit eum⁵ magister de illo verbo Ezechielis: *Si non annuntiaveris impio impietatem suam, animam eius de manu tua requiram*. Dixit enim: „Multos, bone pater, ego cognosco⁶ in peccato mortali, quibus non annuntio impietatem eorum, numquid de manu mea ipsorum animae requirentur?”

Cui beatus Franciscus humiliter dixit se esse idiotam et ideo magis expedire sibi doceri ab eo, quam super⁷ scripturae sententiam respondere. Tunc ille humilis magister adiecit⁸: „Frater, licet ab aliquibus sapientibus huius verbi expositionem audiverim,

¹ BpK. 8a: *metunt*.

² BpK.: A *parcunt iniuriae helyett portant iniuriam*.

³ Maz.1743 és 989: *rapiunt*.

⁴ BpK.: *aliquantulum*.

⁵ BpK.: *dictus*.

⁶ BpK.: *cognosco esse*.

⁷ VatK. *supra*.

⁸ BpK.: Ø *adiecit*.

- [amuala de]¹ maga erewmelt vezem ezen
 [te yteleted]ett Az ert monda bodog fere-
 [ncz ha ez]bezedet kewzewnlegelt kel erte
 [nem en] ezkeppen vezem ewtett hogý yft-
⁵ [en] zolgayanak I' Ezkeppen eletben es zent-
 [fe]gben ewnbenneten fenlený²: hogý ew
 zent nayafflaganak vylagofflagual: me[n]-
 den kegýettleneket meg zydalmazon:
 Ezkeppen mondok ew eletynek fenelfege
¹⁰ Es ew hyrenek zaga ý[n]kab³ meg hyrdeþý
 mendennek ew gonozlagýt Azon keppen
 meg alla az Doctor Imonda zent ferencz
 tarlynak I' Attyam fyaý ez embernek bew
 lezelegetes zentyrafa • tyztalagual es yftený
¹⁵ edelfeguel fenlyk olyatan mend egben
 repewlew kefelyw :I' De mý tudomanyonk
 zeluel⁴ ýar fewldewn [etc.]

*Hogý feþriuala alazatoft a zentegý-
 hazakot*

- ²⁰ Nemy ýdewben mýkoron lakozýkua
 la angyalis nevew herrewlualo
 zent marianal I' Es meglen keufenuala
 nak az baratok Megyenuala I' zent fere-
 ncz affiznak⁵ kewrnewlualo falukra es egyházakra
²⁵ : hyrdettuen es p[re]dicaluan Nepe-
 knek⁶ hogý tartananak penetenczett Es
 vele vyfeluala feþrewkewt⁷ zemetes

¹ Az első sorok elején zárójelben a hiányzó sarok valószínű szövege.

² Hiányzik a mondat állítmánya (kell); ez lehet akár a fordító, akár a másoló hibája.

³ A *b* mintha *n*-ből volna javítva.

⁴ Szótévesztés: a fordító a *ventre* szóalakot *vento*-nak olvasta.

⁵ Az *affiznak* szó a 25. sor elején van, jellel ide utalva. Az *affiznak* szó után kitett kettőspont tartozhat az *affiznak*-hoz, de az *egyházakra* szóhoz is.

⁶ Az első *e* fölött kis *n* betű van, áthúzva.

⁷ A *t* fölött téves betű nyoma látszik.

tamen libenter super hoc vestrum¹ perciperem intellectum." Dixit ergo beatus Franciscus: „Si verbum debeat² generaliter intelligi, ego taliter accipio ipsum, quod servus Dei sic debet vita et sanctitate in seipso ardere vel fulgere, ut luce exempli et lingua sanctae conversationis omnes impios reprehendat. Sic, inquam, splendor³ eius et odor famae ipsius annuntiabit omnibus iniquitates eorum⁴."

Plurimum itaque doctor ille aedificatus recedens dixit sociis beati Francisci: „Fratres mei, theologia huius viri puritate et contemplatione subnixa⁵ est aquila volans, nostra vero scientia ventre graditur super terram."

De humili reverentia, quam ostendebat circa ecclesias scopando et purgando eas (SpPerf. cap. 56.)

Quodam tempore, quum maneret apud Sanctam Mariam de Portiuncula et pauci adhuc essent fratres, ibat beatus⁶ Franciscus per illas villas et ecclesias in circuito civitatis Assisii annuntiando et praedicando hominibus, ut facerent paenitentiam, et portabat scopam ad scopandum⁷

¹ BpK. 8a: *tuum*.

² BpK.: *debet*.

³ BpK.: *splendor vitae*.

⁴ BpK.: *iniquitates eorum helyett iniquitatem ipsorum*.

⁵ Maz.1743: *submixta*, a *subnixa* a Maz.989-ból van átvéve.

⁶ BpK. 8b: *sanctus*.

⁷ BpK.: *scopandas*.

egyházakat meg lepreny Mert banya
 uala mykoron valamely egyházat ne[m]
 lewluala oly tyžtan ment ew akarya
 vala I' Es azert myndenkoron p[re]dicacio
⁵ meg vegezuen · ewzue gewytyuala me-
 nd az papok¹ kyk az helyen valanak
 I' Es tauol ygen p[re]dicalual² nekyk lelkek
 nek yduesslegerewl : hogy ne hallattatnak
 vylagyaktol ·/. hogy lennenek gyarfak tyžta
¹⁰ egyházat tartany I' Es mend azokat kyk
 tartananak ylteny zolgalattnak zolga
 lattjara I' Amen eleg legyen ez feleben

*Az parasztrol ky zent fferenczet lewlteua
 la egyház seprette*

¹⁵ **DE** mykoron yewtuolna zent fere
 nez Azyfuarafanac egy faluya
 nak zent egyházaba : kezde ewtett alaza
 toft meg lepreny es meg tyžtoytanya es
 legottan ew(belewle) rola³ kymene az hyr mend
²⁰ az faluzerte Mert lattatykuala⁴ erewm
 eft az emberektewl es halgattatykuala
 I' De hogy hallottauala nemy czudalatos
 alazatoffago Janus newew paraszt⁵ : ky
 zantuala ew mezeyben : legottan me
²⁵ ne ew hozza zent egyházat alazatof
 es ayojttatof⁶ leperny : monda bodog fere-
 neznek : frater agyad ennekem az leprewt

¹ A másoló elfelejtette kiírni a tárgy ragját.

² A sok *uala* néha megzavarja, most a szóvégi *a*-t felejtette el. A mondat szórendje kissé zavaros.

³ A *rola* az áthúzott *belewle* vége fölött van, jellel ide utalva.

⁴ A második *t* utólag van beírva.

⁵ A *paraszt* szó a *Janus* előtt van, jellel ide utalva.

⁶ A szóvégi *t* lábánál tintafolt van.

ecclesias immundas: nam multum dolebat beatus Franciscus¹, quando videbat aliquam ecclesiam non mundam, sicut volebat. Et ideo semper finita praedicatione faciebat² congregari omnes sacerdotes³, qui aderant, in aliquo loco remoto, ne audiretur a saecularibus et praedicabat eis de salute animarum et maxime, ut essent solliciti conservare mundas ecclesias et altaria⁴ et omnia, quae pertinent ad divina mysteria celebranda.

De rustico, qui invenit eum scopantem ecclesiam et conversus intravit ordinem et fuit sanctus frater (SpPerf. cap. 57.)

Quum vero ivisset ad quandam⁵ ecclesiam unius villae civitatis Assisii, coepit eam scopare humiliter et mundare et statim exivit rumor de ipso⁶ per totam villam⁷, videbatur enim libenter ab illis hominibus et libentius audiebatur. Ut autem audivit hoc quidam rusticus mirae simplicitatis, qui arabat in agro suo, Johannes nomine, statim ivit ad ipsum et invenit eum⁸ scopantem ecclesiam humiliter et devote. Et ait illi: „Frater, da mihi scopam

¹ BpK. 8b: Ø beatus Franciscus.

² BpK.: A finita praedicatione faciebat helyett finito sermone fecit.

³ BpK.: fratres.

⁴ BpK.: Ø et altaria.

⁵ SpV. 37a: sanctam.

⁶ BpK.: eo.

⁷ Maz.989: civitatem.

⁸ BpK.: ipsum.

mert akarlac teged fegeytenÿ es veuen az
 feprewt ew kezebelewł meg fepre akyt m-
 egnem fepretuala Es ott ewlewku(e)¹ egÿe-
 nbe monda bodog ferencznek ./ frater lok
⁵ annak ydeye hogÿ akartam yftennek zol
 galnom² Es annakutanna(k)³ ynka⁴ hogÿ
 hallec te rolad es baratyrol hÿrt ./ De nem
 tudomualec⁵ mykeppen te hozzad ÿuthaffak
 Azert ÿmar mÿolta kelletek vrnak hogÿ
¹⁰ teged latnalac akarom tennÿ valamÿ neked
 kelletendic :I Zent ferencz gondoluan ew
 buzgofagat ./ ygen ewruendezek yftenben :
 mert tehat keues baratÿ valanak Es latta-
 tykuala nekÿ hogÿ alazatosfagaert es tyzta-
¹⁵ lagaert kellene lennÿ yo fraternak ./ De m
 onda nekÿ Attyamfya ha akarz mÿ eletew-
 nkbely lenned⁶ es tarlafagonkbely kel hogÿ
 tulaÿdonohad magadot menden nemewtte-
 ewł kyket leuzatnal⁷ kewł hatthacz vullanod
²⁰ es azokot agÿad zegeneknek I zent ewangelu[m]-
 nak tanalcza zerent : hogÿ azont mend azon
 enattyamfyaÿ es tewtek I kyk tehettek :I ky ha-
 luan legottan el mene az mezewre hollott
 az ewkrewkewt hattauala I es meg oda ewkewt
²⁵ es vÿue egÿkett zent ferenczhez monduan
 nekÿ I ffrater ezenne ydeÿglen zolgaltam
 en attyamnak es mendenuel en hazam-
 balol Es yollehett legÿon kewłded ez en erew

¹ A szóvégi *e* át van húzva. Az író nem értette az ablativus absolutus szerkezetet: csak űk ketten űltek le.

² Az *m* harmadik lába *ÿ*-ból van alakítva.

³ A szóvégi *k* át van húzva.

⁴ A *k* *q*-ból van javítva.

⁵ Az előbbi magyar kéziratban *uala* lehetett a szóvég, mégsem lehet kizárni ezt a ritka, más kódexekben is felbukkanó igealakot.

⁶ A második *n* *u*-ból van javítva.

⁷ Az *n* fölött egy magas betű ívének nyoma látható.

quia volo te adiuuare¹." Et accipiens scopam de manibus eius scopavit² residuum.

Et sedentibus illis simul ait ille beato Francisco : „Frater, iam est diu, quod habui voluntatem serviendi Deo et maxime postquam de te et de tuis fratribus rumore audiui, sed nesciebam, qualiter ad te venirem. Nunc ergo³, postquam placuit Domino, ut te viderem, volo facere, quidquid tibi placuerit."

Beatus Franciscus considerans eius fervorem, exsultavit in Domino, maxime quia tunc paucos fratres habebat et videbatur sibi, quod propter simplicitatem et puritatem ipsius deberet esse bonus religiosus. Dixit autem ei : „Frater, si vis esse de vita et de societate nostra, oportet, quod expropries te de omnibus tuis, quae sine scandalo habere possis⁴ et des ea pauperibus secundum consilium sancti evangelii eo, quod⁵ illud idem⁶ fecerunt omnes fratres mei, qui potuerunt."

Quo audito statim ivit ad agrum, ubi dimiserat⁷ boves et solvit illos et duxit unum coram beato Francisco et dixit⁸ ei : „Frater, tot annis serviui patri meo et omnibus de domo mea et licet sit parva haec portio hereditatis meae,

¹ BpK. 8b: *iuvare*; Maz.1743: *coadiuvare*.

² BpK.: *scopabat*.

³ Maz.989: *autem*.

⁴ BpK.: *potes*.

⁵ BpK.: *quia*.

⁶ BpK.: *Ø idem*.

⁷ Maz.1743 és 989: *dimisit*.

⁸ BpK.: *dicens*.

kfegemnek reze Akarom ez ewkrewt en re-
 zemre venny es ewtett adny zegennek
 mykkeppen yoban lattatyk te neked **De** lattua[n]
 azt ew rokonj es ew attyafyay kyk megle[n]
⁵ valanak kewfidek hogj el akaryauala
 hadnj ewkewt /. mend ew hazabalol kez-
 denec oly erewlen kewnueznj **I** Es oly ba
 natof zokot ky boczatnj lyralmual: hogj
 zent ferencz yndoltatak kegjelfegre¹: mert
¹⁰ nagj (zolgalat) lokaffag² es erewtelenuala **Es** monda
 azochoz bodog ferencz menyetekel es czj-
 nalyatok mendennek eledelt mynekewnk
 es egyewnk /. mert tyteket ygen megvj
 gatzallak³ Azert ne bankogyatok /. **De** azhoc
¹⁵ legottan zerzenek es egyenbe nagj vyga
 llagual ewnek /. **De** az etel vtan monda
 nekyk zent ferencz **Ez** ty fyatok akar zolga
 lnj yftennek **Es** ezen nemkel bankod
 notok de ynkab⁴ kel vygadnotok /. mert
²⁰ ty nektek nemczak yftenent de ez vylagent
 es aloytatyk nagj tyzteffegnek es vettetyk
 leleknek es teftnek nagj haznalatjara:
 mert my testewnkbelew tyzteletyk yften
 es mynd ty attyadfya leznek my bara-
²⁵ tynk es fyaynk **Es** mert yftennek terem

¹ A szó vége *rel* vagy inkább *uel* lehetett; a másoló az *u* első szárából *r*-et alakított, az *e*-t megvastagította, az *l*-et pedig kivakarta.

² A *fokaffag* az *es* fölött a sorközben van és jellel az áthúzott *zolgalat* helyére van utalva.

³ A *z* egy vastag függőleges vonással át van húzva. Talán *f* akart lenni?

⁴ A *k* *g*-ből van javítva.

volo hunc bovem recipere pro parte mea et ipsum dare pauperibus, sicut tibi melius videbitur." Videntes autem parentes eius et fratres sui, qui erant adhuc parvi¹, quod volebat eos dimittere, coeperunt omnes de domo sua tam fortiter lacrimari et tam dolorosas voces cum planctu emittere, quod inde motus est beatus² Franciscus ad pietatem, quia magna familia et imbecillis erat. Et ait illis³ beatus Franciscus: „Parate comestionem pro omnibus nobis et comedamus⁴ omnes simul et nolite plangere, quia faciam vos valde laetos." Illi⁵ autem statim paraverunt et omnes simul cum magna laetitia comederunt.

Post comestionem vero dixit beatus Franciscus: „Iste filius vester vult servire Deo et de hoc non debetis contristari, sed plurimum gaudere. Vobis autem non tantum secundum Deum, sed etiam secundum istud saeculum reputatur⁶ ad magnum honorem et profectum animarum et corporum, quia de carne vestra honoratur Deus et omnes fratres nostri⁷ erunt⁸ vestri filii et fratres. Et quia creatura Dei est

¹ SpV. 37b: *aliquid parvuli*.

² BpK. 8b: *sanctus*.

³ BpK.: *ad illos*.

⁴ BpK.: *comedemus*.

⁵ BpK.: *Isti*.

⁶ BpK. 9a: *imputabitur*.

⁷ BpK.: *A nostri és vestri fel van cserélve*.

⁸ Maz.1743: *essent*.

tette lakar teremtewnek zolgalnÿ kÿ nekÿ zol
gal vele or3(f)agol¹ / Nem tehetlegem es nem
merem² nektek meg adnÿ: De hogÿ ewrola
vallyatok vigafagott Akarom hogÿ ew
⁵ meg mencze magat e3 ewkewrtewl es agÿ³-
nektek mykent zegeneknek: yollehet⁴ ewa[n]-
gelum mondeka ferent kellene egÿeb zeg
eneknek adnÿ / Es mend meg ewrewlenek
bodog ferencznek bezederewl / Az ewkrewn
¹⁰ ygen ewrevlenek⁵ kÿ meg adatottuala nekyk
mert valanak ygen zegenek / Es bodog
ferencznek ygen keluala ewnbenneten es
egÿebekben tyzta es / zent alazatoffag:
llegottan hogÿ fel ewlteztete ewtett zerzett
¹⁵ nek ruhaÿaba vyfelyuala ewtett vele tar
faent / De vala az ezenne alazatoffagoo
hogÿ mendenre hyzyuala magat tartanÿ
kykett zent ferencz te3enuala Azert mÿ-
koron bodog ferencz aluala⁶ ualamely egÿ
²⁰ hazban auagÿ helyben ymadkozny: es es⁷ aka
ryauala latnÿ ewtett hogÿ menden mÿue
(lue) uelkedeffeben⁸ es dolgyban magat men-
deneltewlfoguan hozza haffonlana / Vgÿ ho
gÿ ha bodog fferencz terdre le haÿlana aua
²⁵ gÿ kezed menbe fel emelne auagÿ kegÿe-
ge hagyapna auagÿ hurutna auagÿ foha
3kodnak / Es ew mend azokott te3ÿuala De
mÿkoron e3t(e)⁹ ezebe vewteuolna bodog fere[n]c3

¹ A *3* az *r* fölött van a sorközbén, az *f* át van húzva.

² A második *e* fölött téves betű nyoma látható.

³ A szóvégi *a-t* a következő sor elején elfelejtette kiírni a másoló.

⁴ Az *y* fölött téves betű nyoma látszik.

⁵ A *v* az előtte álló *e* fölött van a sorközbén.

⁶ Az *u* fölött egy elkezdett *l* betű nyoma látszik.

⁷ A második *es* bizonyára *ew* akart lenni (*et iste*).

⁸ A másoló megzavarodott az elválasztásban, a *lue*-t áthúzta, majd megszakítva a szót folytatta. A *ue* szórészt így is kétszer van meg.

⁹ A szóvégi *e* át van húzva.

et suo creatori vult servire, cui servire regnare est, non possum nec debeo ipsum reddere vobis, sed ut de ipso habeatis consolationem, volo, quod¹ ipse expropriet se vobis de isto bove tamquam pauperibus, licet deberet ipsum dare aliis pauperibus secundum evangelium." Et consolati sunt omnes in verbis sancti² Francisci et maxime laetati sunt de bove, qui³ redditus fuit eis et quia pauperes erant valde.

Et quia beato Francisco nimis placebat pura et sancta simplicitas in se et in aliis, statim⁴ induit eum pannis religionis⁵ et ducebat ipsum secum humiliter pro socio suo. Erat enim ille tantae simplicitatis, quod ad omnia, quae faciebat beatus Franciscus, credebatur teneri.

Unde quando⁶ beatus Franciscus stabat in aliqua ecclesia vel in aliquo loco ad orandum, et iste volebat eum videre, ut omnibus actibus et gestibus eius se penitus conformaret. Itaque⁷ si beatus Franciscus flectebat genua vel levabat manus ad caelum, vel sputabat⁸, vel suspirabat, et ipse omnia similiter⁹ faciebat. Quum autem perpendisset hoc¹⁰ beatus Franciscus,

¹ BpK. 9a: *ut*.

² BpK.: *beati*.

³ Maz. 1743: *quia*.

⁴ BpK.: *statim ut*.

⁵ BpK.: *religionis et helyett religiosis*.

⁶ BpK.: *cum*.

⁷ BpK.: *Ita quod*.

⁸ BpK.: *sputerbat (?) vel tuscitabat*; VatK.: *a sputabat után vel tusciebat*; SpV. 38a: *a sputabat után vel tossitabat*.

⁹ BpK.: *Ø similiter*.

¹⁰ BpK.: *de hoc*.

kezde ewtett ez ylñemew alazatoffagrol nagj
 ewrewmuel fegynje: kynek az felele Attya
 mfy a en fogadam mend azt tennem ky-
 kett te tez Azert kel en magamott me-
⁵ ndenben neked haffonlanom Es ezen czu-
 dalkodykuala es ewreluala bodog ferencz
 latuan ewtett ezenne tyztallagban es ala-
 zatoffagban *I* De ew annakutanna kezde me-
 nden nemew yozagokban es yo erkewlejewk
¹⁰ ben azannera haznalnja hogj bodog ffre-
 ncz es egjeb tarly ewneky haznalattyarol
 mend ygen czudalnakuala¹ *I* Es keues ydew-
 utan meg hala ez zent akaratban Es yo-
 zagoknak tekeltettiben Azert annakuta[n]na
¹⁵ bodog ferencz elmeyenek es testenek vgya
 fagaua ew baratykewzt ew (b)² nyayaffa-
 gatt ycllentyuala³ ewtett neuezven nem
 barattyanoftnak⁴ leny *I* De zent Yanofnac

Hogj kynoja ewnmagat poclofual egj tal
²⁰ *balol euen*

DE teretuala bodog fferencz zent ma-
 rianak egyhazahoz: lewlewtuala
 ott egj alazatos fratert kynekuala **Ja**
 cab neue: nemj lszephewt poclos ual *I* De
²⁵ neky ayanlottauala *I* bodog ferencz ewtett
 es mend egjebekett *I* mert vala ewnekyk
 mykeppen vruufok Es ewrewmeft yllettj

¹ A *z* az előbb leírt *u* (vö. 140:22, 160:5) első szarából van alakítva, a másoló utólag írta hozzá az *u* másik szarát. A *uala* *l*-je *k*-ból van javítva.

² Magános téves *b* piros tintával kétszer áthúzva.

³ A fordító talán *nuntiabat*-ot olvasott a *narrabat* helyett.

⁴ Az *j* fölött téves betű nyoma látszik.

coepit ipsum¹ de huiusmodi simplicitatibus² cum magna laetitia reprehendere. Cui ille respondit: „Frater, ego promisi facere omnia, quae tu facis et ideo oportet me tibi in omnibus conformari.”

Et de hoc mirabatur et laetabatur mirabiliter³ beatus Franciscus videns ipsum⁴ in tanta puritate et simplicitate.

Ipse vero postea coepit⁵ in tantum proficere, quod beatus Franciscus et alii fratres omnes de ipsius perfectione plurimum mirabantur⁶ et post modicum tempus mortuus est in illo sancto profectu virtutum. Unde postea beatus Franciscus cum multa⁷ laetitia mentis et corporis inter fratres narrabat de eius conversatione⁸ nominando ipsum non fratrem⁹, sed sanctum Johannem.

Qualiter punivit seipsum in¹⁰ scutella cum leproso comedendo, quia fecerat illi verecundiam (SpPerf. cap. 58.)

Reversus autem b[eatus] Franciscus ad ecclesiam Beatae¹¹ Mariae de Portiuncula, invenit¹² fratrem Jacobum Simplicem cum quodam leproso valde ulcerato¹³. Sibi enim recommendaverat beatus Franciscus ipsum leprosum et omnes alios, quia erat quasi medicus illorum¹⁴ et libenter vulnera

¹ BpK. 9a: *eum*.

² BpK.: *simplicitate*.

³ BpK.: *Ø mirabiliter*.

⁴ BpK.: *eum*.

⁵ BpK. és SpV. 37b: *coepit in omnibus virtutibus et moribus bonis*.

⁶ BpK.: *mirarentur*.

⁷ Maz.1743 és 989: *Ø multa*.

⁸ Maz.989: *conversione*; BpK.: *narrabat eius conversationem*.

⁹ BpK.: *fratrem Johannem*.

¹⁰ BpK.: *de*.

¹¹ BpK.: *sanctae*.

¹² BpK.: *invenit ibi*.

¹³ BpK.: *ulcereso*.

¹⁴ BpK.: *eorum*.

uála es vȳgaztalȳauála febȳt ewnekyk
 Mert tehát az barátok lakoznakuala
 poclofok Spitalaban Monda bodog fe
 rencz frater Jacabnak : hogȳ hana ewt-
⁵ ett meg fegȳuen Te ugy¹ vezefed attȳ
 adfyaȳt : mert lem te erted lem ew
 eretek tyztes yollehet akarna hogȳ 3ol
 galtuolna nekyk .*I* De maga nem aka-
 ryauála hogȳ ewkewt az Spital kew-
¹⁰ ewl vinne : kyk valanac ygen feb-
 effek *I* Mert emberek ylyeteneket 3ok-
 takuala ygen vtalnȳ Es az frater Ja-
 cab vala oly alazatos² ȳaruala ewue-
 lek az spitalbalol zent mariahoz : mȳ
¹⁵ keppen ew baratȳual .*I* De az Poclofokot
 hyuyauála kereftȳeneknek Es ezeket
 monduan bodog ferencz legottan meg
 fegye magat :*I* es hȳuen ewnewn magat³
 Poclofnak lennȳ *I* Zegȳenkedȳkuala az
²⁰ fegyelmert kyt tewtuala az fraternak
 Jacabnak : nem⁴ akaruan elegettenȳ
 ystennek es az poclofnak *I* Es monda
 ew bewnett (f)⁵ *I* Catanie[n]ibely frater Pe
 ternek : ky vala akkor kewzewnfeges
²⁵ Minifter *I* Es monda Akarom hogȳ ere

¹ A latin megfelelője: *non*. Ilyen tévedés csak úgy képzelhető el, hogy a fordító előtt nehezen olvasható vagy rontott szöveg volt.

² A latin megfelelője: *simplex* itt 'együgyű'.

³ Ez a *magat* nem tartozik a szövegbe, az acc. c. inf. szerkezet: *leprosum verecundatum fuisse* (azt hitte, hogy) a bélpoklos megszégyenült.

⁴ A latinban ez esetben nincs tagadás. A fordító *volens* helyett *nolens*-t olvasott.

⁵ A szöközben egy magános téves *f* (frater?) van, utána piros szünetjel *I*.

eorum tangebatur et mutabatur et curabatur¹, nam tunc fratres commorabantur² in hospitalibus leprosorum.

Dixit ergo beatus Franciscus fratri Jacobo quasi arguendo eum: „Tu non deberes ducere christianos³, quia non est honestum pro te neque pro ipsis.” Licet enim vellet, quod serviret eis, tamen nolebat, quod extra hospitale deduceret eos⁴, qui erant multum plagati, quia homines consueverunt tales abhorrrere nimis⁵ et ipse frater Jacobus erat ita simplex, quod ibat cum eis de hospitali usque ad ecclesiam Sanctae Mariae de Portiuncula⁶, sicut ivisset cum fratribus. Ipsos autem leprosos vocabatur beatus Franciscus fratres christianos.

Et hiis dictis beatus Franciscus statim reprehendit se credens illum leprosum fuisse verecundatum propter reprehensionem suam⁷, quam fecerat fratri Jacobo. Et ideo volens satisfacere Deo et leproso, dixit culpam suam fratri Petro Cathanii, qui tunc erat generalis minister. Et ait: „Volo, ut confirmes

¹ BpK. 9a: *et mutabatur et curabat.*

² BpK.: *morabantur.*

³ BpK.: *fratres christianos ita.*

⁴ BpK.: *A deduceret eos helyett duceret illos.*

⁵ BpK.: *nimum.*

⁶ BpK.: *de Portiuncula.*

⁷ BpK.: *et suam.*

wfewh ennekem Penetenczet melyett-
 valasztottam tennő ez fogyadkozasert¹
 es ennekem sem egykeppen ellenem
 ne merő mondanod: ky felele Attyam
⁵ fya ted azt amő neked kel: mert frater
 Peter azanneben tőztelyuala es felőua
 la ewtett hogő nem meruala nekő
 ellene mondanő yollehett² gyakorta
 tewle gyewtrettettnek Tehat monda
¹⁰ bodog ferencz Ez legően en penetencze
 em hogő az poclofual egyem egy talb-
 an Azert mőkoron ewlne az aztalna
 l bodog ferencz az poclofual es egyeb
 attyafyaő tewtekuala³ egy talat zent
¹⁵ ferencz kewzt es az poclof kewzt I De az
 poclos vala mendenestewlfoguan meg
 lephewt es ygen vatalatos: I mert vala
 be[n]na vőaő nekő es verefekualanak
 kykuel kő ueőőuala az talbalo⁴ az etkett
²⁰ Vőő hogő mőkoron vőayt vetőuala az
 talba vőnak⁵ vere es eue az talba
 futual⁶ Es latuan ezt az egyeb barato
 k ygen meg zomoroduan De semmit
 nem mernekuala mondanő I zent attő
²⁵ anak felelmeert es tyztellegeert ky ez
 vallaft latta azon meg őrta⁷ azt Ame[n]

*Az negy pruuilegiumokrol kyket bodog fer
 rencz nyeret vr yfientewl*

¹ Az / bető felső ívében nagy tintafolt van.

² A szó előtt egy magas bető nyoma látszik.

³ A szókezdő t c-ből van javítva.

⁴ A szó végéről lemaradt az l.

⁵ Az n u-ből van alakítva.

⁶ A másoló elfelejtette kiírni a szővégi a-t.

⁷ Az ő pontjai pirosak.

mihi paenitentiam, quam elegi facere pro hoc defectu et mihi nullatenus contradicas." Qui respondit : „Frater, fac, quid¹ tibi placet²." Nam frater Petrus tantum venerabatur et timebat eum, quod non praesumebat contradicere sibi, licet saepe inde affligeretur³.

Tunc dixit beatus Franciscus : „Haec sit paenitentia mea, videlicet, ut comedam simul in una scutella cum fratre christiano." Quum ergo sederent⁴ ad mensam beatus Franciscus cum leproso et aliis fratribus, apposita est una scutella inter beatum Franciscum et leprosum. Erat autem totus ulceratus⁵ et abominabilis et maxime digitos habebat contractos et sanguinolentos, cum quibus accipiebat bolos⁶ de scutella ita, quod⁷ quando ponebat illos in scutella, defluebat in ea sanguis et sanies digitorum. Et videns hoc frater Petrus et alii fratres, contristati sunt valde, sed nihil audebant dicere propter timorem et reverentiam sancti patris.

Qui vidit hoc, scripsit et testimonium perhibet de hiis.

De quattuor praerogativis, quas Dominus donavit religioni⁸ et nuntiavit eas beato Francisco (SpPerf. cap. 79.)

¹ BpK. 9a: *quod*.

² Maz. 1743: *placeat*.

³ BpK.: *affligebatur*.

⁴ BpK. és SpV. 40b: *sederet*.

⁵ BpK.: *Az Erat . . . ulceratus helyett Ipse enim leprosus erat totus vulneratus*.

⁶ BpK.: *cibum*.

⁷ BpK.: *ut*.

⁸ BpK. 11b: *Ø religioni*.

Bodog ferencz : monduala negyett
 nertlennÿ vr yltentewl : kyk
 neky voltak meg yzentetek¹ angyalnak
 myatta tudnÿ melt² hogÿ kewlded frate-
⁵ reknek³ zerzete es effÿ nem fogyad
 coznak⁴ meg ytellet(nek)⁵ napiglan **Es**
 hogÿ lenkÿ e3 zerzetnekmyatta⁶ bewlcze
 legebelewl fokka nem elhett **I Es** fem-
 egÿ gono3 e3 zerzetben gono3ol eluen
¹⁰ nem lachatÿk fokka benne **Es** hogÿ
 valaky mend ew yonhaua1 zeretne e3
 zerzetett **I** legÿmely ygen bewnewflegÿ
 en Demaga yrgalma3 neky ylten | Am[en]

¹⁵ *Mykeppen tanoytotta az barátokat tolua
 yoknac lelket⁷ meg nernÿ alazatosfagnac
 mijatta*

FRateroknak nemÿ Cymteremeben
 gent Coporlokna1 vara felett :
 nemÿkoron yeunekuala toluayok kenerett
²⁰ kyk lako3nakuala erdewben es onnattme
 new emberekett meg toluayolnakuala.
 Snemely⁸ barátok mondnakuala hogÿ nem
 youolna nekyk alamÿ3nat adnÿ **De** ne
 melyek adnakuala kewnewrewletbewl⁹ ymtuen
²⁵ ewkewt¹⁰ penetenczere **I Azon** kew3be bodog
 ferencz ÿuta az helyre : kyt az barátok meg
 kerdenek ha volna ÿo nekyk alamÿ3nat

¹ Az első *te* szótag az *n* fölött a sorközbén van, jellel ide utalva.

² Az *l-et* a másoló utólag írta be.

³ A jelölt szó utáni szóközbén egy téves betű nyoma van.

⁴ Az *n* javítva van.

⁵ A *nek* rag át van húzva.

⁶ Az *n* fölött egy téves magas betű nyoma látható. A magyar névutós kapcsolat úgy lett, hogy a fordító a *persequens ordinem* (üldöztvén a szerzetet) szavakat így olvasta: *per sequens ordinem*. Eléje való: *ex industria* 'szándékosan' (nem bölcsességből).

⁷ Az első *l* felső része táján lyukas a papíros.

⁸ Az *n* e-ből van javítva.

⁹ Valószínűleg utólag beírt szó, a *tbewl* szócég fent a sorközbén van, jellel ide utalva.

¹⁰ A *t* l-ből van javítva.

Beatus Franciscus dixit¹ se obtinuisse a Domino et sibi per angelum² nuntiata fuisse ista quattuor, videlicet : quod religio et professio fratrum Minorum non deficiet usque ad diem iudicii. Item quod nullus ex industria persequens ordinem diu vivet³ ; item quod nullus malus volens male vivere in ordine poterit in ipso diu permanere. Item quicumque ex corde dilexerit ordinem, quantumcumque sit peccator, tandem misericordiam consequetur.

*Qualiter docuit quosdam fratres lucrari animas quorundam⁴
latronum per humilitatem et caritatem* (SpPerf. cap. 66.)

In quodam eremitorio⁵ fratrum super Burgum⁶ Sancti Sepulcri veniebant latrones aliquando pro pane, qui latitabant in silvis et exspoliabant⁷ homines transeuntes ; quidam fratres dicebant, quod non erat⁸ bonum illis dare eleemosynam, alii vero ex compassione dabant ad movendum eos⁹ ad paenitentiam.

Interim beatus Franciscus venit ad locum illum, quem fratres interrogaverunt, utrum esset bonum eis dare eleemosynam

¹ BpK. 11b: *dicebat.*

² BpK.: *A per angelum helyett ab angelo.*

³ BpK.: *viveret.*

⁴ BpK. 9b: *¶ quorundam.*

⁵ BpK.: *heremitorio.*

⁶ BpK.: *Burgunciam.*

⁷ BpK.: *spoliabant.*

⁸ BpK.: *esset.*

⁹ BpK.: *Az ad movendum eos helyett ammonendo illos; SpV. 46b: amonendo eos.*

adny *I* **Es** monda nekyk bodog fferencz :
 ha vgyan teyendetek mykent mondek
 nektek : byzom yftenben hogý meg nye-
 rytek ewnekyk lelkekett : *I* **Azert** men-
⁵ yetek el es kerefetek yo kenert es yo
 bort es vygyetek az erdewbe nekyk
 holot lakoznak *I* **Es** ewuewlezetek¹ mondua-
 n Attyamfyay toluayok yewyetek hoza-
 ank : mert baratok uagyonk **Es** hoztonk
¹⁰ nektek yo kenýert es bortt **Ewk** legottan
 el yewnek De ty az fewldre terehetek az
 abroz **Es** ra tegyetek akenyert es az
 bort .*I* **Vygan** es alazatost zolgalyatok ne-
 kyk myglen eznek : De etelutan mongý
¹⁵ atok vrnak bezedýben **Es** vegesleg ker-
 yetek ew tewlewk ez elfew kereft hogý
 fogagyak nektek hogý nem² vernek vala
 kyt meg lem nem ban³ tezne gonozt
 valakynek ez zemelyben **De** ha egyenbe
²⁰ mendent kerendetek nem halgatnak
 meg týteket **Es** ewke tý alazatoffagtok
 ert es bekeffegtékert legottan fogagyak
 týnektek *I* De mafodczor ew b⁴ yo fogadafo
 ker auagy ygeretekert vgyetek nekyk
²⁵ tykmonyat⁵ es laýtott borual es kenyer
 uel *I* **Es** zolgalyatok nekyk myglen eznek

¹ A második *w* fölött egy téves betű nyoma.

² A *nem* előtti szóközben talán egy téves *f* nyoma látható.

³ Téves szórés, bizonyára *bantanak* akart lenni.

⁴ Magános *b* betű, talán a latin *bonus* eleje.

⁵ A *k* *c*-ből van javítva.

et ait illis beatus Franciscus : „Si feceritis, sicut dixero vobis, confido in Domino, quod lucrabimini animas eorum. Ite ergo et acquirite de bono pane et de bono vino et deferte illis in silva¹, ubi morantur, et clamate dicentes : „Fratres latrones, venite ad nos, quia fratres sumus et portamus vobis bonum panem et bonum vinum !”

Illi statim venient. Vos autem extendite toaleam² in terra et de super ponite panem et vinum et servite³ humiliter et laetanter, donec manducaverint. Post comestionem vero dicetis eis de verbo⁴ Domini et finaliter petatis ob amorem Dei⁵ hanc primam petitionem, ut scilicet promittant vobis, quod non percutient⁶ nec alicui malum facient⁷ in persona. Si enim omnia simul petiveritis, non vos exaudirent⁸, ipsi autem⁹ propter humilitatem et caritatem vestram statim promittent¹⁰ vobis.

Altera vero die propter bonam promissionem apportate eis cum pane et vino ova et caseum et servite¹¹, donec comederint.

BpK. 9b: *Az in silva helyett ad silvam.*

¹ BpK.: *coaliam* (?); Maz.989: *tobaleum*.

² BpK.: *servite eis.*

³ BpK.: *verbis.*

⁴ BpK.: *Ø ob amorem Dei.*

⁵ BpK.: *A quod non percutient helyett ut non percutiunt (!) aliquem.*

⁶ BpK.: *faciant*

⁷ BpK.: *exaudiant, et . . .*

⁸ BpK.: *Ø autem*

⁹ BpK.: *prom ant.*

¹⁰ Maz.989: *serviatis eis.*

es etelutan mongyatok nekyk Myt alloto¹
 k yt menden napon ehuel haluan
 es ezenne² bozofagot zenueduen Es my
 re teztekaratual es myuelkedefuel
⁵ ezenne gonozt / kykert el veztytek lelketek
 Azert en Dragalatos attyamfyay
 fordolyatok vr yftenhez . mert yob vrnak
 zolgalnotok Es ew³ ez vylagban ad tyne-
 ktek toftj zewkleftekreulualo fegedelmet
¹⁰ I Es vegesleg⁴ yduezejty lelketekett Teh
 at vr yften nekyk yhel : hogy ty nektek
 alazatoftagtokert es zerelmetekert mely
 et nekyk mutattok . meg fordolnak I Es azo-
 nkeppen tewnek az barátok mykeppen ze
¹⁵ nt ferencz mondotuala nekyk Es az tol
 ua yok yftennek malaftyamyatt es yrga-
 lmaffaga myatt meg halgatak ygerewl
 ygere : mend azokat kyket az barátok ker-
 tenekuala ewtewlewkw alazatoft : Sewtt
²⁰ az barátoknak alazatoftagaert es zolgala
 tyuert ekezdenek⁵ ew hozzaok es alazatoft
 nekyk zolgalny az barátoknak vyuen
 ew vallokon fatt az claftromyglan : Es
 annakutanna nekyk ew kewzewlewkw zer-
²⁵ zetbe menenek Nekyk kegyeglen⁶ meg
 gyouonak bewnewkewt : es bewnewkre
 wl tartanak penetenczet I Es ygerek ma

¹ A sor vége elmázolódott.

² A második *n* talán *y*-ból van alakítva.

³ A szó elején *v*-t kezdett el, bizonyára a fölötté levő *vr* szót látta, majd az *r*-t ebből javította *w*-re.

⁴ A szóvégi *g* fölött egy magas betű nyoma látható.

⁵ A szó előtt egy téves *e* betű van. Ennek az igének az alanya a *nekyk* ('némelyek', lat. *ipsi*), csakhogy a következő mondatban ott is van. Ide jobb lett volna: *ök* (*maguk*) *is*.

⁶ A második *g* fölött téves betű nyoma.

Et post comestionem dicetis¹ eis : „Quid hic statis tota die ad moriendum fame et tolerandum² tot adversa et cum hoc facitis³ tot mala voluntate et operatione, pro quibus perditis animas vestras, nisi ad Dominum convertamini? Melius est, ut Domino serviatis et ipse in hoc saeculo tribuet vobis necessaria corporum⁴ et finaliter salvabit⁵ animas vestras. Tunc eis Dominus inspirabit, ut propter humilitatem et patientiam⁶ vestram, quam illis ostenderitis⁷, convertantur⁸.”

Fecerunt itaque fratres omnia⁹, sicut eis dixit beatus Franciscus et ipsi latrones per gratiam et misericordiam Dei exaudiverunt et servaverunt¹⁰ de littera ad litteram, de puncto ad punctum¹¹ omnia, quaecumque¹² fratres ab eis humiliter petierunt. Imo propter humilitatem et familiaritatem fratrum circa illos coeperunt et ipsi fratribus humiliter servire portantes in humeris suis ligna usque ad eremitorium et tandem aliqui ex ipsis intraverunt religionem. Alii vero confitentes peccata sua egerunt paenitentiam de commissis promittentes

¹ BpK. 9b: *dicatis*.

² BpK.: *tollerandum*.

³ BpK.: *faciatis*.

⁴ BpK.: *corporis*.

⁵ BpK.: *servabit*.

⁶ BpK.: *karitatem*.

⁷ BpK.: *ostendistis*.

⁸ BpK.: *convertentur*.

⁹ BpK.: *¶ omnia*.

¹⁰ BpK.: *¶ et servaverunt*.

¹¹ BpK.: *¶ de puncto ad punctum*.

¹² BpK.: *quae*.

gokot elnÿ kezek munkayautan az bara
toknak *I* Es sonha ylyettent nem tennÿ

*Mykoron bodog ferencz fegye meg az
baratokot kÿk akarnakuala tudomanÿ
5 nac utan ÿarni: es nem alazatoffagnac*

*M*ikoron bodog ferencz volna ke
wffeges¹ captalamban *I* Porcu[n]cu-
la belÿ zent marianal: ky mondatyk
bewr captalomnak: mert ott nem va-
lanak lako helyek hanemczat² bewrben
10 czÿnaltak *I* Es voltanak ewt ezeren³ es
fok bewlcz(e)⁴ barátok es tanultak valanac
kewztewk ./.. menenek hoftyenÿsnek vra-
hoz ky vala ottan kewzel Es monda
15 nak nekÿ *I* Vram akaryuk hogÿ onzoly
ad frater⁵ ferenczet hogÿ kewueffe bara
toknak⁶ bewlcÿt es hagyta magat kewze-
wffeg ewtewlew⁷ vezertettetnÿ *I* Es ve
tÿkuala zent benedeknek regulaÿ zerze
20 tett Agoltonnak bernaldnac. kyk tano-
yt(at)⁸ nac ezkeppen es ezkeppen zeruel elnÿ
e. ky Gardinalis mykoron mÿnd ezt meg
mondottaolna zent ferencznek ymd⁹
ymteffnek zokalayerent¹⁰: bodog ferencz
25 lemmÿt nem felele nekÿ: De foga ewtett
kezen es vÿue ewtett az barátokhoz capta
lambelyekhez *I* Es zent leleknek buzgofaga

Az első 4–5 sorban, de helyenkint az egész lapon olajos vagy zsíros maszatolás nehezíti az olvasást.

¹ Talán *kewzewnfeges* akart lenni.

² Az eredetiben a szó végén *c* (= *k*) lehetett, a másoló ezt téveszthette össze *t*-vel.

³ A szó utáni közben vakarás látszik.

⁴ A szóvégi *e* át van húzva.

⁵ A *frater* szó után fent a sorközben ismeretlen (véletlen?) tollvonás.

⁶ Az *n* mintha *o*-ból volna javítva.

⁷ A második *w* fölött egy magas betű íve látszik.

⁸ Hiba miatt két betűt (*at*?) áthúzott az író, majd különírta a *-nac* ragot.

⁹ Elhibázott szó.

¹⁰ Az *y* nyilván elírás *j* helyett.

in manibus fratrum de cetero se velle vivere de labore manuum suarum et nunquam similia perpetrare.

Qualiter reprehendit fratres volentes¹ ire per viam sapientiae et scientiae suae et non per viam humilitatis et praedixit eis reformationem et reductionem ordinis ad primum² statum (SpPerf. cap. 68.)

Quum beatus Franciscus esset in capitulo generali apud Sanctam Mariam de Portiuncula, quod dictum est capitulum storiorum³, quia non erant ibi habitacula, nisi de storiis et fuerunt ibi quinque millia fratres⁴, quam plures⁵ fratres sapientes et scientiati iverunt ad dominum Ostiensem, qui erat ibidem et dixerunt ei: „Domine, volumus, ut suadeatis⁶ fratri Francisco, quod sequatur consilium⁷ fratrum⁸ sapientium et permittat se interdum duci ab eis.” Et allegabant regulam sancti Benedicti, Augustini et Bernardi, qui docent⁹ sic et sic vivere ordinate.

Quae omnia quum retulisset cardinalis beato Francisco per modum admonitionis, beatus Franciscus nihil sibi respondens¹⁰ cepit ipsum per manum¹¹ et duxit eum ad fratres congregatos in capitulo et sic locutus est fratribus in fervore et virtute Spiritus sancti:

¹ BpK. 9b: *qui volebant*.

² BpK.: *pristinum*.

³ BpK.: *scorionum*. Ez hibás olvasatból ered már a latinban, mert *corium* bőrt jelent, storea pedig gyékényt. Akkor 'gyékényes' káptalan volt.

⁴ BpK.: *fratrum*.

⁵ BpK.: *A quam plures . . . scientiati helyett inter quos fuerunt sapientes et scientifici, qui.*

⁶ BpK.: *suadetis*.

⁷ BpK.: *consilia*.

⁸ BpK.: *Ø fratrum*.

⁹ BpK.: *docerent*.

¹⁰ BpK.: *A sibi respondens helyett respondit ei.*

¹¹ BpK.: *manus*.

ban **En** attya¹ fyäy en **Attyam** fyäy **Vr**
 yften hyua engemett alázatoflagnak es
 egýgyewlegnek vtan **Es** ez vtat muta
 ta ennekem byzonual² erettem es az
⁵ okert kyk akarnac ennekem hynnýe
 es engemet kewuettnýe **I** **Es** azért nem
 akarom hogý valamely zerzetett enneke
 m neuezetek fem zent bnedekett fem
 zent **Agostonet** fem zent **Bernaldet**
¹⁰ fem valamelyet egyebett **Es** eletnek vtat
 es semelyett **Es** monda vr yften en
 neke³ hogý nem⁴ akarna hogý ez vylag
 ban lennek egý balgatag olaz⁵ **Es** ne
 m akara mykent⁶ vylfely az egyeb⁷ vton : me
¹⁵ nt ezen **De** ygaz⁸ tanufag es bewlczeleg
 nek myatta vr týtekett meg zydalmaz
Es en byzom yftenben hogý meg týteket
 kynoz yften ewrdewgewknek myatta **Es**
 meg tertek tý allaftokra nagy zydalm
²⁰ azafokual akar akaryatok⁹ **I** akar ne **I** **Te**-
 hat az **Gardinalis** ygen meg yede es
 femmyt nem felele **Es** mynd az bara
 tok ygen felelmenek **Amen** [etc.]

Mykeppen meglen ez mondot
²⁵ *tudoman lezen romlafnac ýgeert*

Bodog attya ygen bankodykuala
 ha ymadlagnak yozagarol fele
 duen kereftettnece fuualkodot tudoman

¹ Az író bizonyára elfelejtette odaírni az *m*-et a szó végére.

² A szó előtt téves betű maradványa látszik.

³ Íráshiba: lemaradt az *m*.

⁴ A latinban itt nincs tagadás, a *uolebat* helyett *nolebat*-ot olvasott.

⁵ A fordító a *stultum*-ot olvashatta *Italum*-nak.

⁶ A másoló tévedése, *myket* (= *nos*) helyett *mykent*-et olvasott és írt.

⁷ Az *egyeb* az *az* fölött van és bizonyára helyette.

⁸ A fordító a *vestram* (*scientiam*)-ot *veram*-nak olvasta, ezért van a magyar szövegben *ygaz* (*tanufag*).

⁹ A szó végéhez tapad egy *f*, a másoló függőlegesen vonással elválasztotta őket.

„Fratres mei¹, fratres mei, Dominus² vocavit me per viam simplicitatis et humilitatis et hanc viam ostendit mihi in veritate pro me et pro illis, qui volunt mihi credere et³ imitari. Et ideo volo, quod non nominetis⁴ mihi aliquam regulam neque sancti Benedicti, neque sancti Augustini, neque sancti Bernardi, neque aliquam viam et formam⁵ vivendi praeter illam, quae mihi a Domino est ostensa misericorditer et donata. Et dixit mihi Dominus, quod volebat me esse unum⁶ novellum pactum in hoc mundo et noluit nos⁷ ducere per viam aliam, quam per istam scientiam⁸. Sed per vestram scientiam et sapientiam Deus vos confundet et ego confido in castallis Domini⁹, quod per ipsos puniet vos Deus et adhuc redibitis ad vestrum statum cum vituperio vestro velitis nolitis.”

Tunc cardinalis obstupuit valde et nihil respondit et omnes fratres plurimum¹⁰ timuerunt.

Qualiter praescivit et praedixit, quod scientia debebat esse occasio ruinae ordinis et qualiter prohibuit uni sociorum, ne intenderet studio praedicationum (SpPerf. cap. 69.)

Dolebat multum¹¹ beatus Franciscus¹², si virtute¹³ neglecta quaereretur scientia inflativa,

¹ BpK. 10a: *Fratres mei* (ismétlés nélkül).

² BpK.: *Deus*.

³ BpK.: *et me*.

⁴ BpK.: *A volo, quod non nominetis* helyett *nolo, quod nominetis*.

⁵ BpK.: *formam et viam*.

⁶ BpK.: *Az unum novellum pactum* helyett *unum pauperem id est stultum et idiotam*; VatK. *unum pauperem et stultum idiotam*; Conform.: *unum magnum fatuum*.

⁷ BpK.: *A noluit nos* helyett *voluit vos*.

⁸ BpK.: *Ø scientiam*.

⁹ VatK.: *Az in castaldis Domini* helyett *in castaldis Domini id est Daemonibus*; BpK.: *de castaldis Domini id est de monicionibus*. (Diktáláskor, esetleg romlott szöveg miatt keletkezhetnek ilyen eltérések: *demonibus* és *de monicionibus*).

¹⁰ BpK.: *Ø plurimum*.

¹¹ Maz.989: *plurimum*.

¹² BpK.: *pater*.

¹³ VatK.: *virtute orationis*; BpK.: *virtute ordinis*.

yelennen ha valaky az hyuatalban nem
 lakoznak kybe hyuattatotuolna elewtew-
 lfoguan **De** mert mongyauala en atty-
 amfyaÿ ky tudomanyinak kydeffegeuel
⁵ vezettettnek : tewredelmnek napyan le-
 wlyk hyuan kezekett **Azert** akarnam
 ynka¹ erewfewÿtenÿ ewkewt yozagok
 ban hogÿ mykoron tewredelmnek ydeÿe
 el ÿutandana vele^k vo(n)lna² vrok tew-
¹⁰ redelmeffegekben **Es** mert yewuendew
 tewredelmeffe^k ky kewnuek semmyre
 yok nem leznek es ablakokba es reÿ
 tek helyre vettettnek **Nem** azt mondya
 uala mert zent yrafnak oluaffafa
¹⁵ neky nemkellene **De** tanufagnak g³
 felettebualo gongyarol (fe)⁴ vonna mend
 ent **Akaryauala** ewkewt ynka⁵ zerele
 muel yoknak lennÿ hogÿnem ment
 tudomannak⁵ kydeffegeuel keueyekne^c
²⁰ lennÿ *I* **Es** hyrdetyuala yewuendew yd
 ewkewt nem mezze lennÿ kykben tud
 yauala ez fuualkodot tudomant hogÿ
 kellene tewredelm effelenek lennÿ **Az**
 ert tarlynak nemelyket predicalafoknac
²⁵ tanufagau^{al} ygen ygyekeztett zent
 ferencz halala v^{tan} meg yelenek ne
 ky : megfegye es megtylta *Paranczola*

¹ Az *n* fölött egy téves betű nyoma, a *b* *m*-ből látszik javítva, utána a sorközben tintafolt.

² Az első *n* át van húzva.

³ Magános *g*, talán itt kezdte írni a másoló a *gongyarol* szót.

⁴ Akár *fe*, akár *fe* (áthúzva) a szó, egyik sem illik a szövegbe. Bizonyára téves szókezdés és törlendő.

⁵ A *doman* szó rész többször át van húzva, azonkívül a *d*-ből kiindulva az alatta levő *nÿ* szóvégen is átmegy két erős vonás. Leejtett toll okozta maszatnak látszik.

maxime si non in ea vocatione quisque persisteret, in qua vocatus a principio fuerit¹. Dicebat enim: „Fratres mei, qui scientiae curiositate ducuntur, in die tribulationis invenient manus suas vacuas. Ideo vellem eos magis roborari virtutibus, ut quum tempus tribulationis venerit², secum haberent in angustia Dominum, nam et ventura est tribulatio, quia³ libri ad nihilum utiles in fenestris et lateribus proiicientur.”

Non hoc dicebat, quod⁴ lectio sacrae scripturae sibi displicebat⁵, sed ut a⁶ superflua cura discendi retraheret⁷ universos. Volebat enim potius⁸ ipsos esse caritate bonos⁹, quam scientiae curiositate sciolos.

Praeodrabat¹⁰ etiam tempora non longe ventura, in quibus iam praesciebat scientiam inflativam¹¹ debere esse occasionem ruinae, unde quendam sociorum¹² aliquando praedicationum studio nimis intentum post mortem suam apparens ei reprehendit atque prohibuit iussitque

¹ BpK. 10a: *fuerat*.

² BpK.: *advenerit*.

³ VatK.: *quando*. (Fordítónk előtt *quia* lehetett, amelyet ő *qui*-nek olvasott.)

⁴ Maz.989: *quia*.

⁵ BpK.: *displiceret*.

⁶ BpK.: *Ø a*.

⁷ BpK.: *retraheretur* (!).

⁸ BpK.: *Ø potius*.

⁹ BpK.: *bonos magis*.

¹⁰ Ez a Maz.989-ből; BpK.: *praeoderabatur*; VatK.: *praeostendebatur*; Maz.1743 és SpV. 49b: *ponderabatur*.

¹¹ BpK.: *inflationem*.

¹² BpK.: *sociorum suorum*.

agnak hogÿ tanulna yarnÿ Alagatoffag
nak es egyygewlegnek vtan Amen [etc.]

*Eleue meg monda zerzetnek yewuen
dew tewredelmit es yo¹ baratoknac
5 kÿfertet*

*M*ongyauala bodog ferencz hogÿ ye
w meg az ewdew hogÿ ez fratero-
knak gonoz peldayaua Istennek zere
tew zerzete meg zydalmagtatyk vgÿ
10 hogÿ² zegyenly ky mentett yelennen :
De ky azkoron zerzet fogadni yewuen
denenek ./ csak zent leleknek myuelke
detÿ myat vezettettnek Ver es test sem-
mÿnemew zeplewt ewbennek nem ye-
15 gyeznek **Es** leznek vr yftentewl aldott-
ak **Es** yollehatt ew bennek nem volt
akuolna erdelmel mÿuelkedetek : de
maga zerelm meg hyueluen³ ky tewt
gyakarta zenteket myuelkedettetnÿ : va-
20 dnak nekyk nagÿ yewuendew kÿfert-
tetek **Es** kyk az ewdewben valtakuolna
lowltek : leznek byzonyoltattak mykepen
ellw yo neppek⁴ : **De** oh azoknak kyk czac
remenlegben es nyaffag(b)nak⁵ yelenetj-
25 ben zerzetest magoknac ewrewlnck
Es ew tudományokban es bewlezefegek-
ben byztanak : leyendnek lewltettek
hyuan aza⁶ vgÿ hogÿ yozagos mÿuelkede
seben⁷ magokot nem czelekettettekuel-

¹ Az *y* második pontja helyén téves betű nyoma látszik.

² A *hogy* szó alatt tintafoltok látszanak.

³ Az *y* fölött valamilyen betű nyoma látható.

⁴ Az első *p* helyén valamilyen magas betű volt, a szóvégi *k* után valami (*e?*) át van húzva.

⁵ A *g* fölött téves magas betű nyoma, a *g* után egy *b* át van húzva.

⁶ Az *vgÿ* fekete tintával alá van húzva és fölötté *aza* van.

⁷ Az *u* fölött téves betű nyoma látszik.

illi, ut studeret viam¹ humilitatis et simplicitatis² incedere.

Quod tempore tribulationis futurae, qui intrabunt ordinem, erunt benedicti et qui erunt probati, erunt meliores praedecessoribus suis
(SpPerf. cap. 70.)

Dicebat beatus Franciscus: „Veniet tempus, quo malis exemplis malorum fratrum haec dilecta Dei religio diffamabitur ita, ut pudeat exire in publicum, qui vero tunc temporis ad suscipiendum ordinem³ venerint, sola Spiritus sancti operatione ducentur et nullam in eis maculam caro et sanguis impinget eruntque vere a Domino benedicti. Et licet in eis non fuerint operationes meritoriae, tamen frigescente caritate, quae fecit sanctos operari ferventer, venturae sunt illis tentationes immensae et qui tempore illo inventi fuerint, probati erunt suis praedecessoribus meliores. Vac autem illis, qui de sola specie⁴ et apparentia conversationis religiosae⁵ sibi plaudentes⁶ in sua sapientia et scientia confidentes inventi fuerint otiosi, id est non exercitantes se in operibus virtuosis,

¹ BpK. 10a: *per viam*.

² BpK.: *simplicitatis et humilitatis*.

³ SpV. 49b: *ordinis habitum*.

⁴ A fordító a *species*-t *spes*-nek olvasta. Vö. 126: 21.

⁵ A *religiosae* 'jámbor, istenfélő' a *conversationis* jelzője. Mivel a középkorban az *ae* kettős betűt sokszor egyszerű *e*-vel írták, fordítónk a *religiose* alakot határozónak vette.

⁶ BpK.: *applaudantes*.

na kereftnek vtaban: es Penetenczenek
 Ewangeliumnak tyzta tartafaban: kyket
 effebelewł tartoznak tyztan es paraszt
 ol tartanj De ezek nem alnak ere
⁵ wfen kylerteteknek ellene: kyk valaszt
 ttaknak kylertettre yltentewł boczattatt
 attnak¹ De kyk leyendnek² kylertettek
 vezyk elettnek coronaŷat / kyre ewkewt
 yzgatya gonozoknak gonozfag

- ¹⁰ *Ezek az bezedek kyket monda bodog
 ferencz frater Cunradusnak:*

*E*₃ ala yrt bezedeket ffrater lleo bod
 ferencznek tarfa es co[n]fessora gŷw
 uontatoŷa³ Ira offydabely frater Cun
¹⁵ radosnak: monduan magat vallottlenŷ
 bodog ferencznek zayabalol ffrater cun
 rad[us] lakozykuala⁴ kewzel affyshoz⁵ zent
 Demyennel *I'* zent fferencz lakozykuala
 zent marianal de angelis ymadfagban
²⁰ fel emeluen kezett menybe **Es** kayalt
 uala crıstufhoz hogŷ vallana yrgalm
 affagott nepprewl⁶: yly lok tewredelme
 flegrewł kyknek kellene el yuttnŷ: **Es**
 monda neky yften fferencz ha akarod
²⁵ hogŷ vallyak yrgalmaffagot csak kere
 ltyen neprewł: *I'* De to tegyed ezt ennek

¹ Az utolsó előtti *t* *k*-ből van javítva.

² A második *n* javítva látszik.

³ Az *u* fölött egy magas betű nyoma látható.

⁴ Ez a szó egy sorral alább is megvan, oda való. Ide viszont kellene a *quae* (*frater Conrardus*) *retulit* magyar megfelelője.

⁵ A *z* fölött valamilyen magas betű maradványa.

⁶ A *re* szórészt a fölötte levő *z* alsó köríve fogja körül.

in via crucis et paenitentiae, in pura observantia evangelii, quod ex professione tenentur pure et simpliciter observare! Isti enim non resistunt¹ constanter tentationibus, quae ad probationem electorum advenire permittentur², qui vero probati fuerint et approbati, accipient coronam vitae, ad quam exercitat eos interim malitia reprobtorum.

*Verba, quae rettulit sanctus Franciscus fratri Conrado*³ (SpPerf. cap. 71. utáni interpolatio)

Infra scripta verba frater Leo, socius et confessor sancti Francisci scripsit fratri Conrado de Offida dicens ea⁴ se habuisse de⁵ ore beati Francisci, quod⁶ idem frater Conrardus⁷ apud Sanctum Damianum prope civitatem Assisii⁸.

Sanctus Franciscus stabat⁹ post tribunal ecclesiae Sanctae Mariae de Angelis in oratione levando manus in altum et clamando¹⁰ ad Christum, quod haberet misericordiam de populo de multa tribulatione, quae debebat evenire. Et dixit Dominus: „Francisce, si vis, quod¹¹ habeam misericordiam de populo christiano, fac mihi istud,

¹ BpK. 10a és SpV. 50a: *resistent*.

² BpK. és SpV.: *permittuntur a Domino*.

³ A címet csak a VatK.-ben és a BpK. 10a lapján találtam. A fráter neve a SpPerf.-ban *Conrardus*, másutt *Conradus*.

⁴ BpK.: *Ø ea*.

⁵ BpK.: *ex*.

⁶ BpK., VatK. és SpV. 50b: *quae*.

⁷ BpK., VatK. és SpV.: *Conradus rettulit*.

⁸ BpK.: *civitatem Assisii* helyett *Assisium*.

⁹ BpK.: *stabat* ... *Angelis* helyett *stabat solus ad sanctam Mariam de Angelis*; VatK.: ugyanaz, de a *stabat* után még *semel* is van.

¹⁰ BpK.: *clamavit*.

¹¹ BpK. 10b: *ut*.

em hogÿ te zerzeted¹ maradÿon azon alla-
 ttban kyben uettett : mert nem marad
 teb nep mend ez vÿlagban *I* **Es** en te
 neked fogadom hogÿ te zerelmedert
⁵ es te zerzetednek zerelmeert ·/ nem bo
 czatom ez vylagot yuttnya tewredelme
 lfegre / De mondom² neked hogÿ ewnek
 yk kel ternÿek ez vtrol kyben uettetem³
 ewkewt **Es** (yndoytatik)⁴ yndoytnak enge
¹⁰ met azanna haragra hogy en feltam-
 adok ew ellenek **Es** hÿuok ewrdewgew
 kewt **Es** adok menden hatalmat nekÿ
 k melyet akarandnak⁵ **Es** ewk azanna
 lewzatott uettnek⁶ ewkeztewk / es vylag
¹⁵ kewzt hogÿ lenkÿ nem lezen kÿ hordo-
 hatna te zerzetedet hanenczak erdewk-
 ewn(k)⁷ **Es** mÿkoron ez vÿlag elueztÿ te
 zerzetednek hÿtÿt⁸: nem marad toua
 ba vÿlagofflag : mert vetem ewkewtt
²⁰ ez vylagnak vÿlagoffagara **Es** monda
 bodog ferencz : mÿuel · elnek en attÿam
 fyaÿ az erdewben : monda criftus en el-
 tetem ewkett : mÿkeppen yzraelnek fya-
 yt kyetlenben eltetem mennaua :
²⁵ mert ezek olyatanok lezne es oly ÿok
I **Es** tehat megternek elfew allatokra :⁹

¹ A szó utáni szóközben nagy tintafolt.

² A *d* javítva látszik.

³ A harmadik *e* fölött téves betű nyoma van.

⁴ A szó ki van pontozva.

⁵ Az első *n u*-ból van javítva.

⁶ A *t* mintha utólag kettőzve volna.

⁷ A szóvégi *k* át van húzva. (Talán a *keresztül* (*per*) névutó kezdőbetűje akart lenni.)

⁸ A második *ÿ* talán *e*-ből van javítva (vagy fordítva?).

⁹ Itt a kódexből egy levél hiányzik.

quod ordo tuus permaneat in eo statu, in quo positus est, quia non remanet mihi plus¹ de toto mundo. Et ego tibi promitto, quod amore tui² et ordinis tui non permittam mundo evenire aliquam³ tribulationem. Sed dico tibi, quod ipsi debent⁴ recedere de ista via, in qua posui eos. Et provocabunt me ad tantam iram, quod ego insurgam contra eos et vocabo daemones et dabo eis potestatem⁵, quam voluerint, et ipsi tantum scandalum ponent inter eos et mundum, quod nullus erit, qui possit portare habitum tuum nisi per silvas, et quando mundus perdet⁶ fidem ordinis tui, non remanebit ultra lux, quia posui eos in lucem mundi.”

Et sanctus⁷ Franciscus dixit: „De quo vivent fratres mei, qui habitabunt⁸ in silvis?” Dixit Christus: „Ego pascam eos, sicut pavi filios Israël de manna in deserto, quia isti tales erunt boni⁹ et tunc redibunt ad primum statum, [in quo fuit fundatus et inceptus]”¹⁰.

¹ BpK. 10b: *Ø plus*; VatK.: *populus*.

² BpK.: *tuo*.

³ BpK.: *Ø aliquam*.

⁴ VatK.: *non debent*. A tagadás helytálló.

⁵ BpK.: *omnem potestatem*.

⁶ VatK.: *perdit*.

⁷ BpK.: *beatus*.

⁸ BpK.: *Ø qui habitabunt*.

⁹ BpK.: *et boni*.

¹⁰ VatK.: *az inceptus után ordo*; Maz.989: *ordo tuus*.

Es azt mondyakuala fok barátok /. kÿk mend
 en enczelkedefeket es mend zorgalmato-
 fflagokot vetetek kylfew tudoman kere-
 fetÿre elhagÿuan alazatoffagnak / es zent
⁵ vÿmadfagnak vtat elmeben es testben
 budofuan /. kÿk mÿkoron nepnek p[re]dicala-
 ndnak es innetlen elmerendnek epewl-
 tetnÿ Auagÿ egÿebeket penetencere for-
 doÿtanÿ /. fel fuualkodnak es felmaga-
¹⁰ z(kot)tatnak¹ egÿebeknek mÿuelkedefebe-
 lewl es gyewmewlczebelewl /. De mag² ÿn-
 kab karhozatyokra es yteletekre³ predica-
 lnanak⁴ /. lemmÿt maganak mÿuelkede
 wnek bÿzonlagzerent tewttenek : hanem
¹⁵ csak Mÿkeppen⁵ egÿebeknek zerzamaual
 kyknek mÿatta⁶ yften mÿuelkedyk eznek
 byzon gyewmelczet /. es kerefte /. mÿert kÿ
 ket⁷ hyznek ew predicaciookert es tudom-
 anÿokert fordolnÿ penetenczere I Vr yfte-
²⁰ n zent alazatoffegeneknek es egÿ ygÿ
 ew barátoknak ÿmadfagamÿatt es kew
 nuezefeuel epeytÿ es fordoÿtÿ⁸ /. yollehet
 az zent barátok hogÿ azt inkab nem
 tudyak /. mert ezkeppen vagÿon yftennek
²⁵ akaratÿa hogÿ azt ne tudyak hogÿ ÿn
 net ne keuelkegÿenek I Ezek az en attÿa

A lapnak főleg a felső felében elmosódott az írás.

¹ A *kot* szórész át van húzva.

² A szó végéről az író véletlenül le hagyott egy *a*-t.

³ A harmadik *e* el van mosódva.

⁴ A második *n* fölött téves betű nyoma látszik.

⁵ A szó eleje először *eg* lehetett, ebből javította az író az *M*-et. (Itt kezdte volna: *egjebeknek*?)

⁶ A *mÿatta* a *mÿuelkedyk* után van, jellel ide utalva.

⁷ A *t* *k*-ből van javítva.

⁸ A szóvégi *a* hiánya inkább véletlen hiba, mint nyelvjárási igealak.

[*Quod orationibus et lacrimis humilium et simplicium fratrum convertuntur animae, quae videntur converti propter scientiam et praedicationem aliorum*¹ (SpPerf. cap. 72.)]

Et dicebat: Sunt² multi fratres, qui totum studium suum et totam sollicitudinem suam ponunt in acquirendo scientiam dimittentes³ vocationem suam sanctam extra⁴ viam humilitatis et sanctae orationis mente et corpore evagando, qui quum populo praedicaverint et noverint⁵ aliquos inde aedificari vel ad paenitentiam converti, inflantur et extollunt se de opere et lucro alieno tamquam de suo⁶, quum tamen magis in condemnationem et praeiudicium suum praedicaverint et nihil sibi secundum veritatem operati fuerint, nisi tamquam instrumenta illorum, per quos vere Dominus huiusmodi fructum acquisivit, nam quos credunt per scientiam et praedicationem suam aedificari et ad paenitentiam converti, Dominus orationibus et lacrimis sanctorum pauperum humilium⁷ et simplicium fratrum aedificat et convertit, licet ipsi sancti fratres, ut plurimum hoc ignorent, sic enim est voluntas Dei, ut illud nesciant, ne inde valeant superbire.

Isti sunt fratres mei,

¹ A magyar szövegből hiányzó rész latin megfelelőjét nem közlöm. — Ezen a lapon a latin is nehéz, a fordító nem értette a mondatok értelmét, azért inkább csak szavakat fordított.

² BpK. 10b: *¶ Sunt*. (Szent Ferenc beszél.)

³ BpK.: *dimittendo*.

⁴ BpK.: *extra exempla bona*.

⁵ VatK.: *noluerint*; SpV. 51b: *renuerint*.

⁶ BpK.: *¶ tamquam de suo*.

⁷ BpK.: *et humilium*.

mfyaŷ kerek aŷtálnak vŷtezŷ kkyk¹ budofnac
 kŷetlenben / es tauolualo helyekben / hogŷ
 kedueletefben yrewlyewnek ymadfagn-
 ak Es ew epelelekben egŷebeknek bewnyt
⁵ meg firuan eluen egy ygyewuen / Es
 nayafkoduan alazatoft /. kyknek tudoma-
 nya yftentewl meg elmertetyk Es ne-
 mŷkoron baratoktol / es emberektewl ef-
 meretlenewltetyk es elmeretlen Azok
¹⁰ nak lelkŷ Angyaloktol vr yftennek
 adattattnak Tehat vr yften meg mu-
 tatŷa ewnekŷ ew mŷuelkedefeknek
 gyewmewlczet es ŷutalmat : tudnŷ melt
 fok lelkeket /. kyk ew peldayokual es ŷ-
¹⁵ madfagokual es kewnueŷefekuel yduew-
 zewltenek Es mond ewnekŷ En zere-
 tew fyaym ŷme enne es eze² ylyeten
 lelkek yduewzewltenek³ tŷ kewnues ŷm-
 adfagtokual es peldatokual Es keufen
²⁰ voltatok hŷuek Sokak felet tyteket helyŷ
 heŷtetlek De nekyk mŷuelkettének p[re]dica
 laŷban es tarfŷual⁴ / En tŷ erdelmetek-
 uel ydueffegnek gyewmewlczet mŷuel-
 kettem · Es aŷert fogagyatok tŷ mŷuelke
²⁵ fteknek ŷutalmat es gyewmewlczet /.
 kyk⁵ ewrewk orŷagot /. melyet alazatos

¹ A ŷzŷ elején k t k van, egy piros függőleges vonás van köztük.

² Elhibázott ŷz .

³ A második w fölött téves betű nyoma van.

⁴ Bizonyára a *sapientiae suae-t sociis suis*-nak olvashatta. — Talán csak ezt tudta kiolvasni az itt, val sz n leg olvashatatlan k ziratb l (v . a latint).

⁵ Sokat bajl dik a ford t  a vonatkozó n vm ssal: a *qui* egyes sz m,  s a *regnum* nominativus.

milites tabulae rotundae, qui latitant in desertis et remotis locis, ut diligentius vacent orationi et meditationi, sua et aliorum peccata plorantes, viventes simpliciter et humiliter conversantes, quorum sanctitas a Deo cognoscitur, et aliquando fratribus et hominibus est ignota¹, horum animae quum ab angelis Domini praesentabuntur, tunc Dominus ostendet illis fructum et mercedem laborum suorum, videlicet multas animas, quae suis exemplis, orationibus et lacrimis sunt salvatae, et dicet illis: „Filii mei dilecti, tot² et tales animae salvatae sunt vestris orationibus, lacrimis et exemplis, et *quia super pauca fuistis fideles, super³ multa vos constituam*. Alii vero⁴ praedicaverunt et laboraverunt sermonibus sapientiae⁵ suae et ego meritis vestris fructum salutis operatus sum, ideo suscipite mercedem laborum eorum et fructum meritorum vestrorum, qui est regnum aeternum, quod per humilitatis

¹ BpK. 10b: A *fratribus . . . ignota helyett ab hominibus et a fratribus ignorantur*.

² BpK.: *ecce tot*.

³ BpK.: *supra*.

⁴ BpK.: *autem*.

⁵ BpK.: *sapientiae et scientiae*.

ymadlagoknak es egy ygewlegteknek es fy
 almatoknak myatta erewuel ragattato-
 k¹ Es ezkeppen vyfelyk ew keueyeket Es
 ew alazatoffaganak / es zent egy ygewl
⁵ egenek gewmewlczet / es erdelmyt ./ bel
 mednek ./ vr yftennek ewrewmebe vyg-
 aduan / es ewrewluen De azok kyk nem
 gondoltanak egyebre hanemcsak tudo
 manra Es egyebeknek yduesslegnek uta
¹⁰ tt muttatny lemmyt ewnewn eretek
 myuelkeduen Cristufnak ytelew zeky
 elewt alnak mezeytelen ./ es hyuan Es
 csak zemeremlegnek vezelytt es bana-
 ttnak keueyt vyfeluen Tehat zent ala
¹⁵ zatoffagnak es zent egyygewlegnek es
 ymadfagnak es zegenlegnek yozaga² ./ ky
 my hyuatalonk ./ ffelmagagtattaty³ es
 ewrewltettetyk es nagyoboltatyk mend
 en ewrewmuel⁴ Ewk ew tudományok
²⁰ nak zeueuel ./ meg ragalmaztak eleteket
 ew bewezefegeknék kewlewmb kewlewmb⁵
 bezedyuel monduan Az byzonlagot lenny
 hamoffagnak Es mykeppen vakok azok-
 ot kyk yartanak byzonlagban⁶ kemenen
²⁵ kewuettek Tehat ew nezmelleffegnek⁷
 teuelgefe es hamoffaga kyken yartak
 kyket byzonfagnak lenny p[re]dicaltanak

¹ A tt előbbi g-ből van javítva.

² A fordító a *veritas-t virtus*-nak olvasta.

³ A szó elején ff van, köztük piros vonás. A fordító buzgalmában az örül tárgyatlan
 igét is szenvedő raggal látta el, pedig ide 'dicsér, dicsőit' ige való.

⁴ Az u fölött téves betű nyoma látható.

⁵ A fordító a *vanis* alakot *variis*-nak olvasta.

⁶ A g fölött egy magas betű nyoma látszik. A *bizonyosság* helyett ma *igazságot* mon-
 danánk.

⁷ Szarvas Gábor szláv eredetű szónak vélte. Katona Lajos szerint a *myuelkedes* tor-
 zult alakja. Simai Ödön véleménye, hogy a szókezdő n az előtte álló szóhoz tartozik:
ewn ezmelles. Katona véleménye a legvalószínűbb. (Vö. Nyr. 1902 : 555)

et simplicitatis vestrae¹ atque orationum et lacrimarum vestrarum violentiam rapuistis.

Sicque isti *portantes manipulos suos*, id est² fructus³ et merita sanctae humilitatis et simplicitatis suae, intrabunt in gaudium Domini⁴ laetantes et exsultantes. Illi vero, qui non curaverunt nisi scire et⁵ aliis viam salutis ostendere, nihil operantes pro se, ante tribunal Christi adstabunt nudi et vacui, solius⁶ confusionis verecundiae et doloris manipulos deferentes.

Tunc veritas sanctae humilitatis et simplicitatis sanctaeque orationis et paupertatis, quae est vocatio nostra, exaltabitur, et gloriabitur⁷ et magnificabitur, cui veritati ipsi inflati vento scientiae detraxerunt, vita et vanis sermonibus sapientiae suae dicentes ipsam veritatem esse falsitatem et tamquam caeci eos, qui ambulaverunt in veritate, crudeliter persequentes⁸.

Tunc error et falsitas opinionum suarum, per quas ambulaverunt, quas veritatem esse praedicaverunt, per⁹ quas in caecitatis foveam multos praecipitaverunt,

¹ BpK. 11a: *Ø vestrae*.

² BpK.: *id est helyett scilicet*.

³ Maz.1743: *et fructus*.

⁴ BpK.: *Domini sui*.

⁵ BpK.: *et per hoc*.

⁶ BpK.: *et solius*.

⁷ BpK.: *glorificabitur*.

⁸ Itt *üldöz* a jelentése.

⁹ BpK.: *Ø per quas ... praecipitaverunt*.

banatban es vezelben meg vegeztetnek
 es zemerlegben **Es** ewk ew letettleges mý-
 uelkedefeguel kyllew letettlegekben: le-
 tettlegnek lelkyuel el merewltetnek **Az**-
⁵ ert gyakorta monda bodog fferencz az be-
 zedrewl *I* Myglen meddew zewl f3ok gy
 ermekeket kynek vala lok fyaÿ meg bet-
 egewlewt /. Meddew mondatyk yo zerzetel
 nek egy ygew alazatos zegen es vtalatos
¹⁰ hytuan es eluetett: ky zent ymadfagokual¹
 es yozagokual gyakorta egyebekett epeÿt
 es zewl banatos newgefekuel **Ez** bezede
 kett gyakorta mýnÿftereknek es egyeb
 baratoknak *I* Es yelennen kewzewnleges
¹⁵ gwelekezeinek mongyauala zent ffere[n]c3

*ffejedelmeknek es predicato
 roknak alazatoffagarol kel/c²*

CRíftusnak hyw zolgaya es tewke-
 lletes kewuetewye *I* fferencz Erzuen
²⁰ magat zent alazatoffagnak yozaga myat
 nemel críftusban meg változtat Egyeb
 yozagoknak felette **Az** alazatoffagot ky-
 uanyauala ew baratyban *I* **Es** az kereffe-
 ndew³ zeretendew kyuando⁴ alazatoffagot
²⁵ Alazatoffagra zenetlen ewkewt bezedu⁵
 peldaua⁶ kyuanafoft erewlewÿtyuala
I Es yelennen miniftereket es predicato

¹ A g fölött egy magas betű nyoma látható.

² Az l-nek a felső hurkát egy piros függőleges vonás vágja át.

³ Az ew-t az író utólag szúrta be a szóközbé.

⁴ Elírás: *kyuando* kellene.

⁵ A másoló elfelejtette befejezni a szót.

⁶ A p b-ből van javítva.

in dolore, confusione et verecundia¹ terminabitur et ipsi cum suis tenebrosis opinionibus in tenebras exteriores cum tenebrarum spiritibus demergentur.

Unde saepe dicebat beatus Franciscus super illo verbo: *Tunc² sterilis peperit plurimos et quae multos habebat filios, infirmata est*: „Sterilis est bonus religiosus simplex, humilis, pauper et despectus, vilis et abiectus, qui sanctis orationibus et virtutibus continue alios aedificat et parturit³ gemitibus dolorosis.”

Hoc verbum⁴ dicebat⁵ saepissime coram ministris et aliis fratribus, maxime in capitulo generali.

Quod volebat et docebat praelatos et praedicatores debere exercere se in oratione et operibus humilitatis (SpPerf. cap. 73.)

Fidelis servus ac⁶ perfectus imitator Christi Franciscus sentiens se per sanctae humilitatis virtutem in Christum potissime transformatum, prae ceteris virtutibus ipsam humilitatem optabat in fratribus suis et ad gratiam⁷ diligendam, desiderandam, acquirendam et servandam⁸ incessanter eos verbo et exemplo affectuosius animabat, maxime⁹ ministros et praedicatores

¹ BpK. 11a: *reverentia*.

² BpK.: *Donec*.

³ VatK.: *partitur*.

⁴ BpK.: *À Hoc verbum helyett Haec verba*.

⁵ Maz. 989: *dixit*.

⁶ BpK.: *et*.

⁷ BpK.: *ipsam*.

⁸ BpK.: *conservandam*.

⁹ BpK.: *et maxime*.

roko¹ ymtuala es kyzlelyuala alazatoffag
 nak dolgÿ czelekedefere Mongyauuala
 hogÿ feyedelmeknek (d)² / zolgalatyaert es
 predicalafnak zorgalmaert³ / nemkel el
⁵ hadnÿ zent es ayoytatof ÿmadfagot :
 Alamyfna ert mennÿ es ew kezeyuel
 valamÿkoron myuelkednÿ ./ alazatoffag
 nak valamÿnemew miuelkedetyt czele
 lekednÿ⁴ ./ mykeppen egyeb barátok / yo pe-
¹⁰ ldaert ./ es ew lelkeknek nerefege ert Es
 monduala ./ mert ygen epewltetnek kewz
 barátok : mykoron ew minifterek auagy⁵
 p[re]dicatorok ewrefewlnek ewrewmelt⁶ ÿm
 adfagra Es⁷ hatyak⁸ magokot yozagnak
¹⁵ myuelkedefere / es zolgalatÿara Egyeb-
 keppen⁹ nem hathatnak ew gyalazafok
 nal yteleteknel / es karhozatyoknal kewl
 egyeb barátokot ÿmtenÿe ./ Elezteb¹⁰ kel
 cristufnak peldayauaal tennÿ ment ta
²⁰ noÿtanÿ Amen [etc.]

*Bodog ferencz-
 nek az gjewtrelnemewl mykoron
 latuala gonoz barátokot*

MErt zerelemnek hafonlatyara : kyt
 valuaala¹¹ zerzetnek tewkellefere
²⁵ keluala ew benne lennÿ banatnak : myko

¹ Íráshiba: a másoló elfelejtette kitenni a tárgy ragját.

² Egy magános *d* áthúzza.

³ Az első *r* az *o* fölött jelölve, a *g l*-ből van javítva.

⁴ Az elválasztás miatt egy *le* szótaggal többet írt a másoló.

⁵ A *g* fölött egy téves betű nyoma van.

⁶ Az első *w* fölött téves betű nyoma van.

⁷ Az *Es* piros tintával vízszintesen át van húzva.

⁸ Íráshiba: *haytyak* akar lenni.

⁹ Az *Egy* szórészt piros tintával vízszintesen át van húzva.

¹⁰ Az *Elezt* szórészt piros tintával vízszintesen át van húzva.

¹¹ Az *u* fölött téves magas betű maradványa.

admonebat et inducebat¹ ad humilitatis opera exercenda.

Dicebat enim, quod propter praelationis officium et sollicitudinem praedicandi non deberent² dimittere sanctam et devotam orationem; ire pro elemosyna, operari aliquando manibus suis et alia opera³ facere, sicut alii fratres propter bonum exemplum et lucrum animarum suarum et aliorum. Et dicebat: „Multum enim aedificantur fratres subditi, quum eorum ministri et praedicatores vacant orationi et inclinant se libenter ad humilitatis opera et obsequia vilitatis⁴. Aliter autem non possunt absque sui confusione⁵, praeiudicio et condemnatione de hoc fratres alios admonere. Oportet enim exemplo Christi prius facere, quam docere, ac simul facere et docere.”

Qualiter locutus fuit sibi Dominus, dum nimis affligeretur propter fratres, qui declinabant a perfectione (SpPerf. cap. 81.)

Quoniam iuxta⁶ mensuram zeli, quam habebat continue ad perfectionem religionis, oportebat esse in eo tristitiam⁷, si quando

¹ BpK. 11a: *docebat*.

² Maz.1743 és SpV. 55a: *deberet*; Maz.989: *debent*.

³ BpK.: *humilitatis opera exercere et*.

⁴ BpK.: A fordító itt kihagyta a *humilitatis* és az *et obsequia* szavakat, a *vililitatis-t* pedig *virtutis-nak* olvasta.

⁵ SpV.: *confessione*.

⁶ BpK. 11b: *secundum*.

⁷ Maz.1743: *tristitia*.

haluála auagÿ latuála tewkelleltenfeg-
 nek valamÿet ewbenne mykoron kezde-
 tteuála meg ertenÿ¹ hogÿ valamely ba-
 ratok adnakuala gonoz peldat az zerzetbe
⁵ n² · es hogÿ barátok ew efeknek felfeges ma-
 gaffagatol kezdettekuala el haÿlanÿ ·/. Ille-
 ttetek zÿuenek belewlualo nagÿ ferelme-
 uel ·/. Neha ÿmadfagban monda vr yft-
 ennek Vram Ayanlom te neked en fok-
¹⁰ affagomott kyt adtal ennekem Es lego-
 ttan monda neky vr yftenn Mongyad
 meg ennekem tudatlan / es egÿ ygyew
 embercze Mÿre ezennet bankodol: mÿ-
 koron valamely barat ez zerzetbelewl
¹⁵ ky megÿen Es mÿre / az barátok nem ÿa-
 rnak az vton melyet neked mutattam
 Es mongyad meg en nekem ky palanta
 lta ez zerzetett ·/. Skÿ fordoytott embert
 penetenczere Sky ad erewt benne lakoz-
²⁰ nÿa ·/. Nemde enee ·/. Mert en valasztalak³
 tegedett yrafelfmerew emberert⁴ Es enfo-
 k gyewlekezefimnek p[re]dicálnÿa Mert sem
 teged sem azokot kyk leznek byzon bara-
 tok es regulanak byzon tartoÿ kyt adek
²⁵ neked Nem akarom tudoman vtan es
 p[re]dicacionak yarnÿa ewkewt De valaszt-
 lak teged egÿ ygyewet es tudatlant hogÿ⁵

¹ A szó közepe el van mázolvá, a *t* *z*-ből van javítva.

² Az *n* után nagy piros pont van.

³ A latinban tagadás van: *non elegi*, ez a helyes.

⁴ A második *r* *t*-ből van alakítva.

⁵ Itt a kódexből egy levél hiányzik.

audiret vel videret¹ quidquam imperfectionis in ipsa, quum coepisset intelligere, quod aliqui fratres dabant malum exemplum in religione et quod fratres iam a summo apice professionis suae coeperant declinare, tactus nimio dolore cordis intrinsecus quadam vice in oratione ad Dominum dixit: „Domine, recomendo tibi familiam, quam dedisti mihi!”

Et statim dixit illi Dominus: „Dic mihi, o simplex et idiota² homuncio, quare tantum contristaris, quum aliquis homo³ exit de religione et quum fratres non ambulant per viam, quam ostendi tibi? Item dic mihi, quis plantavit hanc fratrum religionem? Quis converti facit hominem ad paenitentiam? Quis dat virtutem perseverandi in ea? Nonne ego? Ego non elegi te pro homine litterato et eloquente super familiam meam, quia nec te, nec illos, qui erant⁴ veri fratres et veri observatores regulae, quam dedi tibi, volo⁵ ambulare per viam scientiae et eloquentiae. Sed elegi te simplicem et idiotam, ut [scire valeas tam tu quam alii, quoniam vigilabo super gregem meum.]⁶

¹ BpK. 11b: Az *audiret vel videret* helyett *audiebat vel videbat*.

² BpK.: *idiotia et simplex*.

³ BpK.: *frater*.

⁴ BpK.: *erunt*.

⁵ BpK.: *nolo*; de a SpV. 68b is: *volo*.

⁶ Itt egy lap kiesése miatt megszakad a 81. fejezet, majd a következő lapon a fejezet vége van. Az elveszett rész latinját nem közlöm.

nek zerzetnek adnyä hogÿ mendennapo
 n ewrefewlnek ymadfagra ewerette ./.
 vr yftenhez ./.. mert ew yftenlege býr tart
 es oltalmaz ./.. mert enmagamot vrnac
⁵ es baratoknak kewtelezem ./.. hoghya bara
 toknak valamelyk eluezend Akarok
 ewerte tartoznom vrnak ocott¹ adnyä
Ez bezedeket ewnbennete mondyauala
 ew zyuenek nyugadalmara **E**s fraterok
¹⁰ nak collacioban **E**s gyakorta gyewleke-
 zefekben yelengetyüala **A**zert ha uala
 mely barat valamÿkoron mongyauala
 neky hogÿ kellene magat boczatny² az
 zerzettnek byroflagaba³ **E**w feleluala mo[n]-
¹⁵ duan⁴: baratoknak vagyon r[e]gulaok
 es tartoznak ewtet meg tartany **E**s
 hogÿ ne legyen mentsege en raytam
 Myolta kelletek vrnac engemet hely
 heztettnÿ ./.. hogÿ volnek feyedelmek **E**w
²⁰ elewtewk efkewm az zerzetett tartanom
Azert ./.. myert az baratok tudyak mytt
 kel tartanyok **E**s myt eltauoztattnÿ ./..
 nem yllyk hane[m]czak myuelkedefekrewl
 tanoytok ./.. meritt erre⁵ vagyok adatott

¹ A második *t* fölött egy magas betű nyoma látszik.

² Itt a latin szöveg is hibás vagy romlott lehetett, mert az *intromittere* nem illik a mondatba. Helyette, *intermittere* kell ezzel a jelentéssel: 'lemond valamiről' (de+abl.).

³ A *g* fölött valamilyen betű nyoma látható.

⁴ Az *m* javítva van.

⁵ A *meritt erre* szavak piros tintával át vannak húzva.

[si me non excusaret infirmitas maius adiutorium quod possim]¹ religioni impendere, est, ut quotidie vacem² orationi pro ea ad Dominum³, quod gubernet ipsam⁴, conservet et protegat. In hoc⁵ enim me Domino et fratribus obligavi, ut si quis fratrum meo malo exemplo perierit⁶, volo pro ipso teneri Domino reddere rationem.”

Haec verba loquebatur intra se ad quietandum cor suum et ipse etiam fratribus in collatione verborum et in capitulis saepius explicabat⁷.

Unde si quis frater aliquando dicebat ei, ut deberet se intromittere de regimine ordinis, ipse respondebat dicens: „Fratres habent regulam suam et iuraverunt servare eam, et ut non habeant excusationem super me⁸, postquam placuit Domino me statuere, ut essem praelatus eorum, coram ipsis iuravi eam similiter observare. Unde ex quo fratres sciunt, quid debent⁹ facere, quid etiam¹⁰ evitare, non restat nisi, ut¹¹ operibus eos doceam, quoniam ad hoc datus sum

¹ A zárójelben a hiányzó lap miatt csonka magyar mondat latin kiegészítő része található. Ferenc beszél.

² BpK. 11a: *vacarem*.

³ BpK.: *Deum*.

⁴ BpK.: *quod ipsam helyett qui ipsam gubernet*.

⁵ BpK.: *In hoc helyett Me enim*.

⁶ BpK.: *pereat*.

⁷ BpK.: *explicavit*.

⁸ Maz.989: *eam*.

⁹ BpK.: *debent facere helyett debeant facere et*.

¹⁰ BpK.: *Ø etiam*.

¹¹ BpK.: *quod*.

nekyk eleteben es halalom vtan : Ame[n]

*Mýkent yegýzet barátoknak tewkellete
s barátott*

- B**odog attya¹ zent barátokhoz zerelnec
⁵ gerýedetý mýat / es zeretettnek buz-
 golaga mýat kyt valuala ewnekyc
 tewkelteffegere **G**yakarta gondolyaua
 la ewnbenneten ky allatokualc² kelle
 ne yokewfded barátokot meg ekeffeyte
¹⁰ ný es mongyauala hogý az volna yo
 kyfdded barát ky vallana eý zent(ek
 nek)³ barátoknak eletyt es allatýat
 / Tudnýmelt frater **B**ernaldnak hýtýt
 kyt tewkelleteft vallot zegenfegnek ze-
¹⁵ relmeuel ffrater lleonak egý ygewfeg
 et es alazatoffagat ./ ky byzonual zent
 leges eletewuala ./ frater **A**ngyalnak
 tyztfefegat ./ ky volt tyztfefeguel es kegý-
 elmeffeguel ekefewltetet : ky mondatýc
²⁰ eý zerzetnec elfew vytezenek ffrater m-
 affeufnak ertelmet es (me)⁴ nezelet ./ ew
 zep es ayoýtatos nezeleuel es zep beze(d)
 (e)deuel⁵ ./ frater egyed edeffegnek yozaga-
 ban elmeyet melyet valuala telyes
²⁵ tewkellefyglen ./ ffrater **R**ufennak ýo-
 zagol⁶ es gyakorlatos ymadfagat⁷ ký

¹ Az *Odog attya* piros tintával vízszintesen át van húzva.

² A szó végén egy c formájú betű van.

³ Az *eknek* szóvég ki van pontozva és áthúzva.

A 18–20. sor két tagmondata föl van cserélve, ez kissé zavarja az egész mondat értelmét.

⁴ Hibás szókezdet áthúzva.

⁵ A sorvégi d és a sorkezdő e át van húzva.

⁶ A g lenyúló szárát mintha utólag kanyarította volna a másoló egy e betűhöz.

⁷ A d g-ből van javítva.

eis in vita mea et post mortem.”

*Quomodo descripsit fratribus fratrem perfectum*¹ (SpPerf. cap. 85.)

Beatissimus pater transformatus quodam modo in sanctos fratres per ardorem amoris et fervorem zeli, quem habebat ad perfectionem ipsorum², saepe cogitabat intra se, quibus conditionibus et virtutibus oporteret³ esse ornatum bonum fratrem Minorem. Et dicebat, quod ille esset bonus frater Minor, qui haberet vitam et condiciones⁴ istorum sanctorum fratrum, videlicet fidem fratris Bernardi⁵, quam perfectissime habuit cum amore paupertatis; simplicitatem et puritatem⁶ fratris Leonis, qui vere fuit sanctissimae puritatis⁷; curialitatem fratris Angeli, qui fuit primus miles, qui venit ad ordinem et fuit omni curialitate et benignitate ornatus; gratiosum⁸ aspectum et sensum naturalem cum pulchro et devoto eloquio fratris Massei; mentem elevatam in contemplatione, quam frater Aegidius habuit usque ad summam perfectionem; virtuosam et continuam operationem sancti⁹ Rufini, qui

¹ A cím *Quomodo . . . perfectum* a BpK. 12a lapjáról van véve.

² BpK. 12a: *eorum*.

³ BpK.: *oportet*.

⁴ BpK.: *conditionem*.

⁵ BpK.: *Bernhardi*.

⁶ Maz.1743 és 989: *paupertatem*.

⁷ BpK. és VatK.: *vitae*.

⁸ BpK.: A *fratris Massei* a mondat végéről a *gratiosum* elé kerül.

⁹ BpK. 12b: *operationem sancti* helyett *orationem fratris*.

genetlen mendenkoron ýmadkozíkuala es
 aluuan auagý valamýt mýuelkedue-
 n: myndenkoron ew elmeýe¹ yftenuel
 uala ./ ffrater Juniperiusnak bekefege ./
⁵ ky bekefegnek tewkelletel allatyayg yu-
 ta ./ tulaydon akaratyának tewkelletes
 vegezetytt kyt gyakorta valuala² zeme-
 y elewt Es críftuít kewuettny kereftne-
 vtan ./ nagý kiuanatoffagot De laudibus
¹⁰ bely frater Janofnak teftý es lelký erew
 lleget / ky az ydewben volt teftében ére-
 ws menden embernek felette ./ frater³ Ro-
 geufnak karítaffagat ./ kynek⁴ menden
 elete(t)⁵ es nayoffaga vala zerelemnek
¹⁵ yozagaban ffrater lucidiufnak gyorff-
 gat ky uala nagý gyorfflago Es nem a-
 karuala hanemczak egy honapon lak
 ozný egy helyben ./ De mykoron keluala
 lakozný valamely ./ helyen legottan el
²⁰ megyenuala inneg Es monduala It
 nelegýen lakafonk ./ De menben legyen

*Mýkeppen tanoýtýauala az barato
 kot⁶ týzta zemeweknek lenný⁷: kel arrol*

Egyeb yozagokkewzt kyket⁸ ygen ze
²⁵ retuala es kyuanuala ewnbenneten

¹ Az *m* első lába el van mázolva.

² Az *u* előtt talán hosszú *ll*-et akart írni a másoló.

³ A *frater* szó piros tintával át van húzva.

⁴ Az *ek* fölött tintamaszat.

⁵ A szó végén egy *t* át van húzva.

⁶ A második *o* *e*-ből van javítva.

⁷ Az *ý* második pontja helyén egy magas betű ívének nyoma látható.

⁸ A *gyeb yozagokkewzt kyket* piros tintával át van húzva.

sine intermissione semper orabat, etiam dormiendo vel aliquid operando semper erat cum Domino mens ipsius; patientiam fratris Juniperi, qui usque ad statum perfectae¹ patientiae pervenit propter perfectam expropriationem propriae voluntatis², quam³ prae oculis habebat, et summum desiderium imitandi Christum per viam crucis; fortitudinem corporalem et spiritualem fratris Johannis de Laudibus, qui tempore illo fuit fortis corpore super omnes homines; caritatem fratris Rogerii, cuius tota vita et conversatio erat in fervore caritatis; et⁴ sollicitudinem⁵ fratris Lucidi, qui fuit maximae sollicitudinis⁶ et nolebat quasi⁷ per mensem stare in loco, sed quando placebat sibi stare in aliquo loco, statim recedebat inde et dicebat: „Non habemus hic mansionem, sed in caelo.”

Qualiter describebat oculos impudicos, ut induceret fratres ad honestatem (SpPerf. cap. 86.)

Inter alias virtutes, quas diligebat et desiderabat esse

¹ BpK. 12b: *statum perfectae* helyett *perfectum statum*.

² VatK., Maz. 1743 és 989: *expropriationem . . . voluntatis* helyett *veritatem propriae voluntatis*; SpV. 83b: ugyanígy, de utána még *vel voluntatis*. Ebben a mondatban sok a *p* (*per, pro*) kezdetű, elvont jelentésű szó, nem csoda, ha fordítónk belezavarodott. Lényeges mondanivalója: saját akaratának legyőzése.

³ BpK.: *quam continue*.

⁴ BpK.: *et*.

⁵ BpK.: *solitudinem*.

⁶ BpK.: *solitudinis*.

⁷ BpK. és VatK.: *nisi*.

es egjebeknek felette kyuanuala tyztafa
 got es tyzteffeget Az ert akaruala bara
 tokot tyzta zemet vallaný /. zokotuala
 yly meseuel zemermetlen¹ zemet m-
⁵ eg tewrný² monduan /. kegyes es hatal-
 mas kyalý boczata kyalne azonny
 hoz ket kewettet /. egýmalutan /. megfo-
 rdola az elfew Es bezedekert csak beze-
 det hozá Es kyalne azonnyrol semmit
¹⁰ nem zol Mert ew zemeýt tartottauala
 ew feyeben bewlczen sem igyeneft³
 vetetteuala semeyt az kyalneazonra Es
 azmal kewetyl meg tere Es keues bezed⁴
 vtan kyket mondana kyalne azonnak
¹⁵ zepfegerewl huzu zerbezedet tewrlewýte
 Monda byzon ygen zep azont latek : bo
 dog ky uele el Es a kyalny azon bezedre
 felele Te alnok zolga en gyewrewlewim
 re vetetted te zemermetlen zemeýdet
²⁰ yelenuagyó⁵ hogy az nezet allatot meg ak
 artad uenni Paranczola meg hýuatta
 ttný az⁶ elfew kewuetett Es monda neký
 mý lattatyk te neked az azontol : felele
 yol lattatyk ennekem /. mert ewrewm-
²⁵ eft es bekeffegeft engem meg halla
 ffelele kyal⁷ bewczen es mo[n]da neký / Ne-
 mde vagyon ewbenne valamý zepfeg

¹ A t l-ből van javítva.

² A fordító a *confringere* igét összetévesztette a *confringere* igével.

³ A fordító az *aliqua liter*-t *aequaliter*-nek olvasta.

⁴ A z betű alsó szára el van torzulva.

⁵ A szó végéről lemaradt az n vagy ennek jele az o fölött (ō).

⁶ A z l-ből van javítva.

⁷ A kyal a következő mondat alanya: monda neký.

[in fratribus post fundamentum sanctae humilitatis] diligebat praecipue pulchritudinem et munditiam honestatis.

Unde volens¹ docere fratres habere² oculos pudicos, solebat tali aenigmate confingere³ oculos impudicos: Rex pius et potens misit ad reginam duos nuntios successive. Revertitur primus et verbis⁴ tantum verba reportat et nihil loquitur de regina. Siquidem⁵ oculos suos tenuerat in capite sapienter nec aliquantulum prosilierunt⁶ in reginam. Redit⁷ alius et post pauca verba⁸ longam de reginae pulchritudine texit historiam: „Vere, inquit, Domine⁹, vidi pulcherrimam mulierem¹⁰; felix, qui fruitur illa.”

Et rex ad illum: „Tu, serve nequam, in sponsam meam iecisti¹¹ oculos impudicos, patet, quod rem prospectam¹² subtiliter emere voluisti.”

Tubet ergo revocare primum et ait illi: „Quid tibi de regina videatur?” — „Optime¹³, inquit, mihi videtur, quia libenter et patienter audivit¹⁴.” Iste¹⁵ respondit sagaciter. Et ait illi rex: „Numquid formositas quidem inest ei¹⁶?”

¹ BpK. 12b: *volebat*.

² BpK.: *semper habere*.

³ BpK.: *describere*.

⁴ BpK. és VatK.: *pro verbis*.

⁵ BpK.: *Ipsa enim*.

⁶ BpK. és SpV. 115b: *prosilierant*.

⁷ BpK.: *Rediit*.

⁸ BpK.: *verba, quae refert*.

⁹ SpV.: *o Domine*.

¹⁰ SpV.: *dominam*.

¹¹ BpK.: *ieicisti*.

¹² VatK.: *suspectam*.

¹³ BpK.: *Respondit: Optime, és o inquit*.

¹⁴ BpK.: *me audivit*.

¹⁵ Maz. 1743 és 989: *ipse*.

¹⁶ BpK.: A mondat: *Formositatis aliquid inest ei?*

felele az ·/. En vram tyed azt ewrzeny es va
 laztany de enem volt bezedet monda
 ny: Adatyk kyraltol ytelet ·/. monda te
 neked vagy on tyzta zemejd legyenka
⁵ moramban¹ tyztafagos testuel Es ely en
 gyenerewlegymuel² De ez zemermetlen
 zemew el ky menyen enhazambalol
 hog en agyamot neferteztesse meg: mert
 mongyauala kynek nem kellene felnye
¹⁰ criftufnak gyewrewlet neznny Amen

*Hogý kelnekuala neky az barátok kyk
 regulat tartnakuala*

NEmýnemew³ nemet orzabely⁴ frater
 kyuala mester zent yrafban⁵ ·/. mo
¹⁵ nda egyel bodog ferencznek nagy tyzte
 fleguel hogý ewangeliumot erewffen
 meg tarthatna es regulat ·/. mykent foga
 dam tyztaakaratom zerent: kyt crift[us]
 te · myattad zolott vegiglen alazatoft
²⁰ es hyuen yfteny malaztnak legedel
 meuel De egy k⁶ malaftot kerek tewle-
 d ·/. hogý en eletemnek napiban teba
 ratyd ha el haylandnak tyzta malazt
 nak tartafatol ·/. kyt te zent leleknec⁷ / my
²⁵ atta elhagny nem hyrdeted ·/. hogý te

¹ Három szó: *legý en kamoramban*.

² A második *g* helyén egy magas betűt kezdett az író.

³ Az *Emýnem* szórész piros tintával át van húzva.

⁴ Íráshiba: hiányzik a *g*.

⁵ A *zent* szó és az *yraf* szórész piros tintával át van húzva.

⁶ Egy magános *k* betű.

⁷ A másoló utólag írta be a *c* betűt a szóközbe, majd piros vonással elválasztotta a következő szótól.

Respondit ille : „Domine mi, tuum sit hoc inspicere¹, meum autem fuit verba proferre.”

Fertur a rege sententia : „Tu, inquit, habes oculos castos, esto in camera mea corpore castior² et fruiere delitiis meis. Hic vero impudicus exeat domum³, ne polluat thalamum⁴.”

Dicebat ergo : „Quis non deberet timere respicere sponsum Christi?”

Exemplum de praedicta voluntate sancti⁵ (BpK. 14a2)

Probat illud responsio facta in sancta maria de angelis illi fratri de almania⁶ magistro in theologia⁷, dicenti beato francisco cum multa reverentia : Proposui⁸ servare⁹ ewangelium firmiter observare regulam¹⁰ iuxta quod promisi secundum puram intentionem quam Christus per te locutus est usque in finem¹¹ simpliciter et fideliter cum adiutorio gratiae ipsius. Sed unam a te postulo gratiam, ut diebus¹² meis fratres tantum a puritate regulae et observantia¹³ non¹⁴ declinarent, quantum tu per spiritum sanctum declinare pronuntias, quod de tua

¹ SpV. 115b: *inspicere et discernere*.

² BpK. 12b: *castissimo*.

³ BpK.: *domum meam*.

⁴ BpK.: *thalamum meum*.

⁵ SpV. 125a: *sancti Francisci*. A fejezet címéből és első szavaiból megállapíthatjuk, hogy fordítónk más, eddig ismeretlen forrást használt.

⁶ SpV.: *de Alamabiana*.

⁷ SpV.: *in theologia* helyett *Nichiolo* (talán rontott alak *in theologia* helyett).

⁸ SpV.: *proponit* (ez rontott alak lehet *proposui* helyett).

⁹ SpV.: *Ø servare*.

¹⁰ SpV.: *et regulam*.

¹¹ SpV.: *Ø usque in finem*.

¹² SpV.: *si in diebus*.

¹³ SpV.: *a pura regulae observantia*.

¹⁴ SpV.: *Ø non*. A mondat értelme szerint nem kell tagadás.

engedelmeffegedrewl enmagam auagy
 egyeb fraterokual ewtett tyztan tartany
 akaronak¹ hathatnek el mennem ewtett
 nem tartoktol **Es** az zerzetet tewkellest
⁵ tartany /. kyk haluan ewrele ygen zent
 fferencz **Es** yolmonduan nekü /. **Es** felele
 Criftustol es entewlem² tугyad engedet-
 nek lenny /. melyet kewuetel **Es** vetee
 yogyat ew feyere³ **Es** monda nekü Teua-
¹⁰ gy pap ewrewkewl ewrewke Melhysedek
 nek zerzete zerent /. hogü menden ygere
 tek criftustol az zerzetnek lewtek⁴ /. azokban
 vegesleg meg telyefegyenek /. kyk regulat
 paraftol es ygerewl ygere glosanalkewl⁵
¹⁵ ewrewmuel⁶ enczelkedtenek tartany

*Az tudomanrol kijt zent ferencz⁷ eleue
 meg mondott*

ES eleue meg mondottauala zent fe
 rencz hogy tanulagnak zerelmert⁸
²⁰ ew baratynak nagy kysfertete yew
 tartomanbalol mykeppen hÿrte
 len⁹ zel /. **Es** ew elfew magzatya hazanak
 negü zewget ezue vernü es meg fordoü
 tanü **Es** mend lyanyt fyaüual ewzuen
²⁵ meg nyömöroytanü¹⁰ **Es** hogü ylyen rom
 lafnak el tauogtatnak vezedelmett /. Mÿ
 keppen malod Job paranczola ewfyaü

¹ Nincs egyeztetve a főnévvel (*fraterokual*).

² Az *e*-t utólag írta az író a szó elejére.

³ A szóvégi *e* el van mosódva.

⁴ A második *e* *t*-ből van javítva.

⁵ Az *l*-et mintha utólag írta volna az író a *k* elé.

⁶ Az *u* fölött egy magas betű íve látszik, az író áthúzta.

⁷ A *z* lenyúló szára alatt nagy tintafolt.

⁸ A szókezdő *z* *r*-ből van alakítva, de inkább *y*-nak látszik.

⁹ A *h* *y*-ból van javítva; az *y* két pontja vonássá folyt össze.

¹⁰ A másoló nagy buzgalmában a második *o*-ra is tett két pontot.

oboedientia solus vel cum aliquibus fratribus eam pure observare volentibus possint¹ a non servantibus recedere et illam perfecte servare. Quibus auditis gavisus est vehementer beatus franciscus et benedicens ei ait: A Christo et a me tibi quod postulas scias esse concessum. Et posuit dextram super caput eius et dixit ei: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech². Et addidit beatus franciscus, quod omnes promissiones sibi a Christo factae in illis finaliter compleantur qui regulam simpliciter et ad literam sine glosa cum laetitia servare studerent.

*De scientia quam praedixit*³ (BpK. 14a2)

Praedixit quoque sanctus franciscus quod pervalida fratrum suorum temptatio ob amorem sciendi quasi ventus vehemens a regione deserti debeat insurgere et quatuor angulos concutere et funditus evertere domum suae primogenitae prolis et omnes liberos cum suis filiabus opprimere. Et ut⁴ ruinae vitarent periculum: tamquam alter rechab⁵ (sic!) mandavit filiis suis

¹ SpV. 125a: *possim*.

² VatK.: *Ø secundum ordinem melchisedech*. Az író nem fordította le: *Et addidit beatus franciscus*.

³ SpV.: A cím végén *sanctus Franciscus*.

⁴ SpV.: *ut talis*.

⁵ SpV. 125b: *Achab*.

nak vezetnÿ zegenfegnek vtat ·/. nem cÿÿ
 nalnÿ palotakot ·/. nem palantalnÿ ze-
 wlewkwet kewlewmb tanufagokual ·/. fem
 vylagÿ tudomannak borat ynnÿ **Es**
⁵ cristulnak tewkelletes eletymyat **Es**
 zent¹ leleknece hevlege myatt ·/. eleuen
 myuelkedet vetet tewruen² ew fyayn
 ak ·/. **De** ez felewl mondot bewlezec my
 keppen³ felewl mondam ·/. az nagy paraÿ
¹⁰ nanak⁴ magasztalnak latorokot es fyaÿt
 beluezyk ew hozza hogÿ agnak yutalma
 balol torkofon elne⁵ elnenek ·/. es lezen
 egy⁶ ygewfeg ygeret mewuetfegre es ne
 znye vlatatol ew zemekuel ·/. fogadnak
¹⁵ batorfagot es vakmerewfeget **Es** gycze-
 wlkewdny kezdnek embereknek gyczere
 tyben **Es** tudomannak neueben **Es**
 bewlezefegbelewl auagy vkoffagbalol
 byznak **Es** tehat lezen zyubely nyaÿa-
²⁰ lflag keferewfeges es zenuedethetlen

Angÿalnak yzanyÿ yelenetyrewl:

Egÿ napon mykoron ymadkozyk
 uala zent ferencÿ Angelyÿ zent
 marianak helyen ·/. meg yelenek
²⁵ neky yelenek neky angyal yzanyw
 abraÿban es tekentelben ·/. mert vala
 ew feye aranyazot ·/. melye es karyay

¹ A *zent* szó piros tintával át van húzva.

² Hiányzik a tárgyrag. Helyes sorrendben: *cristuf(nak) tewkelletes eletenek (!)*
tewruenyet vetette (adta) fyaynak.

³ A szövegi *en* alatt kövér piros tintafolt van.

⁴ A szókezdő *p* fölött egy magas betű nyoma látható.

⁵ Az író elhibázta az *n*-et, azért újra írta az egész szót.

⁶ Az *y* javítás miatt nagyon eltorzult.

peregrinam ducere vitam, non aedificare palatia, non habitare in civitatum¹ medio, non plantare vineas diversorum studiorum, nec bibere vinum scientiae saecularis et mundanae prophetae² et spiritus sancti calore vivificato³ actus perfectissimae Christi vitae filiis suis legem possint⁴ (!). Supradicti enim⁵ sapientes, ut dixit, erigent tentoria illi magnae meretrici et filios suos introducent in⁶ eam et de mercede illius voluptuose⁷ vivent et erit praemissa⁸ simplicitas in derisum, corruptibilis⁹ et despecta in oculis eorum; audaciam et praesumptionem assument¹⁰ et gloriabuntur in laudibus hominum et de nomine scientiae et industria seu prudentia confident et tunc amarissima erit et intolerabilis corde¹¹ conversatio.

Ad idem de apparitione stupenda angeli (BpK. 14b1)

Una dierum, dum oraret beatus franciscus in loco sanctae mariae de angelis, apparuit ei angelus sub forma et aspectu stupendo. Erat enim caput eius aureum, pectus et brachia

¹ SpV. 125b: *civitatis*. — Az író ezt a mondatrészt: *non habitare in civitatum medio* kihagyta.

² SpV.: *philosophiae*.

³ SpV.: *vivifico*.

⁴ SpV. és VatK.: *posuit*.

⁵ SpV.: *autem*.

⁶ VatK.: *ad*.

⁷ SpV.: *voluptuose*.

⁸ SpV.: *promissa*.

⁹ SpV.: *contemptibilis*.

¹⁰ SpV.: *praesument*.

¹¹ SpV.: *cordis*.

ezeuſtbelewl¹· haffa erczes ·/. zaray vaffafoac
 labay vaffafok : es ezerepefefek ·/. ew valla-
 y hytuan zakual fetettekualabel es ke
 menuel **Es** mutattnakuala az hytuan
⁵ zaknak belfedelerewl nemÿ zegyenfe
 get : ky latuan megÿede **Es** az angyal
 monda ew hoza ·/. mykeppen yzanyols es
 ezudalz **Ez** abra3 kyt lac3(a)² yegÿze te zer-
 zetednek kezdetÿt yarafat es vegezetyt
¹⁰ es criftuſ eletÿnek es zentegyha3nak
 yogywlafat ·/. kyt te zerzeted vallot zewle
 lenek ydeyetewlfoguan ·/. **Mert** te tetarſy-
 dual : kyk vadtok yftennek zeremleuel
 telyefek ·/. **Es** criftuſt es ew halalat elme
¹⁵ tekben es teſtekben³ vÿfelÿtek ·/ **Es** vadtok
 aranyazot few **De** kyk te vtannatok yew
 nek ymadſag el hagyuan ·/. tudomanra
 ky felfuualkoddat es oluafalnak tanu
 ſagara es kewnueknek lokaffagara : es
²⁰ zegenſegnek ſerelme el hagyua ·/. lelkek
 ewduewſſegenek remenſege⁴ alatt **Es**
 rokonoknak epewleſenek ·/. meg fordoln-
 ak es p[re]dicalyak ydueſſegnek bezedyt ·/ a
 uagÿ zentſegnek tudomanÿat yozago
²⁵ kual **Es** belewl maradnak hydegen
 es hyuan zerelemuel ·/. Arannak (hyde)⁵
 es⁶ ezeuſtnec⁷ változafanal kewl : valyak⁸

¹ A szó utáni szóközben nagy ovális piros folt.

² A szó végén egy *a* pirossal át van húzva.

³ A szó bizonyára *teſtettekben* vagy még inkább *teſtettekben* helyett áll; vö. *beuſtewket* (58: 6).

⁴ Vö. a 110. lap ⁴ latin jegyzetével!

⁵ A másoló szeme talán a fölötte levő szóra siklott, de leírása közben észrevette tévedését és áthúzta a szót.

⁶ Az *es* (?) a tinta elmozdítása miatt nehezen olvasható.

⁷ A másoló a *-nec* ragot utólag írta a szóhoz, de a *c* már csak fent a sorközben fért el, jellel szabályos helyére utalva.

⁸ Itt a kódexből egy levél hiányzik.

de argento, venter aereus, crura ferrea, pedes ferrei et fictiles, humeri eius cooperti sacco vili et aspero. Praetendebaturque quaedam erubescencia¹ de sacci vili operimento. Qui obstupuit videns. Dixitque ad eum angelus: Quare stupes et miraris? Forma ista, quam vides, initium, progressum et finem significat, quam habitura est tua religio usque ad tempus partus eius et reformationis vitae Christi et ecclesiastici status. Tu enim cum omnibus sociis tuis, qui estis Dei² amore repleti et Christum et mortem eius in mente et corpore portatis³, es caput aureum. Qui autem post vos venturi sunt, oratione postposita ad scientiam, quae inflat, et lectionis studium et multitudinem librorum et paupertatis⁴ et amore dei dimisso, sub specie salutis animarum⁵ et aedificationis proximorum⁶ et praeponent verba virtutibus, scientiam sanctitati et remanebunt intus frigidi et vacui caritate facta mutatione⁷ auri in argentum frigidum et porosum [ad laudes et honores inhiabunt, omnibus aliis meliores non esse, sed apparere volentes . . .]

¹ VatK.: A *Praetendebaturque . . . erubescencia helyett praetendebatque quandam erubescenciam.*

² VatK.: A *Dei amore helyett in deo amore.*

³ VatK.: *portantes.*

⁴ VatK.: *paupertatis zelo.*

⁵ VatK.: *animarum suarum.*

⁶ VatK.: *proximorum convertentur.*

⁷ VatK.: A *facta mutatione helyett factam mutationem.*

alazatoffago volna Monda frater fferencz
 nek /. honnat ymar teneked : honnat ne
 ked : felele zent fferencz : mÿ : Monda fra-
 ter maffeus : mert mend e3 vylag latta-
 5 tyk te vtannad yewnÿe¹ / Es mend teged
 kerefnek latnÿa es te neked engednÿe
 / Te nem vagÿ zep ember · te nem vagÿ
 nagÿ tudomanÿw es bewlczelegew : te ne[m]
 vagÿ nemes / Azert honnat neked hogÿ
 10 mend e3 vÿlag te vtannad yewyewn :
 / Bodog ferencz e3t haluan : lelkeben ege3
 len meg vÿdoluan : / Arczayat menbe²
 fel ygazoyta(n)³ Alla nagy⁴ ydeÿglen⁵
 elmeyet yftenbe kewlduen Es hozza⁶ ter
 15 uen terdre hayla Iftennek halat es
 gyczeretet mÿuelkeduen : leleknek nagÿ
 buzgofagaban fordoÿta magat frater
 Maffeufhoz · es monda neky Akard tudnÿ
 honnat nekem · akard tudnÿ honnat ne-
 20 kem · akard tudnÿ /. Es yol ved ezedbe h
 ogÿ mend e3 vÿlag yewyewn envtan-
 nam E3 vagyon ennekem yftennek
 az zentleges zemeÿtewl : kyk menden
 helyen ne3nek gonozokot⁷ es yokott /. m-
 25 ert az bodog zemek nem latak⁸ gonozo-
 k kew3t nagyob bewnewft es galyadbat
 es hytvabat⁹ ment engemet Es azert

A lap középső részén elmosódott az írás, nehezen olvasható.

¹ Az első *e* fölött téves betű nyoma látszik.

² Az *m* helyén más betűt kezdett írni.

³ Az *n* halványabb, vakarva van.

⁴ Az *n* *m*-ből van javítva.

⁵ Az *n* valamiből javítva látszik.

⁶ A *hozza* itt visszaható névmási szerepben van.

⁷ A szó előtt egy elkezdett betű nyoma látható.

⁸ A *t* helyén az író egy más betűt kezdett írni.

⁹ A *v* *t*-ből van javítva.

[*Qualiter frater Masseus humilitatem sancti Francisci investigavit*¹
(Actus cap. 10.)

Masseus volens experiri,] quantum foret humilis, dixit sancto Francisco: „Unde tibi? Unde tibi? Unde tibi?²” — Respondit sanctus Franciscus: „Quid dixit frater Masseus?³” — „Quia totus mundus videtur venire post te et omnes quaerunt te videre, te audire et tibi oboedire: tu non es unus⁴ pulcher homo; tu non es magnae scientiae aut⁵ sapientiae; tu non es nobilis! Unde ergo tibi, quod totus mundus veniat ad⁶ te?” Beatus autem Franciscus haec⁷ audiens, exhilaratus in spiritu, erigens faciem suam in caelum stetit per magnum spatium, mente directa in Deum et ad se rediens, genuflectens et laudans et gratias agens Deo, in magno fervore spiritus vertit se ad fratrem Masseum et ait: „Vis scire, unde mihi? Vis scire, unde mihi? Vis scire et bene scire, unde mihi, ut totus mundus veniat post me? Hoc mihi est ab illis oculis sanctissimis Dei, qui in omni loco contemplantur bonos et malos. Nam illi beati et sanctissimi oculi non viderunt inter malos maiorem peccatorem, quam me, et simpliciorum et viliorum, et ideo

¹ A magyar szövegből elveszett rész latin megfelelőjét nem közlöm.

² BpK. 40a: Csak kétszer van *Unde tibi?*

³ Liognitzki kézirat: *A Quid . . . Masseus helyett Quid dicis, frater Masseus?* SpV. 103a: *Quid fili mi? Dixit frater masseus.*

⁴ BpK.: *Ø unus.*

⁵ BpK.: *et.*

⁶ BpK.: *post.*

⁷ BpK.: *hoc.*

e3 czudalatos dolgot tennő ./, kyt ýgekezýk ý-
 ften tennő ./, fewldewn yob teremtetett
 nem latott ./, az ert engemet valasztott ./,
 mert e3 vylagnak bolondyt valasztotta
⁵ yften¹ ./, hogý bewlczeket meg zegýengeffen
 Es e3 vylagnak nemtelenet es vlatatoff
 at es beteget valasztotta ýften ./, hogý meg
 zýdalmazzon nemefeket es nagyfagokot
 es erewfeket ./, hogý yozagnak fellege legý-
¹⁰ en ýftentewl: ne teremtetewl ./, hogý men-
 nden telt² ne gýczewlkewgýek ew lelke-
 ben³ De ky ky gýczekedyk vr Iftenben :
 gýczekedyk hogý czak ýftennek legyen
 tyztellseg es gýczewleg ewrewke ./, Tehat
¹⁵ frat[er] maffeus: yly alazatof felelefre ./, e3e
 nne buzgofagual bezellettet ./, meg ý
 zanýodak ./, es byzonual meg esmere
 hogý az zent attya volt byzon alazatoff
 agual fondaltatott Amen ./, [etc.]

²⁰ *Mýkeppen zent ferencz emele⁴ fel suua-
 llaffual frater Maffeust*

Iftennek czudalatos zolgaýa⁵ es byzon
 kewuetewýe críftufnak zent ferencz⁶
 hogý críftufnak magat mendenben
²⁵ haffonlana Mykeppen ewduezeytew yfte
 n boczata ew tanoytuanyt ketten ketten
 menden varafba es helyre ./, houa ew
 vala yewuendew Azkeppen bodog ferencz⁷

¹ Az *yften* szó után a kettőspont körül nagy piros tintafolt van.

² A szókezdő *t y*-ből van javítva.

³ Szótévesztés: a *conspetus* helyett *conscientia*-t olvasott a fordító.

⁴ Az *m* fölött egy magas betű nyoma látható (piros!).

⁵ A *ftennek czudalatos zolgaýa* piros tintával át van húzva.

⁶ A *zent fere* piros tintával át van húzva.

⁷ A *keppen bodog fer* piros tintával át van húzva.

ad faciendum mirabile hoc¹ opus, quod intendit facere, in terra viliorrem creaturam non vidit, propterea me elegit: quia *stulla mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et ignobilia et contemptibilia et infirma mundi elegit Deus, ut confundat nobiles et magnates et fortes*, ut sublimitas sit virtutis² ex Deo et³ non ex creatura, *ut non gloriatur in conspectu eius omnis creatura vel omnis caro, sed qui gloriatur, in Domino gloriatur*, ut soli Deo sit honor et gloria in aeternum.”

Tunc frater Masseus, ad tam humil eresponsum cum tanto fervore prolatum⁴, obstupuit et vere cognovit, quod sanctus pater vera⁵ humilitate fundatus erat, verus et humilis Christi discipulus⁶.

Qualiter sanctus Franciscus levavit fratrem Masseum in aere⁷ cum flatu (Actus cap. 13.)

Mirabilis Dei servus et verus Christi discipulus sanctus Franciscus, ut Christo se in omnibus conformaret, sicut Christus⁸ misit discipulos suos binos in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus, ita postquam

¹ BpK. 40a: A szórend: *hoc mirabile*.

² Liège-i kézirat: A szórend: *virtutis sit*.

³ BpK.: *et*.

⁴ BpK.: A *humile* . . . *prolatum* helyett *humilem responsionem* . . . *prolatam*.

⁵ BpK.: *in vera*.

⁶ BpK.: Az utolsó néhány szó már bizonyára a következő fejezet bevezető szavai, más forrásokban nincs meg. Ezért hiányzik a magyarban. — A fejezet befejezése *Ad laudem* . . .

⁷ BpK. 41a: *aerem*.

⁸ BpK.: *Salvator*.

vala nemÿ tarfy¹ tÿzenket apoſtoloknak za
 mara gyewlekeztek ./ boczata kettewt kette
 wt ez vylagotmya predicalnÿ es el oſla-
 ta Es hogy peldat ewnbenne es egyeb
⁵ ekhen meg mutattna ygaz alazatofflag
 rol Ew eleb aldot criftufnak peldayarol
 kezdua tennÿ ./ mÿnt tanoytanÿ Aze-
 rt nemÿ ydewn ew egyeb tarfyual ez
 vylagnak kewlewmb kewlewmb feleet
¹⁰ meg yegÿczetteuolna Ew valazta maga
 nak frater Maffeult tarla ./ francya ta
 rtomanya fele vewn vtatt ./ De mÿkoron
 egyenbe mennenek ./ yutanak nemÿ hÿ
 uoknak² lakozo helyekre Azert tefteknak
¹⁵ nauolyaokert³ keluala koldolnÿok: mÿkent
 regula mongÿa I' vgÿ hogÿ zent ferencz
 mene egÿ felre es frater Maffeus ma
 l fele ./ De zent ferencz mert uala vtala
 tos es kewfided ./ Azert efmeretlenek kew-
²⁰ zewt hogyhana vtaltatÿkuala mende
 nektewl: mert emberÿ bewlczefegnek
 zemey nemczak azokot kyk belewl ./ de
 azokot⁴ kyk kyuel vadnak es meg mu(ta)-
 tattÿak⁵ Azert ew mykeppen galyad⁶: al-
²⁵ ÷ytatott: kewfided kener alamyfnat lew
 lewt De frater Maffeufnak⁷ ./ mert vala
 jep ember es nagÿ teb alamyznat adta

¹ A tarfy piros tintával át van húzva.

² A másoló talán rontott írás miatt olvasta így a szót *hyveknek* helyett.

³ A második o l-ből van javítva.

⁴ A 3 fölött téves betű nyoma látható.

⁵ A sor végén levő *ta* szótag át van húzva. A fordító a *indicat* igét tévesen *indicat-* nak olvasta.

⁶ A *mykeppen galyad*: *al÷ytatott* téves olvasat alapján való fordítás, talán a rontott szövegből ezt olvashatta ki: *quasi vilis putatus*. A *galyad* szóban az *l* utólag van betoldva, az *al÷ytatott* szó o-ja felett levő két pont tévedésből került ide az *y* helyett.

⁷ A *De frater Maffeufn* szövegrész piros tintával át van húzva.

socios¹ habuit ad duodenarium numerum congregatos, binos per mundum ad praedicandum dispersit. Et ut exemplum aliis in se monstraret² de vera obocdientia, ipse primus³, exemplo⁴ Christi benedicti, incipiebat⁵ facere, quam docere. Unde missis sociis per varias mundi partes⁶, ipse, electo sibi fratre Masseo pro socio, versus Franciam iter arripuit.

Quum pervenissent⁷ ad quasdam habitationes⁸, ubi⁹ pro necessitate corporum, prout regula dicit, eos mendicare oportebat; ita ut¹⁰ sanctus frater Franciscus ivit per unam stratam, frater vero Masseus per aliam. Sanctus vero Franciscus, quia erat homo parvus¹¹ et propterea inter ignotos despiciebatur quasi ab omnibus¹², quosdam bolos vilis panis et frusta parvula conquisivit. Sed fratri Masseo, quia erat pulcher homo et magnus in persona¹³, dati fuerunt ei plures et pulchriores.

¹ BpK. 41a: *sanctus Franciscus aliquos socios.*

² BpK.: *demonstraret.*

³ BpK.: *prior.*

⁴ BpK.: *exemplum.*

⁵ BpK.: *inceptit.*

⁶ BpK.: *Unde . . . partes helyett Unde quodam tempore cum ceteris sociis partes ordinis [orbis?] varias assignasset.*

⁷ BpK.: *vero irent per iter, venerunt. A per iter-t pariter-nek olvasta.*

⁸ BpK.: *habitationes fidelium.*

⁹ BpK.: *unde.*

¹⁰ BpK.: *quod.*

¹¹ BpK.: *A homo parvus helyett despectus et parvulus.*

¹² BpK.: *Az omnibus után quare insipientiae oculis [oculus?] non illi quae intus, sed solum illa quae foris sunt, iudicat; SpV. 65a: ua., de humanae insipientiae oculus . . . iudicat. Ideo ipse sanctus quosdam bolos . . . , a többi úgy, mint az alapszövegben.*

¹³ BpK.: *Ø in persona.*

akuala neký **De** mýkoron monnaýk¹ feld ký
 uel nemý helyben hogý egyetlenbe uen
 nenek etket ·/. egýbeyuttakuala ·/. nem lew-
 lnekuala holot² letennek az lewlt alamý-
⁵ gnat hanemczak fewldet ·/. mert az tarto-
 man kewtewl týztauala mendeneftewlfo-
 guan Annakutanna yftenný akaratnak
 mýatta yutanak nemýnemew kutra³:
 kynek kewrnywle vala⁴ egý helheztetett⁵
¹⁰ zep kew **Es** zeles vala: kýn ygen ewre
 wlenek **Es** az kerefet kenyernek mor
 zalekat vetek az kewre ·/. **De** mykoron latt-
 auolna zent ferencz hogý⁶ frater Maffeu
 fnak kenýere morfaleka teb es zeb ·/. me
¹⁵ nt ewue: lelkeben ewrewlue ·/. zegenfe⁷
 gnek kyuanattyaert · monda ·/ O frater
 Maffe nem vagyonk meltok yly nagý
 kenczewl ·/. **Es** ezt zauat fel emeluen teb
 monda⁸ ·/. ffelele frater⁹ maffeus **Dragala**
²⁰ tos attyam hogý mondatthatyk kencznek
 hollot ezenne nauolya vagyon: hogý ho
 lott lem¹⁰ Abroz lem tal lem aztalkes le
 m kes lem haz lem aztal lem zolga-
 lok lem zolgalo lyanýk¹¹ vadnak ·/. felele
²⁵ zent ferencz **Es** aza¹²(a) kyt en aloytok
 nagý¹³ kencznek holot femmý ezekebele
 wl kyket emberý bewlczeleg zerez: **De**

¹ A második *n u*-ból van javítva.

² A második *o* fölött téves betű nyoma van.

³ Az *r t*-ből van javítva.

⁴ Előbb más betűvel kezdte a szót.

⁵ A második *h y*-ból van javítva (vagy talán fordítva).

⁶ A *zent ferencz hogý* szavak piros tintával át vannak húzva.

⁷ A sor végén nagy piros tintafolt.

⁸ A *mo* szókezdét javítva van, talán az előző *teb(zer)* szót itt akarta befejezni.

⁹ A *ffelele frater* szavak piros tintával át vannak húzva.

¹⁰ Az *m* harmadik lábát utólag írta oda a másoló.

¹¹ Íráshiba: *lyanýk* helyett.

¹² A szó végéről egy *a* ki van vakarva.

¹³ Az *a* fölött nagy tintafolt.

Quum autem ambo¹ simul in quodam loco convenissent, et ibi invenissent unum fontem, in cuius margine erat² lapis latus et pulcher³, de quo valde gavisi sunt, super lapidem illum acquisita panis fragmentula⁴ posuerunt. Et quum⁵ vidisset sanctus Franciscus, quod frustula panis fratris Massei essent⁶ plura et pulchriora, quam sua, exsultans in spiritu pro desiderio paupertatis, ait: „O frater Massei, nos⁷ non sumus digni de tam magno thesauro.” Et hoc gradatim elevando vocem pluries replicavit⁸. — Respondit frater Masseus: „Pater carissime, quomodo potest dici thesaurus, ubi est tanta penuria, quod non est ibi tobalea, neque cultellus, nec scutella, nec incisorium, nec domus, nec mensa, nec servus⁹, nec ancilla?” — Respondit sanctus Franciscus: „Et hoc¹⁰ reputo magnum thesaurum, ubi nihil est de iis, quae praeparat humana industria. Sed

¹ SpV. 65a: Az ambo után a simul . . . fontem helyett extra terram in quodam loco ut simul cibum sumerent convenissent: non inveniebant nisi solum terram siccam ubi locarent elemosynas acquisitas. Quia regio illa omnino munda erat lapidum: tandem nutu divino pervenerunt ad quendam fontem.

² SpV.: collocatus erat.

³ SpV.: szérend: pulcher et latus.

⁴ BpK. 41a: fragmenta.

⁵ BpK.: Et quum helyett Cum autem.

⁶ BpK.: erant.

⁷ BpK.: Ø nos.

⁸ BpK.: repetivit.

⁹ BpK.: famulus.

¹⁰ BpK.: hoc ego.

- valamý zolgaltat mend zolgaltatyk yfte
 ný bewlezefegtewl ./.. Mikeppen nyluan ye
 lenyk ekerefet kenerben es yly zep kew
 ben Es yly tyzta kutban Azert akarom
⁵ hogý keryewk¹ yftent hogý zent zegenleg²
 nek ýlý nemes kenczet Es e3 zolgalot ýft-
 ent: tegyen mý[n]ket mend mý zyuewnkuel³
 yftent zeretný es a3 gyewmewlezewkbelew
 auagy: a3 dereblefdarablabalol .⁴ es neta
¹⁰ lamtal a3 etekbelew venerekuel ./.. ewre-
 meft es gýczewleguel euen ./.. felkelenek
 hogý francýafele mennenek Es mýko-
 ron yuttakuolna nemý egyházba ./.. mo
 nda zent ferencz⁵ tarfanak mennyewnc
¹⁵ bel e3 egyházba hogý halyonk mýfett
 I De mýkoron pap nem voltuolna ./.. zent⁶
 ferencz a3 egyháznak oltara megett
 el enyezte magat ymadfagra I Es otta-
 n ven yftený mala3tnak latafatt: Es
²⁰ ewnekj⁷ olý magallagos⁸ geryedetýt hogý⁹
 cw elmeýe zegenlegnek kynattyara¹⁰: m
 endeneftewlfoguan meg geryede: hogý
 lattatykuala ew arc3aýabalol es 3ayanak
 fuuallafabalol: mýkent zerehmnec la
²⁵ ngýt ky boczatný Es mene tarlahoz ezke-
 ppen tewzefewlt 3ayauul hyrtelen mo-
 ngyauala A A A ffrater Maffe agýad¹¹

¹ Az *y* helyén más (e?) betűt kezdett el az író.

² A *zent zegen* rész piros tintával át van húzva.

³ Az *n* helyén előbb egy magas betűt kezdett.

⁴ A szóközben piros pont van.

⁵ A *zent fere* rész piros tintával át van húzva.

⁶ A *zent* szó piros tintával át van húzva.

⁷ A szó végéhez utólag egy *j*-t írt az író.

⁸ A *mag* szórész piros tintával át van húzva.

⁹ A *hogý* szó piros tintával át van húzva.

¹⁰ Íráshiba: *kyuanattyara* helyett.

¹¹ A *ffrater Maffe agý* rész piros tintával át van húzva.

quidquid aliud¹ est, totum a providentia divina ministratur, sicut manifeste apparet in pane acquisito, in lapide tam pulchro et in fonte tam limpido. Unde volo, quod rogemus Deum, quod thesaurum sanctae paupertatis tam nobilem, qui² habet administratorem Deum, faciat nos diligere toto corde.”

Et de illis frustulis panis et fonte et cibo et potu sumpto gaudenter cum hymnis³ divinis, surrexerunt, ut versus Franciam pergerent. Et quum pervenissent ad quandam ecclesiam, intrantes in eam⁴ sanctus Franciscus abscondit se post altare⁵ ad orandum. Et ibi recepit divinae visionis⁶ tam excessivum fervorem, animam eius ad paupertatis concupiscentiam totaliter inflammantem, quod videbatur ex facie et oris hiatu, quasi flammam amoris⁷ emittere. Et egrediens ad socium sic ignitus ore vehementer dicebat: „A! a! a! a! frater Masse, praebe

¹ Liège-i kézirat: A *quidquid aliud* helyett *aliquid*; BpK. 41a: hozzáteszi *ad hoc* [adhuc].

² A *qui*-vel kezdődő mellékmondat meg nem értése okozza a zavart.

³ BpK.: *laudibus*.

⁴ BpK.: Az *intrantes in eam* helyett *dixit sanctus Franciscus socio: Intremus, ut hic missam audiamus*. Folytatása SpV. 65b: *Sed cum sacerdos abesset*.

⁵ BpK.: A *post altare* helyett *iuxta altare illius ecclesiae*.

⁶ BpK.: *visitationis*.

⁷ BpK.: *ardoris*.

nekem tenmagadot **Es** ezt tewtte neked¹ ./ De
 frater Maffeus meg yzanyodak : nagy buz-
 gofagtol ./ mykoron zent ferencz² mondott-
 auolna haramzor agyad nekem tenma-
⁵ gadott ./ boczata magat mendenestewlfo-
 guan zent Attyanak ewlebe Tehat zent
 fferencz nagy fuuallafual es zent lelek
 nek buzgofagauual **Es** nagy kayaltafual
 gyakorta monduan **A A A** : fel emele
¹⁰ ffrater maffeuft az fuuallafual egebe
 Tartuan ewtett ew elewtte fen egben
 az annen ment egy fenguolna ./ kyt
 latuan frater maffeus ygen meg yzaný
 odak **Annakuttanna** czudaluan attyana-
¹⁵ k buzgofagat **Es** azutan meg bezelle
 tarfynak ./ hogy az zent ferencznek ryuew-
 leleben **es** azanna ewruendezest es vÿg-
 aztalaft erzet ./ hogy sonha ew eletyben
 oly nagy vygafagot nem emleyt val
²⁰ lotlenný Ezekutan³ monda zent fferencz
 Mennyewn⁴ el zent⁴ Peterhez es zent⁴
 Palhoz . es keryewk ewkewt hogy ewk
 tanohonak mynkett **Es** segehenek bodo
 gflagos zegensegnek kenczet vallanonk
²⁵ mert⁵ oly meltofagos es oly yftený hog
 ý meltok nem vagyonk ewtett myne
 kewnk ýlý galýad edenynkben tarta

Az alsó öt sorban nagy olajfoltok vannak.

¹ Szótévesztés: A fordító fölcsérelte a *ter*-t *tibi*-vel.

² A *zent feren* piros tintával át van húzva.

³ A második *e* *t*-nek látszik; lehet, hogy az író előbb *Ezt*-et akart írni.

⁴ A két *zent* szó piros tintával át van húzva.

⁵ A fordító itt két sort (a két *thesaurus* között) átugrott.

mihi te ipsum." Et hoc fecit ter. Frater Masseus stupens de tam vehementi fervore, quum tertia vice sanctus Franciscus dixisset: Praebe mihi te ipsum, misit se totum infra brachia sancti patris. Tunc sanctus Franciscus, cum hiato magno et Spiritus sancti fervore ac clamore valido reboando¹ a! a! a! a! levavit fratrem Masseum cum ipso flatu in aere² et impulit illum ante se quantum posset³ esse unius longae hastae mensura. Quod videns frater Masseus stupuit valde de tam mirando sancti Spiritus⁴ fervore. Et retulit postea sociis, quod in illo sancti Francisci impulsu tantam dulcedinem et sancti Spiritus consolationem persensit, quod nunquam in vita sua consolationem tam magnam se meminerat habuisse.

Post⁵ dixit sanctus Franciscus fratri Masseo⁶: „Carissime, eamus Romam ad sanctum Petrum et ad sanctum Paulum, et rogemus eos, quod doceant nos⁷ et adiuvent possidere thesaurum [inenarrabilem sanctissimae paupertatis." Et addidit sanctus Franciscus dicens: „Carissime et dilectissime frater mi, thesaurus] beatificae paupertatis est tam dignissimus et tam divinus, quod nos digni non sumus illum⁸ in vasis nostris tam vilissimis possidere,

¹ BpK. 41a: *roborando*.

² BpK.: *aera*; SpV. 66a: *aerem*.

³ BpK.: *A quantum posset helyett quanto possit*.

⁴ BpK.: *patris*.

⁵ BpK. 41b: *Post haec*.

⁶ BpK.: *Ø fratri Masseo*.

⁷ BpK.: *A doceant nos helyett ipsi nos doceant*.

⁸ BpK.: *ipsum*.

tartanÿ **Mert** ez legyen az mennyeyÿ yozag
 ky myatt fewldÿ es mend el mulandok nÿ
 omottattnak **Ez** az ky meglen fewldewnue
 tett lelket tezen menyben **Angyalokual**
⁵ nyaffkodnÿ **Ez** az ky criftuft kereltfan tarfo
 lkodtatt **Ez** az ky criftufual coporfoba el re-
 ÿtetÿk es criftufual fel tamad es criftufual
 menybe megyen **Azert** keryewk yefus cri-
 ftufnak apoftolyt: hogÿ ewk kyk vadnak
¹⁰ ez zent ewangeliumy gyewngnek zeretewÿ
Ez malasztot mynekewnÿ keryek vr yefus
 criftoltol hogÿ ew ky volt zent¹ zegenlegnek
 tartoÿa es tanoÿtoÿa: meltoltatnak ew zen-
 tleges yrgalmallaga mÿat nekewnÿ enge
¹⁵ dnÿ hogy erdemlyewnÿ lennÿ nemes es
 zeretew **Angÿaly** zegenlegnek byzon tarto
 y es alazatos tanoÿtuanÿ² **Azert** mykoron
 yutanakuolna **Romaba** bel menenek ze
 nt peter es zent **Pal** apaftaloknak egÿ
²⁰ hazaban **Es** mÿutan bel menenek ./. zent
 fferencz mene az egÿ haznak egÿk zewge
 be **Es** frater maffeus malyk zewgebe: ylte
 nt kernÿe es zent apoftolokot hogÿ zent
 zegenlegnek kencze vallafara ewkewt
²⁵ meg tanoÿtanak **Es** meglegeÿtenek **Es**
 azt nagÿ ayoÿtatoffagual **Es** izok kewnue
 zsefekuel kewuetÿkuala **De** mykoron yma
 dlagban alazatolt lakoznanak **Ime** zent

¹ A j erős piros vonással függőlegesen át van húzva.

² Az o a sorközben az n fölött van, jellel ide utalva.

quum paupertas sit illa virtus caelestis, per quam terrena et transitoria cuncta calcantur, [per quam omnes obices tolluntur e medio, ut libere Domino Deo Aeterno mens humana iungatur.] Haec est adhuc, quae animam in terris positam facit in caelis cum angelis conversari. Haec est, quae Christum in cruce associat, cum Christo in tumultu absconditur et cum Christo resurgit et ascendit in caelum, [quia dotem agilitatis super caelum volandi animabus ipsam amantibus etiam in hac vita concedit, quum ipsa una humilitatis et caritatis arma custodiat.] Ideo rogemus sanctissimos Christi apostolos, quod ipsi, qui fuerunt amatores huius evangelicae margaritae, hanc gratiam nobis acquirant a Domino Jesu Christo, ut ipse, qui fuit sanctae paupertatis observator et doctor, dignetur, per suam sanctissimam misericordiam, nobis concedere, ut mereamur esse veri observatores et humiles discipuli pretiosissimae et amantissimae et evangelicae paupertatis.”

Quum ergo pervenissent Romam, intraverunt ecclesiam sancti Petri¹. Et² sanctus Franciscus perrexit ad unum angulum ipsius ecclesiae et frater Masseus ad alium, ad orandum³ Deum et sanctos eius apostolos, quod ad possidendum sanctae paupertatis thesaurum ipsos instruerent et iuvarent. Et haec cum devotione magna et multis lacrimis postulabant. Quum autem in oratione sic⁴ humiliter insisterent, ecce beatus

A zárójelbe tett szakaszok hiányoznak a magyarból.

¹ BpK. 41b: *sancti Petri helyett beatissimi principis apostolorum Petri.*

² BpK.: *Et postquam intraverunt.*

³ BpK.: *rogandum.*

⁴ BpK.: *Ø sic.*

Peter es zent Pal megyelenenek nagy fe
 nefleguel ·/. bodog fferencznek Meg ewlelue
 n es meg ezokoluan zent ferenczet Es mo
 nduan Attyamfya ferencz mert te azt
⁵ kered kyt cristul es zent apoftolok tarto-
 ttak Azert yelentyvk neked cristulnak
 felevle hogý te kyuanatod (me)¹ vagyon
 meg² tellyefewlt Es vr ielus cristus bo
¹⁰ czatot te hozad mynkett hogý meg hyrde-
 fewk neked / es te kewuetewydnek tewke-
 lleteft vagyon engedue Es neked yftente-
 wl mondonk hogý valaký ez aýetatoffag
 ot tewkellesteft te peldadual kewuetý bodo-
 gflagnak orzagabalol /³ vadnak batorok Te
¹⁵ es mend teged kewuetewk leznek⁴ yftentewl
 aldottak Es ezekett⁵ meg monduan el me-
 nenek hagýuan ewtett ygen megvýgadua-
 n De zent fferencz felkeluen⁶ ymadlagtól
 tarfanak eleýbe mene ·/. es megkerde ewtett
²⁰ ha valamyt vallottuolna vr yftentewl ·/.
 ky felele hogý semmýt nem vallottuolna
 / De zent ferencz monda hogý bodog zent P
 eter es zent Pal neky meg yelentenek
 es ez vygaffagos bezedeket mondottak ·/.
²⁵ mykeppen felewl meg mo[n]dot ·/. Mertmon-
 naýk azanna ewrewmuel tewltenekua-
 la bel⁷ hogý ffrancyab⁸ menný el felettene
 kuala ·/. mykeppen gondoltakuala Elezteb

¹ A később leírt meg-et az író itt kezdte írni, majd áthúzta.

² A g valamiből javítva van.

³ A szóközhben levő piros vonás átvágja a véletlenül összeérő l és v betűket.

⁴ A második e o-ból van javítva.

⁵ A 3e fölött egy elkezdett téves betű nyoma látható.

⁶ A második l utólag egy vonásként van betoldva.

⁷ Az l b-ből van javítva.

⁸ Véletlenül lemaradt a szóvégi a.

Petrus et beatus Paulus apparuerunt cum magna claritate sancto¹ Francisco, osculantes et amplexantes eum atque dicentes : „Frater Francisce, quia tu hoc petis et desideras, quod ipse² Christus et sancti apostoli servaverunt, ideo notificamus tibi ex parte Domini Jesu Christi, quod tuum desiderium est adimpletum. Et ipse³ Dominus Jesus Christus nos misit ad te, ut annuntiemus tibi, [quod oratio tua exaudita est et thesaurus sanctissimae paupertatis tibi] et te⁴ sequentibus est concessus. Et tibi ex parte Christi dicimus, quod quicumque hoc desiderium exemplo tui⁵ perfecte sequentur⁶, de regno beatitudinis sunt securi. Et tu et omnes tui sequaces⁷ erunt a Domino benedicti.”

Et iis dictis recesserunt, relinquentes eum intime consolatum. Sanctus autem Franciscus surgens ab oratione ivit ad socium et interrogavit, si aliquid a Deo habuerat. Qui respondit, quod nihil habuerat. Sanctus autem Franciscus dixit, quomodo⁸ sancti apostoli sibi apparuerunt et quae superius dicta sunt, revelaverunt. De quo tanto gaudio et laetitia utrique sunt repleti, quod obliti ire in Franciam, sicut prius proposuerant⁹,

¹ BpK. 41b: *beato*.

² BpK.: *Ø ipse*.

³ BpK.: *Ø ipse*. Ebben a mondatban a két *tibi* közti részt fordítónk átugrotta.

⁴ BpK.: *tuis*.

⁵ BpK.: *Az exemplo tui helyett tuo exemplo*.

⁶ BpK.: *sequantur*.

⁷ BpK.: *A tui sequaces helyett te sequentes*.

⁸ BpK.: *A quomodo . . . repleti helyett quod sanctus Petrus et sanctus Paulus sibi apparuerunt et haec verba consolatoria, ut dictum est, sibi revelaverunt, ex quibus utrique tanto gaudio sunt repleti . . .*

⁹ BpK.: *A prius proposuerant helyett proposuerant primitus*.

lyetefuel terenek Spolyncya newew vewl
gybe holot keluala kezdettny e3 mennyey
es angyaly vtnak Criftufnak gýczeretire

*Mýkeppen ýelenet meg cristus az ba
5 ratoknak kyk yftenrewl bezelnekuala*

MI zentleges attyank fferencz /. ký m
end ew gondolatyat vr yftenbe
vetetteuala / es ymadlagnak es
bezellettnek kyuanattyat / es nyayaffag
10 nak zokafat ownbenneten es ew tarfy
ban ew akarattyara zergiuala Mykoron
akaruala zolný yftenrewl / es leleknek¹
yduewffegerewl /. Nemýkoron mýkoron vo-
ltuolna az apostoly tarfokual es fentek-
15 uel: yftenrewl bezelený az helyben gý
ewlekeztekel Tewrtenek egyel ew ný-
ayaffaganak kezdetyben /. mykoron meg
len keufelen volnanak /. Ewluala kegy-
es attya ýlý bodog fyakual zent lelek
20 nek buzgofagaban Egyknek monda / es
paranczola hogý vrnak neuebe zayat
meg nýttna es zolna /. yftenrewl valamit
neky zent² lelek ýhlene³ /. De mýkoron az /
engedelmeft kefedelmnelkewl elkezde
25 tteuala /. Es⁴ zentleleknek tanýtala⁵
mý⁶ fohazkodnak yly yzanywt: ⁷ zent attya
vette neky cýytenetett Es maínak paran

¹ A szó harmadik betűje már nem *l*, de még nem *k*. Helyesen *lk* való ide (animarum).

² A *z* piros tintával át van írva.

³ A *h* utólag piros tintával át van írva.

⁴ Az *Es* előtt hatalmas tintafolt, mintha *Es* lett volna ott, de elmázolódott, azért az író újból leírta.

⁵ Bizonyára csak véletlenül felejtette ki az *o*-t az *ý* előtt (vö. 133:17, 25). Talán az *n* és *ý* között fent látható pont jelzi hiányát.

⁶ Íráshiba: *myatt* helyett.

⁷ A *t* fölött téves magas betű nyoma látható.

in Vallem Spoletanam cum festinatione redierunt, ubi debebat haec via caelestis et angelica inchoari¹.

Qualiter loquente sancto Francisco de Deo cum sociis suis Christus apparuit in medio eorum (Actus cap. 14.)

Sanctissimus² pater noster Franciscus, qui totum cogitatum suum in Christo benedicto iactaverat et totum suum studium et desiderium orandi et loquendi totum³ ad eius beneplacitum in se et in sociis suis ordinabat, quum⁴ in principio suae conversionis quadam vice⁵ sederet pius pater cum filiis tam benedictis⁶, in fervore spiritus uni eorum praecepit, ut in nomine Domini os aperiret et loqueretur de Deo, quidquid ei Spiritus sanctus suggererat. Quum autem ille sine mora et⁷ oboedienter inciperet et stupenda docente Spiritu sancto eructaret, beatus⁸ pater imposuit sibi silentium et alteri praecepit,

¹ BpK. 41b: A fejezet végén *Ad laudem Christi*.

² BpK. 44b: *sanctus*.

³ SpV. 54a: A totum helyett *et conversandi modum*.

⁴ SpV.: A quum helyén ez a szakasz van: *quando volebat loqui de deo et de salute animarum, cum esset aliquando cum illis sanctis et apostolicis suis* (talán a régi kéziratban *sociis* volt) *ad loquendum de deo in loco (aliquo) congregatis. Accidit semel*.

⁵ SpV. 54b: A quadam vice helyébe *cum adhuc pauci essent*.

⁶ SpV.: *beatiss.*

⁷ BpK. 44b: *et*.

⁸ BpK.: *sanctus*.

czola hogÿ meg nyttna Vrnak neucbe ew za-
 jat es aznak engeduen¹ Es himtuen
 auagya ewtuen nagÿ dalgokot² yftenÿ
 malaztnak mÿatta zent Attya eznekes
⁵ mÿkeppen elfewnek: vete (para)³ czitte
 henetett Es harmadnak paranczola:
 hogÿ mÿ / vronknak vr yefus cristufna-
 k gÿczeretÿre gondolattnalkewl kerewd
 nek valamÿt / Es ez elfewknek pelda
¹⁰ yahoz Alazatos engedelmet meg telye
 feytuen Iftenÿ tytkokrol oly czudalatos
 tytkokot vezetuala vÿlagoflagra hogÿ
 lenkynek nem vala ketleg hogÿ ewmÿ
 atta es (3)⁴ egyebeknek mÿtta⁵ zent lelek
¹⁵ nem⁶ zoltuolna Azert mÿkoron zent
 egÿygyewknek edenÿbe(gyen egÿen)⁷ ez
 keppen egyen egyen ewtewttek ³⁸ Iftenÿ
 malaztnak ballamomat /. zent attyanak
 paranczolattÿara: bezeluen edellegeft yftenÿ
²⁰ rewl Yme ewkewztewk aldot vr yefus
 cristus meg yelenek zepfegew hewfnecc
 zemelyeben /. malaztnak ezenne edellefeg
 eucl /. mendennek alduan auagÿ yol
 monduan hogÿ zent attya es egyebÿ vo
²⁵ ltanak mend el rÿuewltettek es fekeznek
 uala mykeppen meg holtak E³⁹ vylagban¹⁰

¹ A szövégi *nÿ*-t az író *uen*-re javította. Az *n* fölött fordítójel 8 van.

² A *d t*-ből van javítva, az *a* írásképe is bizonytalan.

³ Hibás, kipontozott szórész.

⁴ Magános *3*, áthúzva.

⁵ Íráshiba: *mÿatta* helyett.

⁶ A latinban nincs tagadás.

⁷ Előbb *edenÿ egyen egÿen* volt, aztán a két első szó közé az író beírt egy *b*-t és át-
 húzta a *gyen egÿen*-t.

⁸ Téves magános *3*.

⁹ A *3* fölött egy téves betű nyoma látható.

¹⁰ A *g l*-ből van javítva. — Itt a kódexből három levél hiányzik.

ut¹ similiter de Deo loqueretur, secundum gratiam a Spiritu sancto sibi ministratam. Et illo oboediente et Dei magnalia per Dei gratiam diffundente, sanctus Franciscus huic sicut primo silentium imperavit. Et tertio imposuit, ut ad laudem Domini Jesu Christi, absque praemeditatione, aliquid eructaret. Et iste² tertius aliorum exemplo et³ humiliter oboedientiam adimplendo⁴, tam miranda et arcana de divinis occultis producebat in lucem, quod nulli dubium erat, quod per ipsum et alios Spiritus sanctus loquebatur.

Quum igitur⁵ sic singillatim⁶ vasa illa sanctorum simplicium balsamum divinae gratiae funderent, ad imperium sancti patris loquendo, scilicet melliflue de divinis, ecce in medio eorum Dominus Jesus Christus⁷ apparuit in specie speciosissimi iuvenis, cum tanta dulcedine gratiae omnibus benedicens, quod tam sanctus pater, quam ceteri omnes fuerunt rapti; et iacebant in terra sicut mortui de mundo isto, [penitus nihil sentientes.]

¹ BpK. 44b: Az ut . . . ministratam helyett ut surum in nomine domini os aperiret.

² BpK.: ille.

³ BpK.: et.

⁴ BpK.: adimplens.

⁵ BpK.: ergo.

⁶ Liège-i kézirat: singulatim.

⁷ BpK.: Christus.

n valla yfteny feleletett Es legottan ky
 mene frater maffeufhoz monduan neky
 Ezt mongya hogy mongyad frat[er] ferencz¹
 nek hogy ewtet nemezak ewnmagaert hy
⁵ wta de hogy lelkeknek tegyen gyewmewl-
 czewt Es ew myatta fzokan meg nertettnek
 Ez vtan frater Maffeus tere zent Clarahoz²
 hogy tudna myt vr yfte[n]tewl kertuolna
 ky zent Clara felele³ hogy mend azon fele
¹⁰ let volt vr yftentewl ew neky ky zent
 Siluefternek Azert eltere frat[er] Maffeus
 zent ferenczhez /. kynt zent fere[n]cz⁴ karitaffag
 ban ueuen /. labayt meg mosuan es ele
 delt czynaluan Etek ueuen : frat[er] Maffeut
¹⁵ hyua erdewbe Es mezeytelen fewuel fcol-
 czolot kezeiyuel terdre⁵ hayoluan ker ewt-
 et / monduan Myt akar my Iftenewnk⁶ vr
 iofus cristus hogy tegyek ffelele frat[er] Maffe-⁷
 us hogy⁸ frat[er] Siluefternek⁹ es zent Clara
²⁰ nak es tarfanak egy volt aldot cristufn-
 ak felelet : tudnimelt hogy akarja¹⁰ hogy
 el menyje predicalnod¹¹ /. mert nem hy
 uot ten magadot te erted /. De egyebeknec
²⁵ ferenczen vrnak hatalma Es leleknek bu

¹ A frat[er] fere piros tintával át van húzva.

² A zent Cl piros tintával át van húzva.

³ A Clara felele piros tintával át van húzva.

⁴ A t zent fere[n]cz piros tintával át van húzva.

⁵ A második r e-ből van javítva.

⁶ Az akar my Ift piros tintával át van húzva.

⁷ A ffelele frat[er] Maffe piros tintával át van húzva.

⁸ Az y fölött két pont helyett vonás van.

⁹ Az ef fölött kis piros vonás.

¹⁰ Az ak fölött piros pont van.

¹¹ Az e fölött piros tintafolt.

[*Qualiter Deus revelavit sanctae Clarae et fratri Silvestro, quod sanctus Franciscus deberet ire ad praedicandum*¹ (Actus cap. 16.)

Frater autem Silvester statim ad orandum perrexit. Et quum oraret, statim] habuit divinum responsum. Et exivit ad fratrem Masseum dicens: „Haec dicit Dominus, ut dicas fratri Francisco, quod ipsum non propter se solum Deus² vocavit, sed ut fructum faciat animarum et multas lucretur per eum animas³.” Post haec frater Masseus venit ad sanctam Claram, ut sciret, quid a Domino habuisset. Quae respondit, quod tam ipsa quam socia responsum habuit a Deo responsioni fratris Silvestri per omnia simile.

Rediit autem frater Masseus ad sanctum Franciscum. Quem sanctus in caritate recipiens pedes abluendo refectionemque parando et sumpto⁴ cibo vocavit eum in silvam. Et nudato capite, cancellatisque manibus, genuflectens interrogavit dicens⁵: „Quid iubet Dominus meus Jesus Christus, ut faciam?” — Respondit frater Masseus, quod tam fratri Silvestro quam sorori Clarae et sociae una facta fuit Jesu Christi benedicti responsio: „Scilicet quod vult, ut vadas ad praedicandum, quia non vocavit te Deus propter te solum, sed propter salutem etiam⁶ aliorum.” Et tunc facta est manus Domini super sanctum Franciscum. — Franciscus in fervore

¹ Az elveszett magyar szöveg latin megfelelőjét nem közlöm.

² BpK. 45b: *Ø Deus*.

³ BpK.: *A multas . . . animas helyett multos per eum lucentur*.

⁴ BpK.: *assumpto*.

⁵ BpK.: *eum*.

⁶ BpK.: szórend: *sed etiam propter salutem*.

3gofagaban felkele mendenestewlfoguan
 felleget yftennek¹ yozagauat tewzelewlt: mo-
 nda² mennyewnk el vr yftennek neube
 Es fogada maganak tarfa angeluft / es ma
 5 ffeus³ ez zent jamborokot Es hogý⁴ menne
 leleknek hamarafagaban⁵ mykeppen vÿlla
 mat: nem ygyekezuen az vtra auagy ewf-
 venne Juta az varafhoz ky mondatyk ka-
 meriumnak es predicala otta⁶ ezenne
 10 buzgofagban Es fefkeknek czudajaban: kyk
 ew paranczolatyara vezteglenek hogý m-
 end az kamerinumbelyek ferfyak azon
 emberekes el hagýuan az varast akarnac
 uala mend vtanna menný De bodog ffe
 15 rencz monda azoknak ./ nelyeffetek es en
 meg zerzem myt kellyen nektek te ewdue
 wflegtekert tennetek Es tehát gondola ten-
 nyé harmad zerzetett hogý mendennek
 yduewfleget kewzewnflegt zerzene I Es
 20 elhagyuan ewkewt · igen vÿgan Es pen-
 etenczere zerzettekett Elmene onnattlan
 I Es yewue kamera es beuania kewzýbe
 Es atartományon altalmenuen az mondott
 buzgofagban eleue mondott tarfýual Te-
 25 kente az vt melletualo nemý fakra kyken
 aluala kewlewmb kewlewmb madaraknak
 ezenne foklaga hogý fonha az felekben

¹ Az *y* *n*-ből van alakítva.

² A *d* talán *e*-ből van javítva.

³ A másoló elfelejtette kiírni a tárgyragot.

⁴ A *hogý* előtt valamilyen más betű kezdett írni.

⁵ A *g* fölött téves betű nyoma látható.

⁶ Az *n* véletlenül lemaradt a szó végéről.

spiritus surgens totus ignitus virtute Altissimi dixit fratri Masseo : „Eamus¹ ergo, in nomine Domini.”

Et assumpsit in socios² ipsum fratrem Masseum et fratrem Angelum viros sanctos. Et quum iret quasi fulgur in impetu spiritus, non attendens ad viam nec ad semitam, pervenit ad castrum, quod dicitur Cannarium. Et praedicavit ibi cum³ tanto fervore, quod propter illam praedicationem et propter miraculum hirundinum garrientium, quae ad eius imperium tacuerunt, omnes de castro illo mares et mulieres volebant, relicto castro, ire post eum. Sanctus vero Franciscus ait illis : „Non festinetis, quia ego ordinabo, quid pro salute vestra facere debeatis.” Et ex tunc cogitavit facere Tertium ordinem, qui dicitur Continentium in⁴ salutem omnium universaliter.

Et dimittens illos valde consolatos et ad paenitentiam dispositos, recessit inde et venit inter Cannarium et Mevanium⁵. Et⁶ respexit quasdam arbores iuxta viam, in quibus residebat tanta multitudo avium diversarum, quod nunquam in partibus illis

¹ BpK. 45b: *Vadamus*.

² BpK.: *socium*.

³ BpK.: *in*.

⁴ SpV. 63b: *Az in . . . universaliter helyett ut salutem omnium universaliter procuraret*.

⁵ BpK.-ben a helynevek: *Cavarium et Benalium*; Maz.1743: *Menanium*; liège-i kézirat: *Mevanium*; SpV.: *Seusanium*.

⁶ SpV.: *Et transiens per territorium illud in dicto fervore cum sociis antedictis*.

nem volt lattatot olyan fokaffag Meg
 annak felette ez felewmondott faknak m-
 elletteualo mezewben lakozykuala kewlew-
 mbkewlewnb madaraknak nagy fokaffa
⁵ ga mely fokaffagot nezuen zent ferencz
 es czudalkoduan yftennek yhlefeuel raj
 ta lewtett /. monda tarfynak /. varyatok
 meg engemet ez vton elmegyek es pre-
 dicalok en hugymnak madaraczkaknak
¹⁰ es mene az mezewbe /. ky madarak lakozn
 akuala / az fewidewn /. legottan hogy predi-
 calny kezde mend azfan lakozo¹ madarac
 le zallanak² ew hozza es egyetlenbe³ vele
 k az mezewn egyetlenbe vele⁴ meg ma
¹⁵ radanak De mykoron menne zent fere
 nez ewkewztewk: lokat ew zoknyayaua
 illetual⁵ femegyk me[n]deneltewlfoguan
 yndoltatykuala Mykeppen monda maffay
 frater⁶ Jacab az zent ember ky mynd ez fele
²⁰ wl mondottakot vallottauala frater maffe-
 ufnak zayabalol /. ky az czudaban volt zent
 ferencznek tarla az zent attyanak: ky ma
 daraknak zent ferencz monda Igen tartoz
 tok yftennek en hugym madarak Es tar
²⁵ tozgatok mendenkoron ewtett gyeczerny
 az zabadlagert kyt vallotok mendenewt
 rewpewleft⁷ /. kettewl ruhaert auagy harm

¹ A *z* *r*-ből van javítva.

² Az első *a* fölött tintafolt van.

³ A szó közepén levő *yetle* rész vakarva látszik.

⁴ Talán megszakította az írást a másoló, utána véletlenül ismét leírta a két szót.

⁵ Íráshiba: lemaradt az *a* a szó végéről.

⁶ A *t* fölött piros tintafolt.

⁷ A fordító nem vette észre, hogy a *propter liberum volatum* összetartozik.

fuit visa similis multitudo. In campo insuper iuxta praedictas arbores etiam multitudo maxima residebat. Quam multitudinem sanctus Franciscus respiciens et admirans, facto super eum Spiritu Dei¹, dixit sociis: „Vobis hic me in via exspectantibus², ibo et praedicabo sororibus nostris³ aviculis.” Et intravit⁴ in campum ad aves, quae residebant in terra. Et statim, quum⁵ praedicare incepit, omnes aves in arboribus residentes descenderunt ad eum et simul cum aliis de⁶ campo immobiles permanserunt, quum tamen ipse inter eas iret, plurimas⁷ tunica contingendo. Et nulla earum penitus movebatur, sicut recitavit frater Jacobus de Massa, sanctus homo, qui omnia supradicta habuit ab ore fratris Massei, qui⁸ fuit unus de iis, qui tunc erant socii sancti patris. Quibus avibus sanctus Franciscus ait: „Multum tenemini Deo, sorores meae aves, et debetis eum semper et ubique laudare propter liberum, quem ubique habetis, volatum, propter vestitum duplicatum et triplicatum,

¹ BpK. 45b: *sancto*.

² BpK.: A *vobis* . . . *exspectantibus* helyett *Expectate me in via*.

³ BpK.: *meis*.

⁴ BpK.: *intrabat*.

⁵ BpK.: *postquam*.

⁶ BpK.: Az *aliis de* helyett *illis in*.

⁷ BpK.: *plumas cunctas*.

⁸ SpV. 63b: *qui* után a mondat végéig *in illo miraculo erat socius sancti patris*.

azotert ./.. Nouenak barkajaban yftentewl
 tȳ magtoknac meg tartafaert ./.. egneke elete¹
 nektek adafaert: ty nem vettek ./.. lem ara-
 tok es yften tyteket el eltett **Es** ad folyo
⁵ vyzett es kutforaffokot ynnotok ./.. fezekre
 hegyett es halmot **Es** mer femfonny nem
 tuttok lem zewnȳ de maga ad tynektek
 es tȳ fyaȳtoknak kellemetef ewltewzest:
Azert ygent zeret tyteket teremtew: ky tyne
¹⁰ ktek ezenne yot adott ./.. **Azert** ogyatok ma
 gatokot en hugym madaraczkak hogȳ nele
 gyetek halattlanok ./.. de mendenkoron kelle
 metest gyczeryetek yftent **Ez** bodoglagos
 attyanak bezedyre ./.. **Mend** az madarak kezdec
¹⁵ meg nyttȳ orrokot ./.. ky teryeztenȳ zarnyo
 kott ./.. ky nȳwȳtanȳ nȳakokot **Es** tyztesen feȳ-
 eket le haytak fewldyglen **Es** ew eneklefe
 kucl es mȳuelkedefekuel² mutatak hogȳ az
 bezedek kyket zent attȳa mondotuala nekyk
²⁰ lokkeppen ewruendeznekuala **De**³ zent attȳa
 azonkeppen mȳkoron ezeket ewryzne: czuda-
 dalatoft ewrewle **Es** cudalkodykuala ma
 daraknak ezenne lokaffagaral **Es** ewnekyc
 kewlewmbkewlewmb zeppfegerewl ./.. es ygye
²⁵ kezefekrewl es nyayas lokaffagokrol **Es**⁴
 ewkewt teremtewnek gȳczercyire edeffen
 hywyauala **Es** azert ewkewztewk zent fe⁵
 rencz czudalatoft gȳczeryuala teremtewtt
I' De az predicacio megteluen **Es** yftenȳ(ek)⁶

Ezen a lapon sok hiányzik a magyar szövegből, ami megvan a latinban. Lehet, hogy a fordító más forrást használt.

¹ A harmadik *e* *y*-ből van javítva.

² A *-uel* rag előtti *k* *g*-ből van javítva.

³ Az *e* piros tintával át van írva.

⁴ Ez az *Es ewkewt*, valamint a következő *Es azert* kezdetű mondatok a magyarban fel vannak cserélve.

⁵ A *zent fe* szövegrész piros tintával át van húzva.

⁶ A szó végéről valami (ek?) ki van vakarva. — Itt a kódexből három levél hiányzik.

[propter habitum pictum et ornatum, propter victum sine vestro labore paratum, propter cantum a Creatore vobis intimatum, propter numerum ex Dei benedictione multiplicatum,] propter semen vestrum a Deo in arca¹ reservatum, propter elementum aeris² vobis deputatum. Vos non seminatis neque metitis, et Deus vos pascit; et dedit vobis flumina et fontes ad potandum, montes et colles, [saxa et ibices ad refugium et arbores altas] ad nidificandum; et quum nec filare³, nec texere sciatis, praebet tam vobis quam vestris filiis necessarium indumentum. Unde⁴ multum diligit vos Creator, qui tot beneficia contulit⁵. Quapropter cavete, sorores meae aviculae, ne sitis ingratae, sed semper laudare Deum studete.” Ad haec autem⁶ sanctissimi patris verba omnes illae aves coeperunt aperire rostra, expandere alas et extendere colla, et reverenter usque ad terram flectere capita, et suis cantibus et gestibus demonstrare, quod verba, quae dixerat sanctus Franciscus⁷, eas multipliciter delectabant. Sanctus vero Franciscus similiter quum hoc aspiceret mirabiliter, in spiritu exultabat et mirabatur de tanta multitudine avium et de varietate earum pulcherrima, de⁸ ipsarum etiam affectione et concordia familiaritate; et propterea ipse in eis laudabat mirabilem Creatorem, et ipsas ad Creatoris laudem dulciter invitabat.

Completa vero praedicatione et laudis Dei [exhortatione, fecit omnibus avibus illis signum crucis et ad laudem Dei instanter admonuit.]

A magyarra le nem fordított részek zárójelbe vannak téve.

¹ BpK. 45b: *Az a Deo in arca helyett in archa Dei.*

² BpK.: *aereum.*

³ BpK.: *nere.*

⁴ BpK.: *Nam.*

⁵ BpK.: *vobis contulit.*

⁶ BpK.: *¶ autem.*

⁷ BpK.: *¶ sanctus Franciscus.*

⁸ BpK.: *A de . . . familiaritate helyett: de ipsa autem attentione et fundaritate (bizonyára familiaritate) concordia.*

mýatta en eletemnek yewuendew ydeyet
 rokomban meg yelente **A**z ert ha akar3-
 engemet eleuenen lewlnewd: leuel la
 tuan¹ Angelhÿ zent Mariahoz lÿes ./.. mert
⁵ ha ez yly nemew napiglan nem yew-
 uende3 ./.. engemet eleuenen meg nem
 lewlhec3 **E**s hoz3 teueled cileinu[m] poztoth
 kybe² en testemet beltakarÿad **E**s temete
 lemre vyagt: kerlek hogÿ hoz3 az elefeg
¹⁰ ekben kyket nekem zoktaluala adnod
 mykoron beteglekuala romaban ./.. **D**e
 mÿkoron hogy ez yrtattattnak meg mu-
 tattatak lelekben zent fferenc3nek hogÿ
 az **A**zonÿ yewuala ew hozza **E**s vele
¹⁵ mend ez felewl mondottat hozzauala
Azert legottan monda az yronak: neÿr
 yad touaba: mer nem kel ./.. es az ÿraft
 tedel **E**s mend kezewnleg czudalkodac
 mÿre az leuelet meg nem hagyauala ve-
²⁰ geznÿ **E**s yme ydew kez leuen **A**zon
Jacoba cergetuala³ az Capura ./.. kyre mÿ-
 koron mentuolna az caputarto ./.. meglew
 le **A**zonÿ Jacobat **R**omaÿ nemeffett:
 ket fyaÿua⁴ romaÿ feyedelmekuel **E**s vÿ
²⁵ tezeknek nagÿ lokalfagaua⁵ ./.. ky yewuala
 zent fferenc3hez⁵ **E**s hozza⁶ mend azt kÿ
 ket zent fferenc ÿruala az leuelbe ./.. ÿele⁷

¹ A *t* és *u* között kissé jobbra dűlő fekete függőleges vonás van.

² Az *y* *e*-ből van javítva.

³ A *c* íráshiba *c3* helyett.

⁴ A szó végéről tévedésből lemaradt az *l*.

⁵ A *zent fferenc* piros tintával át van húzva.

⁶ A másoló azt hitte, hogy már leírta a szóvégi *la*-t is.

⁷ Az *ÿ* pontjai piros tintával vannak színezve.

[*Qualiter mors sancti Francisci revelata fuit dominae Jacobae*¹
(Actus cap. 18.)

Scias, carissima, quod Christus benedictus] per suam gratiam vitae meae terminum futurum in proximo revelavit. Quapropter si vis me vivum invenire, visis litteris, ad Sanctam Mariam de Angelis venire festina. Nam si usque ad talem diem non veneris, me vivum invenire non poteris. Et porta tecum pannum cilicinum, in quo corpus meum involvas, et ceram pro sepultura. Rogo etiam, quod portes mihi de comestibilibus illis, quae mihi consuevisti dare, quando infirmabar Romae.”

Dum vero haec scriberentur, ostensum est in Spiritu sancto Francisco, quod domina Jacoba veniebat ad eum et omnia praedicta secum portabat. Unde statim dixit scribenti: „Non scribas amplius, quia non oportet et litteram ipsam reponas.” Et mirati sunt fratres², quare³ litteram non permittebat compleri. Et ecce, facto intervallo modico⁴, domina Jacoba sonavit ad portam. Et quum⁵ ivisset portarius, invenit praedictam⁶ dominam Jacobam⁷ cum duobus filiis suis senatoribus et aliorum⁸ militum maxima comitiva, quae veniebat ad beatum⁹ Franciscum. Et portavit¹⁰ secum omnia, quae sanctus Franciscus fecerat scribi¹¹ in littera illa.

¹ A hiányzó magyar szöveg latin megfelelőjét nem közlöm.

² BpK. 19a: *universi*.

³ BpK.: *quia*.

⁴ BpK.: Az *intervallo modico* helyett *modico temporis intervallo*.

⁵ BpK.: Az *Et quum* helyett *Ad quam quum*.

⁶ BpK.: *dictam*.

⁷ BpK.: *Jacobam nobilissimam Romanam*.

⁸ BpK.: *Ø aliorum*.

⁹ BpK.: *sanctum*.

¹⁰ BpK.: *portabat*.

¹¹ BpK.: A *fecerat scribi* helyett *scribebat*.

entetteuala az Vr yften meg Azoný Jacoba
 nak: mykora ymadkozna romaban.
 Es zent ferencznek¹ halalat rokomb yew-
 uendewt Es az marhakot auagy alato-
⁵ kot kyket keretuala leuelben /. Megan-
 nak felette hozuala vjoznak azanna
 fokaffagat hogý nemczak az koporfora
 De myfere es / es ewneký teftere /. fok na
 pokon mendentewl beufeseget zolgalta
¹⁰ tak De mykora az mondot azoný bel
 mene zent fferenczhez meglen eletyben
 vewnek nagy vygalagot nyenyebewa-
 lo² latogatafert³ /. De menuen⁴ az azoný az
 yftený febeknek yegyeuel ekefewlt la
¹⁵ bakhoz⁵ /. Azanna vygalagot es malaz
 tot es kewnueknek fokaffagat vewue
 onnatlan hogý mykeppen Maria Mag
 dalene cristufnak labajt kewneyuel⁶
 meg moffa / es ayoýtatoft meg czokol
²⁰ van es hadapafokot⁷ kettewztettuen me-
 ندنfelowl hogý ha mafod Cristufnak
 hyvfeges hadapafokot nyomuala febe-
 knek helyere / Vgy hogý az barátok
 ewtett nem vonhattyakuala el labajtol
²⁵ / De az vtan ferre vyuen meg kerduen
 hogý mykent yewtuolna ýly zerrel: fele
 le: hogý mykora⁸ ymadkozna romam-
 aban⁹ halla zot neky monduan ha aka
 rad(o)¹⁰ zent fferenczet eleuenen meg lewl

¹ A *zent ferencznek* piros tintával át van húzva. Az előtte és az alatta levő *Es* páros kötőszó: *is-is* vagy *mind-mind*.

² A szókezdő betű bizonytalan: *ny* vagy *m*. Javítás látszik rajta, de nem dönt-hető el biztosan, mit mire javított a másoló. A *nyenye* ismeretlen, a *menny* ismert szó ugyan, de nem felel meg a latinak.

³ Az *f* és *e* között alul piros pont van.

⁴ A fordító a *prociens*-t *prociens*-nek olvasta.

⁵ A *3* fölött téves betű nyoma látszik.

⁶ Az író bizonyára kifejejtette az *u*-t az *n* után (vö. két sorral előbb).

⁷ A *h* kissé javítva van.

⁸ A szövegi *n m*-ből van javítva úgy, hogy az *m* harmadik lába át van húzva.

⁹ Elírás: az egyik *ma* fölösleges.

¹⁰ A szó végén egy *o* át van húzva. (Talán ezt az *o*-t akarta a másoló a harma-dik szótagba tenni, de az elválasztás megzavarta.)

Revelaverat enim Deus ipsi¹ dominae Jacobae, Romae, dum oraret², tam mortem sancti Francisci debere esse in proximo³ quam etiam res illas, quas postulabat in littera. Portavit⁴ insuper tantam copiam cerae, quod non solum ad sepulturam⁵, sed etiam in missis et supra corpus sancti⁶ per multos dies copiose ministravit.

Quando vero dicta domina intravit ad sanctum Franciscum adhuc viventem, maximam consolationem ex visione⁷ mutua perceperunt. Procidens autem illa ad illos pedes divinis characteribus consignatos⁸, tantam ibi accepit consolationem et gratiam et copiam lacrimarum, quod sicut Maria Magdalena pedes Christi lacrimis lavit et devotissime amplexando et geminando oscula circumquaque quasi alterius Christi pedibus fidelia labia imprimebat, ita quod fratres a pedibus sancti illam avellere non valebant⁹. Tandem vero ducta seorsum et interrogata, quomodo sic ordinata¹⁰ venisset, respondit, quod quum Romae oraret, in nocte audivit vocem¹¹ dicentem: „Si vis fratrem¹² Franciscum invenire vivum¹³,

¹ Liège-i kézirát: *ipse*.

² BpK. 19a: *oraret Romae*.

³ BpK.: *A Francisci . . . proximo helyett in proximo futuram (a közeljövőben)*. Vö. 141: 2.

⁴ BpK.: *Portabat*.

⁵ BpK.: *Az ad sepulturam helyett pro sepultura*.

⁶ BpK.: *eius*.

⁷ BpK.: *visitatione*.

⁸ BpK.: *consignitos*.

⁹ BpK.: *potuerunt*.

¹⁰ BpK.: *ordinate*.

¹¹ BpK.: *vocem de caelo*.

¹² BpK.: *sanctum*.

¹³ BpK.: *viventem*.

nevd ·/. kefedelmnelkewl ÿ[n]gyen maytan¹ el
 menÿ azyfba es vydel veled azokott kÿ-
 k² beteglewnek zoktal vynnede / **Es** kyk
 lezneke zewkewflewkw temetfegre ·/. **De** **Az**
⁵ on **Jacoba** alla ott addeg megleen zent³
 fferencz ky mulak ez vylagbalol es ew
 teftehez t⁴ czudalatos tÿztesseget tewn ·/.
 kkeues ydew vttan zent⁵ fferencz bely
 aÿoÿtatoffagaert yewue **Azyfba** ·/. **Es** otta-
¹⁰ n zent penetenczeben es yozagos nÿa-
 yallagban ew napit meg vegezuen :
Es tetete magat zent fferencznek⁶ egyha
 zanal temettettnÿ **Amen** : [etc.]

¹⁵ *Mykeppen crist[us] es bodog zewz ma[r]ia
 zent Janus baptizta es evangelista
 es angyaloknac fokfaga zolnakuala
 zent ferenczuel:*

Nemy yfyofagtól ekefewlewt⁷ gyerm
 gyermek galamby tÿztafagual es angÿa
²⁰ lÿ⁸ artattlanfagual ·/. vetettettuala zent
 ferencztewl zerzetbe **De** mÿkoron lakozn
 ak nemÿ helyeczkene holot az baratok
 zewklegert fowldewn nyugoznakuala
Es az helyeczkere yewtuala bodog fere[n]c³
²⁵ **Es** eftue completa monduan az agÿra
 hogyhana egyebeknek elewtte mentuo-
 lna hogy annakutan euel egyebek a-
 luan ·/. mykeppen gyakorta zoktaua⁹ : fel

¹ *Ingyen majdan*: azonnal, rögtön.

² *kijket* kellenc, mert *quae* a mondat tárgya, de a következő mondatban alany.

³ *Az n* első szára mélyen lenyúltni látszik, de *az* a fölötté levő *z* lenyúló szára.

⁴ Egy magános *t*, talán itt kezdte volna a *tÿztesseget* szót.

⁵ A *zent* szó piros tintával át van húzva.

⁶ A *zent fferencznek* szavak piros tintával át vannak húzva.

⁷ Az első *w* fölött téves betű nyoma van. A szóban előforduló *k* alakjára vö. 120: 19.

⁸ A *g* valamiből javítva látszik.

⁹ A másoló véletlenül elfelejtette a szó végére a *la*-t kiírni, vö. 141:26.

statim absque mora vadas Assisium et porta tecum illa, quae infirmanti Romae sibi¹ dare solebas, et porta² etiam, quae necessaria erunt sepulturae.”

Domina vero Jacoba stetit³, donec sanctus migravit, et ad⁴ corpus eius mirabilem honorem exhibuit. Et post aliquot⁵ tempus ob devotionem sancti Francisci iterum⁶ Assisium venit. Et ibidem⁷ in sancta paenitentia et conversatione virtuosa finiens dies suos, fecit se apud ecclesiam ipsius⁸ sancti Francisci cum magna devotione⁹ sepeliri¹⁰.

Qualiter Christus et beata Virgo et sancti¹¹ Johannes Baptista et Evangelista cum multitudine angelorum loquebantur cum sancto Francisco (Actus cap. 19.)

Puer quidam puritate columbina et angelica innocentia decoratus, vivente beato¹² Francisco receptus ad ordinem, quum staret in quodam locello, ubi fratres non habentes cellas¹³ in campo lectis quiescebant, et ad locellum illum quum venisset sanctus Franciscus et de sero, dicto completorio, ad quiescendum¹⁴ quasi ante alios accederet, ut postea de nocte aliis dormientibus surgeret¹⁵,

¹ BpK. 19a: Ø Romae sibi.

² BpK.: Ø porta.

³ BpK.: stetit ibi.

⁴ BpK.: Ø ad (sic !)

⁵ BpK.: Ø aliquot; liège-i kézirát: aliquod.

⁶ BpK.: Ø Francisci iterum.

⁷ BpK.: ibi.

⁸ BpK.: Ø ipsius.

⁹ BpK.: Ø cum magna devotione.

¹⁰ BpK.: A fejezet végén Ad laudem Domini nostri Jesu Christi.

¹¹ BpK.: sanctus.

¹² BpK. és liège-i kézirát: sancto.

¹³ BpK. és SpV. 118b: Ø non habentes cellas, de helyette propter penuriam; Maz. 989: in campo quasi lectis.

¹⁴ BpK.: locellum.

¹⁵ BpK.: ut consueverat, surget.

kelne: **A**z gyermek uete ew zÿuebe zorgal
 maft¹ ewtett meg kÿmlenÿ houa menne
 frater ferencz auagÿ mÿt euel tenne
 mÿkoron felkeluala / es hogÿ ewtett a
⁵ lom meg ne czalna helyheztese maga-
 t helyben zent ferencznek mellette ./.
Es ew ewuet kewtte zent ferencznek ew
 uehez hogÿ meg erzene² mÿkoron zent
 fferencz felkelne Vgÿ hogÿ zent ferencz
¹⁰ ez ylynemew kewtelfrewl femmÿt nem
 erzet: De mÿkoron mynd melyen alon
 nanak³ ./ zent fferencz fel kele es ew ew-
 uett e[r]zuen⁴ megtartotlen meg oda azt
 a gyermeknek ewuetewl oly okofon hogÿ
¹⁵ az gyermek femegÿkeppen nem erze:
Es mene nemÿ halomra az hely melet
 holotuala zepfegew erdew ewn maga
 ÿmadkognÿ ./ **D**e az gyermek mÿkoron
 magat fel kewltewtteuolna **E**s lewlte-
²⁰ uolna ewuet zentnek ewuetewl meg
 feytettleni ./ legottan fel kele hogÿ attyat
 mykeppen gondoltauala meg kÿmlene
De mykoron lewlteuolna nyttua az aÿ-
 tott ./ kyn megyenuala az erdewbe⁵: **E**z
²⁵ ebeueuen hogÿ zent ferencz⁶ onnatt me
 ntuoalna kÿ legottan az erdewbe mene vta-
 nna **E**s mene az mondot halomnak te
 teyglen holot zent feren⁷ haÿtottauala magat⁸

¹ A másoló az *r* betűnek száját rajzolt, majd kétszer áthúzta (vö. ² jegyzet).

² Az *r* *z*-ből van javítva, a második *e* fölött téves betű nyoma látszik.

³ Az első *n* *z*-ből van javítva.

⁴ Az *r* az első *e* fölött van tört vonallal jelölve.

⁵ A másoló a *be* szóvég után *N* alakú tört vonalat rajzolt piros tintával fekete kettős-pontra, lehet törlés, esetleg *n* betű.

⁶ A *zent ferencz* szavak piros tintával át vannak húzva.

⁷ A *zent feren* szavak piros tintával át vannak húzva.

⁸ Itt a kódexből tizenkét levél hiányzik.

ille puer posuit in corde suo velle¹ sollicite explorare, quo ibat² sanctus vel quid de nocte faceret, quum surgebat. Et ne somnus ipsum³ deciperet, collocavit se ad iacendum⁴ iuxta sanctum Franciscum, et ligavit cordulam suam cum corda⁵ sancti, ut sentire posset⁶, quum exsurgeret, ita quod sanctus Franciscus de tali ligatura non advertit.

Quum autem omnes profunde dormirent, sanctus Franciscus surrexit; et cordam suam detineri sentiens, exsolvit illam a corda pueri, ita caute, quod puer nullomodo persensit, et abiit in quendam collem, ubi iuxta locum erat silva pulcherrima, ad orandum solus. Puer vero, quum excitatus fuisset⁷, et invenisset cordam sancti a cordula sua⁸ dissolutam, statim surrexit, ut sanctum patrem, sicut proposuerat, exploraret. Quum autem invenisset ostium apertum, per quod intrabatur in⁹ silvam, advertens, quod illic¹⁰ exisset, statim¹¹ in silvam intravit et perrexit usque ad dicti collis cacumen, ubi sanctus Franciscus se fixerat¹² [ad orandum.]

¹ BpK. 19a és SpV. 118b: *Ø velle*.

² BpK.: *iret*.

³ BpK.: *eum*.

⁴ BpK.: *Az ad iacendum helyett in locellum*; SpV.: *in lecto*.

⁵ Liège-i kézirat: *cordula*.

⁶ BpK.: *sentire posset helyett sentiret*.

⁷ BpK. 19b: *excitatus fuisset helyett se excitasset*.

⁸ BpK.: *A sancti . . . sua helyett suam a sancti corda*.

⁹ BpK.: *ad*.

¹⁰ BpK.: *illuc sanctus*.

¹¹ BpK.: *statim post eum*.

¹² A fordító a *se fixerat* (mozdulatlan maradt) helyett talán azt olvasta: *se flexerat* (hajtotta magát).

[ma]gatokot meg fognya De en Akarok tylene
 fezket tenny es el zabadojtanÿ hogÿ ter-
 egyetek Es teremtwnek paranczolat-
 ÿa¹ hogÿ lokalolyatok meg telyefehe-
 5 ⁵ *I* Es el mene zent fferencz es tewn fezket
 mend az madaraknak *I* De az madara
 k az bodog fferencztewl zerzet fezekben
 fyaztalnakuala az baratokelewt es new
 nekuala : *I* Es ezenne zolgalatot² mutat
 10 ¹⁰ nakuala bodog ferencznek es egyeb ba-
 ratoknak hogÿ czudalkodnakuala³ hogÿ
 ha ment tykok eltettetnek az barátok
 tol *I* Es ionha az barátoktol el nem m-
 enenek : myglen *I* zent ferencz aldalu
 15 ¹⁵ al bolczot nekyk nem ada De az gyer-
 meknek ky az gerliczeket⁴ attauala mo-
 nda ffyam meg te legez barat ez zer-
 zetben Es halalatolt fogz zolgalnod
 yfennek es vgÿ lewn : Mert mykkeppen
 20 ²⁰ nekÿ mondottauala eleue *I* zent ferencz
 vgyan lewn az vtan kewczewned ba-
 ratya zerzetnek Es ew eletet vÿfele⁵
 vegiglen az zerzetben erkewlczewkuel
 es peldakual · es ÿgen gÿczerefelt *I* vgÿ
 25 ²⁵ hogÿ zent ferencz nemczak az madara-
 knak ez vÿlagÿ eletnek vÿgalagat : De

¹ A fordító a *mandatum*-ot alanynak vette, pedig a *meg telyefehehetek* tárgya.

² Szótévesztés: a fordító a *familiaritatem* helyett *famulatum*-ot olvasott. Vö. 106: 9.

³ Szótévesztés: a fordító *videbantur* helyett *mirabantur*-t láthatott.

⁴ A másoló a *g* helyén előbb *k*-t kezdett írni.

⁵ Tipikus szó szerinti fordítás: *eletet vÿfele* (*vitam duxit*).

[*Qualiter sanctus Franciscus liberavit turtures et fecit eis nidos*¹
(Actus cap. 24.)

„O, sorores meae turtures, simplices, castae et innocentes, quare permisistis] vos capi? Sed ego volo eripere vos a² morte et facere vobis nidos, ut fructificetis et mandatum Creatoris, quod multiplice-
mini, compleatis³.” Et abiit beatus⁴ Franciscus et fecit nidum omnibus⁵.

Illae vero, nidos tollentes a beato Francisco compositos⁶, pullificabant coram fratribus et crescebant, et tantam familiaritatem sancto Francisco et aliis fratribus ostendebant, quod videbantur quasi gallinae semper a fratribus enutritae. Et nunquam a fratribus recesserunt, donec sanctus Franciscus dedit licentiam illis cum benedictione. Puero, qui turtures dedit, dixit sanctus⁷: „Fili, adhuc⁸ eris in isto ordine frater Minor⁹ et gratiose servies Domino Jesu Christo.” Et sicut praedixit sanctus, ita fuit, quia postea intravit ordinem et vitam laudabilem et multum exemplarem duxit meritis sancti patris usque in finem¹⁰.

¹ Az elveszett magyar szöveg latin megfelelőjét nem közlöm.

² BpK. 22b: *de*.

³ BpK.: *impleatis*.

⁴ BpK.: *sanctus*.

⁵ BpK.: *omnibus illis turturibus*.

⁶ SpV. 157a: A *nidos* . . . *compositos* helyett *in nidis a beato Francisco compositis*.

⁷ BpK.: A *Puero* . . . *sanctus* helyett *Puero autem illi, qui dederat turtures, dixit sanctus Franciscus*.

⁸ BpK.: *tu adhuc*.

⁹ BpK.: *Ø Minor*.

¹⁰ BpK.: *Et sicut* . . . *in finem* helyett *Et ita fuit factum. Nam sicut ei beatus Franciscus praedixerat, factus postea frater minor et vitam duxit in ordine usque in finem moribus exemplarem et multum laudabilem. Ita quod sanctus Franciscus non solum istis aviculis vitae praesentis solacia procuravit, sed* . . . SpV.: *ua.*, ezekkel az eltérésekkel: *beatus* helyett *sanctus*, a *factus* után *fuit*, a *moribus* helyett *in omnibus*.

az hewfnek es zergee ewrewk elettnek ew
rewmet: Criftufnak gýczeretýre ame[n]:

*Az fordolt farkafrok¹: ky bodog fe
rencznek myatta fordola nagy
zewledsegre*

*T*Ewrtének nemý czudalatoffag es
týztes emlekezeluel melto *I* eug-
ubia varafaban mykoron meglen elu-
ala *I* zent Attýa: *I* Mert vala Eugubia
¹⁰ varafanak tartomanýaban egy (f)² zern-
yw farkas testenek nagyfagaua³ es gý
wlhewzelnek ehlegeuel kemenleges: ky
nemezak baromy lelkefeket veztualael
I De emberek es azonhokot es: megm
¹⁵ aruala *I* vgý hogý mend az polgarok
tartatnakuala azanna dewgben es fele
leben hogý mend fegyuerkeduen m-
ednek uala mykoron yarnakuala azua-
ras fewlden hogýhana kelletuolna m
²⁰ ennyek erewfhadra *I* De maga fegyue
refek sem arthatnakuala az mondot far
kafnak fogay⁴ ellenn: *I* ky gono3 zerencz-
enek myatta elewllewyual⁵ nem m
enekethetykuala fene⁶ gyewlhewtfegetewl
²⁵ Azert ezenne felelm mend meghata
ewkewt⁷: hogý valaky nagy elyg mer
uala kymenný az varafnak kapuý
a kewl *I* Azert vr yften akara megýe
lentený e3 fewelw mondot polgaroknac

¹ Elírás: a szóvégi *k* helyett *l* való.

² Egy magános *f* betű áthúzza. Bizonyára a *farkas* szót akarta írni.

³ A második *g* után mintha *y*-t akart volna írni, majd az *y*-t átalakította *a*-vá és hozzáírta a *-ual* ragot. (Az *u*-t zavarja a felülről lenyúló *g* szára.)

⁴ A szóvégi *y* és a következő szót kezdő *e* a tintától el van mosódva.

⁵ A *-ual* ragot és a *uala* igealakot a másoló hasonlóságuk miatt tévedésből néha fölcseréli.

⁶ Az első *e* javítva látszik, az alatta levő *l* betű felső hurokíve is zavarja a szó írásképét.

⁷ A *t* szára szokatlanul magasra emelkedik, talán más betűt akart oda írni a másoló.

Ad¹ laudem Domini nostri Jesu Christi. Amen.

De lupo ferocissimo² per sanctum³ Franciscum reducto ad magnam mansuetudinem (Actus cap. 23.)

Accidit quoddam mirabile et celebri memoria dignum apud civitatem⁴ Eugubii. Nam quum⁵ adhuc viveret sanctissimus⁶ pater Franciscus, erat namque in territorio civitatis eiusdem⁷ quidam lupo terribilis magnitudine corporis et ferocissimus rabie famis. Qui non solum animalia⁸, sed homines et feminas devorabat, ita quod omnes cives in tanta peste et terrore tenebat, quod omnes ibant muniti⁹, quum egrediebantur terram, ac si deberent ad bella funesta procedere. Nec tamen sic armati valebant dicti lupi mordaces¹⁰ dentes aut truculentam rabiem evadere¹¹, quando¹² eidem per infortunium obviabant¹³. Unde tantus terror omnes invasit, quod vix aliquis extra portam civitatis audebat securus¹⁴ exire.

Volens autem Deus notificare sanctitatem beati Francisci civibus supradictis,

¹ BpK. 22b: Az *Ad elött etiam illi iuveni aeternae vitae gaudia procuravit.*

² BpK. 21b: Ø *ferocissimo.*

³ BpK.: *beatum.*

⁴ BpK.: Az *apud civitatem helyett in civitate.*

⁵ BpK.: *dum.*

⁶ BpK.: *sanctus.*

⁷ BpK.: *eugubinae.*

⁸ BpK.: Az *animalia, sed helyett animalia destrudebat (!), sed etiam.*

⁹ BpK.: Az *ibant muniti helyett irent inuniti (?)*.

¹⁰ BpK.: *mortales.*

¹¹ BpK.: Ø *evadere.*

¹² BpK.: *qui.*

¹³ BpK.: *obviabat.*

¹⁴ BpK.: Ø *securus.*

zent fferencznek zentfeget Mykoron la
 koznak vgyanottan meg mutata czuda
 latos myuelkedetnek myatta :*I* Mert zent
 ferencz kewnyewrewluen rajtok : zerze
⁵ magat az mondot farkalnak eleybe m-
 enn^y Azt az polgarok¹ meg ertuen m
 ondnakuala neky Attyamfya ferencz
 az kapukewl ne meny^e Mert az farkas
 ky ymmaran lok embereket megmart
¹⁰ mendenestewlfoguan tegedet meg ewl
I De zent ferencz hyuen vr iefus cristufba
 ky menden testy lelkefeknek vralkodoya
 nem *I* pa^yzual² / fegyuerkedet auagy pyko-
 nhokual De zent kereftnek yegyuel yeg-
¹⁵ yzuen magat ky mene az kapon : (mend)³
 tarfaua*l* *I* menden byzadalmat vete
 vr yftenbe kyk ewbenne hyendnek *I* te
 z^y ewkewt menden feregnelkewl⁴ nyo-
 mtatn^y es yartatn^y bazaliscofon⁵ es (Es)⁶ ya-
²⁰ spiskyon⁷ *I* nemezak farkalon De es oro-
 lan^yon⁸ es farkan^yon *I* Es ezkeppen crift-
 ufnak ⁹ hywleges zolgaya fferencz Nem
 panczelual ewltewzitetuen auagy tewr-
 uel :*I* nem yuet vyfeluen auagy had^y
²⁵ fegyuereket De zentleges hytnek verte-
 uel :*I* kereztn^e yegyuel yegyzettetuen
 Ragada vtat eleybe *I* Es ew felelmnelk¹⁰

¹ A *p* fölött egy elkezdett magas betű nyoma van.

² Az *y* pontjai piros tintával vannak kirakva. A szóvégi *l*-et a másoló utólag írhatta a szóközb^e, és függőleges vonással elválasztotta a két érintkező szót. A *pykonhok* a német *Pickelhaube* 'sisak' magyaros alakja.

³ A *mend* át van húzva. Talán ide akarta írni a másoló a *menden* szót.

⁴ A *fereg* szó a fordító tévedése: a (*fine*) *lesione*-t *legione*-nek olvasta. Zolnai Gyula szerint lehet a másoló hibája: a *feref* [= sérés] helyett *fereg*-et írt. A TESz. első helyen a *sér* ige *séreg* származékának tartja.

⁵ Ma: baziliszkus (mesebeli sárkánygyík).

⁶ Az *Es* át van húzva, előtte fent a sorközb^en *es* van.

⁷ Ma: áspiskigyó (egyiptomi szemüveges viperafajta).

⁸ A *z* fölött négy betű nyoma látható.

⁹ A szóközb^en egy tévesen kezdett betű nyoma van.

¹⁰ A harmadik *l* utólag van beszúrva a *k* elé.

quum¹ ipse beatus pater tunc temporis esset ibidem, compatiens² illis, disposuit exire obviam dicto lupo. Cui cives³ dicebant: „Cave⁴, frater⁵ Francisce, ne portam exeas, quia lupo, qui iam multos⁶ devoravit, penitus te occidet.” Sanctus autem Franciscus sperans in Domino Jesu Christo, qui universae carnis spiritibus dominatur, non clipeo protectus vel galea, sed signo sanctae crucis se muniens, exivit portam cum socio⁷: totam fiduciam suam iactans in Domino, qui credentes in se⁸ facit sine laesione aliqua super basilicum⁹ et aspidem ambulare et conculcare non solum lupo, sed leonem insuper et draconem. Et sic fidelissimus¹⁰

¹ BpK. 21b: A quum . . . ibidem helyett cum sanctus Franciscus moraretur ibidem.

² SpV. 155a: a compatiens előtt ostendit per effectum mirabile. Nam sanctus Franciscus.

³ BpK.: hoc cives sentientes.

⁴ BpK.: Ø Cave.

⁵ BpK.: pater.

⁶ BpK.: multos homines.

⁷ BpK.: socio suo.

⁸ BpK.: eum.

⁹ BpK. és SpV.: basiliscum. (Ez bizonyára sajtóhiba Sabatier könyvében.)

¹⁰ BpK.: Et sic fidelissimus miles Christi Franciscus, non lorica succinctus vel gladio, non arcum baiulans vel arma bellica, sed scuto fidei, sanctissimae crucis signo munitus iter capere extra civitatem incepit. A SpV. 155b lapon ugyanígy ezzel a kivétellel: iter aliis dubium ipse carpere constanter incepit. A fordító ez utolsó mondat szerkezetébe kissé belezavarodott.

- ewl alhatatof¹ kezde elmenný Es ýme fok
 aknak latafara az helyekrewl kykre nezný
 felhaktakuala Az zewrnýew farcas men
 denestewlfoguan zaýa felnýttuan zent
⁵ ferencz ellen futtuala ./ ky ellen zent ffere-
 ncz vete kereztnék yegyett ewtewlees tar
 latoles farkalt meg ehnyettuen es fvtá
 mafat megtarta yftený erewnék mýa
 tta² ./ es kemenen meg nýtót zaýát belre
¹⁰ kezte : / Es annakutanna hozá hýuan ew
 tett monda neký : ýewý ydee Attyamfya
 ffarkas es criftufnak felewle paranczolo
 neked hogý fem nekem fem egyebnek va-
 lakinek arcz ./ Chuda : legottan kerezt leue-
¹⁵ n bel rekezte ew zewrnýew zaýát ./ es az
 paranczolat leuen : legottan magat feýe
 haýtuan leteryczte zent ferencznek labaý
 hoz : farkafbalol lewn baran De ezkeppen
 fekewnek monda Attyamfya farkas te
²⁰ tewtell fok kart ez tartományban yzanýw
 gonoz tetelmeket tewkellel ./ Terem
 teteket yrgalmalfagnalkowl elueztuen
 De nemczac oktalantermezeteket el uez
 tettel es meg ewlel(wl)³ es meg maral
²⁵ De es embereket yftennek zemelyere ter
 emteteket Azert te melto uagý zewrnýew
 halalual mykeppen gonoz toluay gyöl

¹ A *h* valamiből javítva van.

² E három szó: *yftenij erewnék mýjatta* a fölötte levő sor *farkalt* szava elé való.

³ Nehéz kibogozni, hogyan alakult a szó. Talán a másoló először hibásan *ewltewl*-t írt, majd a *l*-t átírta *e*-re, az utána következő *e*-re *l*-et írt és az *wl*-t áthúzta, így lett *ewlel*.

Franciscus intrepidus exivit ad lupum. Et ecce, multis cernentibus de locis, in quibus ad spectandum¹ ascenderant, lupus ille terribilis contra sanctum Franciscum et socium² aperto ore³ cucurrit. Contra quem beatus pater⁴ signum crucis⁵ opposuit et tam a se quam a socio virtute divina lupum compescuit⁶, et cursum retinuit ac os truculenter apertum⁷ conclusit. Et demum advocans illum ait: „Veni ad me⁸, frater lupe, et ex parte Christi tibi praecipio, quod nec mihi nec alteri noceas!” Mirabile dictum, quod statim facta cruce conclusit⁹ os illud terribile! Et facto mandato statim se ad pedes sancti¹⁰, iam factus quasi agnus ex lupo, capite inclinato prostravit. Sic autem prostrato¹¹ ante se dixit sanctus Franciscus: „Frater lupe, tu facis multa damna in partibus istis et horrenda maleficia¹² perpetrasti, creaturas Dei sine misericordia destruendo¹³. Non solum autem irrationalia¹⁴ animalia destruis, sed, quod detestatoris audaciae est, occidis et devoras homines ad imaginem Dei factos. Unde tu es dignus horrenda morte mutilari tamquam praedo et pessimus homicida;

¹ BpK. 21b: *exspectandum*.

² BpK.: *Ø et socium*.

³ BpK.: *totaliter ore*.

⁴ BpK.: *A beatus pater helyett sanctus Franciscus*.

⁵ BpK.: *sanctae crucis*.

⁶ BpK.: *compescit*.

⁷ BpK.: *aptum*.

⁸ BpK.: *Az ad me helyett Veni huc*.

⁹ BpK.: *clausit*.

¹⁰ BpK.: *sancti misit*.

¹¹ BpK.: *iacenti*.

¹² BpK.: *A horrenda maleficia helyett horrendam malitiam*.

¹³ BpK.: *occidendo*.

¹⁴ BpK.: *irrationabilia*.

kos : kyert mend te ellened ewuewltnek es
 zugnak Es teneked mend ez varas elle
 nffeged De Attyamfiam¹ farkas en akar
 ok tekewzted es ez emberekkewzt bekefe-
⁵ get tennÿ / Vgÿ hogÿ te tewled touaba
 megne fertellenec Es teneked menden
 el mult vetkedett meg boczatyak vgyhogÿ
 lem ebek lem emberek tuaba nem ew
 zewznek Es az farkas testenek es farkanac
¹⁰ es fyleynek ./, es feÿnek haytafaua²./ muta
 ttyauala menden keppen fogadnÿ azokat
 kyket zent ferencz monduala Es monda
 I' zent ferencz Attÿamfiam³ farkas Dehogÿ
 kelteneked ez bekefeget tenned ./ en fogado-
¹⁵ m te neked hogy addeglan adatok neked
 eleg elefeget ./ ez varafnak emberi mÿatt
 myglen elz Vgÿhogÿ touaba ehfeget
 nem valla³ Mert en hyzem hogÿ te va-
 lamÿt gonozol tewtel ./, te (h)⁴ ehfegednek
²⁰ gyewlhewzlegeert tewted ./, De en attyam
 fya farkas ./ myert en teneked kerefek
 yly kegyelmet akarom hogÿ fogagyad
 ennekem hogÿ lonha valamely lelkeft
 meg ne fercz ./ auagÿ⁵ embert / lem va
²⁵ lamÿ kart mendennemew allatban
 tennÿ ne merÿ fogadod ennekem vgÿ
 Es az farkas tettetes yegyet kyt feÿehaÿ

¹ Ezt a személyjelezett alakot a másoló két ízben használja, mind a kétszer ezen a lapon.

² A jelölt szó utáni szóközben piros tintafolt látható.

³ Vö. az 1. számú jegyzettel.

⁴ Egy magános téves h, áthúzza.

⁵ A második a alatt piros tintafolt van.

propter quod omnes contra te iuste¹ clamant et murmurant et tota ista civitas tibi est inimica. Sed, frater lupe, ego volo inter te et istos facere pacem, ita quod a te ipsi non laedantur amplius et ipsi² tibi omnem offensam praeteritam dimittentes nec homines, nec canes³ te amplius persequentur.”

Et lupus gestibus corporis et caudae et aurium et capitis inclinatione monstrabat illa, quae sanctus dicebat, omnimode acceptare. Et ait iterum⁴ sanctus Franciscus: „Frater lupe, ex quo tibi placet facere pacem istam, ego promitto tibi, quod faciam tibi dari expensas quotidie⁵, donec vixeris, per homines istius⁶ civitatis, ita quod nunquam famem amplius patieris, quia ego scio, quod quidquid mali facis, propter rabiem famis⁷ facis. Sed, frater mi lupe, ex quo⁸ acquiram tibi talem gratiam, volo, quod⁹ tu promittas mihi, quod nunquam aliquod animal vel hominem laedas¹⁰. Promittis mihi ita?” Et lupus signum evidens, inclinato capite,

¹ BpK. 21b: *ſ iuste.*

² BpK.: *ſ ipsi.*

³ BpK.: A szőrend: *nec canes, nec homines.*

⁴ BpK.: *ſ iterum.*

⁵ BpK.: *continue.*

⁶ BpK.: *illius.*

⁷ BpK. 22a: *tuae famis.*

⁸ BpK.: *ex quo helyett ego.*

⁹ BpK.: *ut.*

¹⁰ BpK.: Szőrend: *animal laedas vel hominem*; SpV. 156a: még hozzáfűzi *nec etiam damnum in cunctis rebus inferre praesumas.*

tuan fogaduala tennj mend¹ azt kyk nekj
 paranczoltatnakuala Es zent ferencz mon-
 da Attyamfya en akarom hogj te agyad
 ennekem hitedet hogj byzuan hyhetnec
⁵ annak kyt fogacz Es mjkoron kyterj
 eztetteuala zent ferencz kezet hytuetele
 rt ./ az farkas fel emele elfew yob labat
 es zepen vete² zent ferencznek kezebe
 az hogj yegyet adhattyauala Tehat ze-
¹⁰ nt ferencz monda Attyamfya³ farkas
 en paranczolo tenek⁴ vr yefus cristu-
 lnak neube hogj yewel uelem es
 ma lemmjt ne ketelkegyel hogj m-
 ennyewnkel ez bekeleget tennj vrnak
¹⁵ neube Es az farkas legottan el me-
 gyenuala zent ferencznek vtanna m-
 ykeppen zeled baran ./ kyt latuan az va-
 rafhelyek⁵ kezdenek ygen czudalkodnja
 Es az hjr legottan mend az varafzerte
²⁰ meg hyrhewuek Vgjhogj mend agg
 ok es hewlek ferfyak es azonj emberek
 nemefek es nemtelenek az varafnak
 vczayara gyewlekezenek ./ holot zent
 ferencz lakozykuala az farkafual De
²⁵ ez nepnek lokalfaga gylekezuen ./ felta
 mada bodog ferencz ltewn czudalatos
 p[re]dicaciot monduan ./ hogj lelkefek ke-
 wzybe yftentewl bewnert boczattatnak

¹ A *d* *e*-ből van javítva.

² A második *e* helyén is *t*-t akart írni a másoló.

³ Bizonyára félírás: csak egyes szám kell.

⁴ Elírás: *teneked* helyett.

⁵ A második *e* mintha utólag volna beszorítva az *y* és a *k* közé.

fecit quod promittebat facere illa, quae sibi imponebantur a sancto. Et sanctus Franciscus ait: „Frater lupe, ego volo quod tu des mihi fidem, ut possim confidenter credere, quod promittis.” Et quum extendisset sanctus Franciscus manum pro recipienda fide¹, lupo etiam levavit pedem anteriorem dexterum et blande et leniter² posuit super manum sancti Francisci signo, quo poterat fidem³ dando. Tunc sanctus Franciscus ait: „Frater lupe, praecepit tibi in nomine Domini⁴ Jesu Christi, quod venias amodo mecum, nil dubitans, in civitatem⁵, ad faciendam pacem istam in nomine Domini.”

Et lupo oboediens cepit statim iter⁶ cum sancto Francisco tamquam agnus mansuetissimus. Quod videntes illi de civitate coeperunt vehementer mirari; et novitas haec statim per totam civitatem insonuit, ita quod omnes tam⁷ viri quam mulieres, magni et parvi, ad plateam simul convenerunt, quia sanctus Franciscus ibi erat cum lupo. Congregata igitur populi maxima multitudo, surgens sanctus Franciscus fecit illis⁸ mirabilem praedicationem, dicens inter alia quomodo⁹ propter peccata tales pestilentiae permittuntur:

¹ BpK. 22a: A pro recipienda fide helyett ad percipiendam fidem.

² BpK.: \emptyset et leniter.

³ BpK.: fidem dare.

⁴ BpK.: \emptyset Domini.

⁵ BpK.: in civitatem helyett ut eamus.

⁶ BpK.: cepit . . . iter helyett statim ibat.

⁷ BpK.: A mondat végéig tam senes quam iuvenes, tam mulieres quam mares, tam populares quam nobiles ad plateam civitatis convenerunt omnes pariter, ubi sanctus Franciscus morabatur cum lupo.

⁸ BpK.: \emptyset illis.

⁹ BpK.: quando. Talán az (inter) alia quando (vagy quomodo) szavakat (inter) animalia a Deo-nak olvasta a fordító.

ylyen halalok es hogý¹ vezedelmeftb legyen
 pocol tewzenek telhetettlen langa ky val
 ewrewkewl ewrewke karhóztakot marný
 hodnem mynt farkafnak gyewlhewtfege
⁵ ky lelket megnem ewlhet hanemczac
 tefet **Es** mynt kel felný embernek p
 ocol kynyaba merewleftew² ./, haegý kew
 fded lelkes ezenne³ fokaffagot ylý felelem
 ben es vezedelben⁴ tartuala **Azert** endr
¹⁰ agalatofim fordolyatok yftenhez es tegye-
 tek penetenczet es afarkaftol meg zaba
 doyt tyteket vr yften ez vylagan es yew
 uendewn meg maro pocolnak tewzetewl
Es ez monduan ./, monda ./, halgaffatok
¹⁵ en dragalatoffim⁵ ez farkas ký yt elewte
 tek al ./ fogada ennekem es fogadalaba
 lol hytet ada ./, tý veletek bekeffeget tenný
Es sonha megnem fert tyteket valamý
 ben ha mynden napon fogattok neký
²⁰ adnya eleg eledelt **Es** en az farkafert
 kezeflezek hogý bekeffegnek kewtelett
 erewfen meg tartýa Tehat mend az
 gyewlekeztek ./, nagy ewuewltefuel foga-
 dak ./, egyetlenben eltetný az farkaft ./,
²⁵ **Es**⁶ te attyamfya farkas fogadod tarta-
 ný ez zegewdeft ez polgaroknak⁷ ho
 gý fem lelkeft fem valamýnemew⁸

¹ Kérdő határozó: mennyivel?

² Tévedésből lemaradt a szóvégi l.

³ A *z* *y*-ből van javítva.

⁴ Bizonyára vezedelmében akart lenni.

⁵ A *g* *y*-ből van alakítva.

⁶ A fordító az *Es* előtt egy mondatot kihagyott.

⁷ A fordító a *scilicet* szót olvashatta *civibus*-nak.

⁸ Az *y* pontjai pirosak.

et quantum¹ sit periculosior vorans² flamma gehennae, quae habet in acternum devorare damnatos, quam rabies lupi, quae non potest occidere nisi corpus ; et quantum sit pavendum in barathrum infernale³ demergi, quando tantam multitudinem unum parvum⁴ animal in tanto pavore et periculo detinebat. „Revertimini igitur⁵, carissimi, ad Dominum et facite paenitentiam dignam, et a lupo liberavit vos Deus⁶ in praesenti et in futuro ab ignis barathro⁷ devorantis.”

Et iis dictis ait : „Audite, carissimi, frater lupo, qui hic coram vobis adstat, promisit mihi et de promissione fidem exhibuit facere pacem vobiscum ; et nunquam vos in aliquo laedere, si tamen vos promittitis sibi quotidie⁸ expensas dare⁹. Et ego pro fratre¹⁰ lupo fideiubeo¹¹, quod pactum pacis firmiter observabit.”

Tunc omnes ibi¹² congregati cum clamore valido promiserunt lupo nutrire continue. [Et sanctus Franciscus coram omnibus dixit lupo :] „Et tu, frater lupo, promittis servare pactum istis, scilicet quod nec animal aliquod¹³ nec personam alicuius¹⁴ laedas ?”

¹ BpK. 22a: *quando (quanto ?)*.

² BpK.: *vorax*.

³ BpK.: *Az in barathrum infernale helyett in hiatum inferni*.

⁴ BpK.: *parvulum*.

⁵ BpK.: *ergo*.

⁶ BpK.: *dominus*.

⁷ BpK.: *Az ab ignis barathro helyett ab igni baratri*.

⁸ BpK.: *omni die*.

⁹ BpK.: *necessarias exhibere*.

¹⁰ BpK.: *ipso*.

¹¹ BpK.: *fideiubeo*.

¹² BpK.: *ibi*.

¹³ BpK.: *aliquod*.

¹⁴ BpK.: *aliquam*.

allatot meg ne fercz *I* Es az farkas yelentuen
 feyenek haytafauat teftenek farkanak es
 fyleynek zep mutatafyual: magat yele
 nnen mutattyauala az fogadaft tartany
⁵ *I* Es zent fferencz monda Attyamfya farkas
 en akarom hogÿ mykeppen adad nekem
 hytewdewt mykoron¹ meglen valank
 az varafnac capuya kewl azonkeppen
 yt mynd ez nepnek elewtte agyad neke
¹⁰ m hytedet hogy ezeket tarczad es engem²
 te erted kezefleuen el ne hagÿ Tehat az
 farkas yo³ laba fel emeluen ada hÿtÿtt
 zent ferencznek kezebe ew kezefenek:
 Mend ott⁴ alloknak elewtte *I* Es lewnoly
¹⁵ czudalatofflag es crewm *I* zent ferencznec
 mynd ÿlÿ aÿoÿtatoffagaert es czudanak
 vylagaert *I* Es farkafnac es nepnek⁵ be
 keffegert hogÿ mend ewuewltenek hu
 gyokra gyczerue es alduan *I* vr iefus cri
²⁰ ftuft: kÿ boczata nekyk bodog ferenczet es
 ewkewt ew erdelme mÿatt az keme
 n gonoz vadnak zayabalol meg zabad
 oÿta Es yly zernyew halalbol bekefegebe
 es nÿwgodalomba vette Azert az nap
²⁵ tolfoguan az farkas es az nep · zent ferc-
 neznek mÿatta zerzet bekefeget tartak:
I Es az farkas ket⁶ ezder⁷ egtendeyg eluen
 az varal zerte⁸ aÿtorol aytora megyenua⁹

¹ A *k* és a fölötte levő *gy* szárai összegabalyodtak.

² Az *m* első lába *f* nyomát őrzi.

³ Az *y* felső részén ferde vonás húzódik, mintha át volna húzva.

⁴ A második *t* mintha *e*-ből volna javítva.

⁵ Az *n*-en át fentről lefelé vastag tintapaca húzódik, leejtett toll okozhatta.

⁶ Az *e* inkább *o*-nak látszik.

⁷ Elhibázott szó, újra írta a másoló.

⁸ A két szót a másoló úgy választotta szét, hogy az *f* és *z* érintkező szárait ferde vonással elvágta.

⁹ Az új lapra való áttérés miatt elfelejtette befejezni a szót.

Et lupus se ingeniculans¹ cum inclinatione capitis et gestibus corporis et caudae et aurium blandimentis se servaturum pacta promissa² omnibus evidenter monstravit. Et sanctus Franciscus ait: „Frater lupe, ego volo, quod sicut tu de hoc dedisti mihi fidem, quum essemus extra portam, ita et hic coram toto populo isto³, des mihi fidem, quod ista observabis, et me in fideiussione⁴ pro te facta⁵ minime derelinques⁶.” Tunc lupus, levato pede dextero, dedit fidem in manu sancti Francisci fideiussoris sui coram cunctis adstantibus.

Et facta est tanta admiratio in gaudium omnium, tam pro devotione sancti quam pro novitate miraculi, quam⁷ insuper pro pace lupi et populi, ut omnes clamarent ad sidera, laudantes et benedicentes Dominum Jesum Christum, qui misit ad eos sanctum Franciscum, qui⁸ eos meritis⁹ illius de ore ferae pessimae liberavit et de tam horrenda peste in pace reposuit¹⁰ et quiete.

Ex illo igitur die lupus populo et populus lupo pacta per sanctum Franciscum ordinata servavit. Et lupus per duos annos vivens et per civitatem ostiatim victitans¹¹

¹ A fordító nem értette az *ingeniculare* (letérdelni) szót.

² BpK. 22a: A *pacta promissa* helyett *pactum promissum*.

³ BpK.: Ø *isto*.

⁴ BpK.: *in fideiussione* helyett *fideiussorem*.

⁵ BpK.: Ø *facta*.

⁶ BpK.: *derelinquas*.

⁷ BpK.: *quod*.

⁸ BpK.: *et*.

⁹ BpK.: *merito*.

¹⁰ BpK.: *posuit*.

¹¹ BpK.: Az *ostiatim victitans* helyett *hostiatim mendicans*.

koldolnÿ lenkÿt megnem fertuala fem m-
egnem fertettetykuala valakÿtewl : tyztel
en eltetuen *Γ* Es hogÿ czuda fonha fem
egÿeb¹ ew ellene nem vgatuala *A*ÿvta
⁵ n aÿ farkas meg aguan meg hala² Mert
eÿ mondot farkalnac bekefegees es enge
delmes bekefegeen aÿ polgarok ygen ba
nkodanac : mert valamÿkoron zent fere
ncznek vezajyan yaruala *Γ* zent ferencz
¹⁰ nek yozagat es czudalatos zentfeget el-
meyekbe hywyakuala³ iel[us] criftulnak gÿ
czeretÿre amen : [etc.]

Fezewletnek : ymadkozafrol

*N*Eky nagÿ tewredelmeflegbe vette
¹⁵ tet : alla feczuletnak elewte zene
tlen ymaduan *Γ* hogÿ ewtet aÿ mon
dot tewredelmeflegtewl meg zabadoÿ
tana : ky ew kerelmenek fem egÿ ha
znalattÿat aloytuan magat vallanÿ
²⁰ ynka⁴ es ynka⁴ kezde bankodnÿ : kyn-
ek aÿ Iÿoka⁵ allonak zarmazak kerefta
rol zoÿat monduan : kÿ kewuettetyk :
Γ Es en te erted myt erdemlek figuen
toluajok kewzt : ymadkozam fem vall-
²⁵ am : halalnac poharat yum meg Attÿ
amnak tanulek kelenÿ teltne⁵ kynÿ
a mÿat *Γ* Azert morgas ne zarmazzek

¹ Az *eb* szótag *e*-je fölött egy téves magas betű nyoma látható.

² A *hala* után kell következnie (kinek halálán) *aÿ polgarok ygen bankodanac* (lásd két sorral alább). A fordító egyáltalán nem értette a mondat szerkezetét, azért csak inkább szavakat fordított.

³ A második *y* fölött téves betű nyoma látszik.

⁴ A *b* *n*-ből van javítva.

⁵ A hosszú *f*-et az író utólag írta a *j* elé.

neminem laedens, nec ipse laesus ab aliquo, fuit curialiter enutritus. Et¹ mirum est valde, quod² nunquam latrabat canis aliquis contra eum³. Tandem frater lupus seniens mortuus est. De cuius morte⁴ cives multum⁵ doluerunt, quia dicti lupi pacifica et benigna patientia et⁶ quodcumque per civitatem pergebat, sancti Francisci virtutem et sanctitatem mirificam in memoriam revocabat⁷. Ad laudem et gloriam⁸ Domini Jesu Christi. Amen.

*Verba Crucifixi ad quendam fratrem*⁹ (Conform. 123a)

Cum quidam frater . . . fuisset generali ministro incusatus : frater incusatus ad Crucifixum, qui erat in ecclesia, accessit : conquerens quomodo ipse cum esset iustus, permitteret ipsum sic iniuste infamari et accusari. Et Crucifixus tunc eidem respondit per versus dicens. Et ego quid demerui : pendens inter latrones. Oravi nec obtinui : carnis¹⁰ petitiones. Calicem mortis sorbui : patri placere studui : per carnis passiones. Ergo non murmur exeat :

¹ BpK. 22a: *Et quod*. Nem kötőszó, hanem vonatkozó névmás: *ami*.

² BpK.: *¶ valde, quod*.

³ BpK.: *ipsum*.

⁴ BpK.: *absentia*.

⁵ BpK. és SpV. 156b: *plurimum*.

⁶ BpK.: *¶ et*.

⁷ BpK.: *revocabant*. Az egyes számú alak ide jobb, mert az alanya a *farkas*.

⁸ BpK.: *¶ et gloriam*.

⁹ A cím a Conform. III. (1590. évi) kiadásának 154a lapján a margón van, a többi szöveg az első (1510. évi) kiadásból való. A helyesírást egységesítettem, a központosítást meghagytam. — A bevezető négy sor nem egyezik a magyar szöveggel, a fordító előtt más variáns lehetett; viszont a további rész (Krisztus szavai) meglepően szóról szóra egybevág. Ha hozzávesszük még azt, hogy ez a szózat a Conformitas III. kiadásában rímes verssorokba van szedve, arra következtethetünk, hogy régi, megszilárdult szöveg volt: a passió egy formája.

¹⁰ A III. kiadásban: *Meas*. Egyébként a *carnis petitiones* fordítása hiányzik a magyarból.

ky belewled hanem lezen kyt kertel sem
ymadaſod ſe hagyad yollehet¹ nem va
llottad *I* Mykron kyuanatofagban meg
czalatol *I* Adot nagyob yotetelre kewte
5 leztel *I* En ram ha zemedet fel emeled
lacz engemet ezewftewn el arolny es
czokolalnak myatta el adny es kemen
yen ſcydalmazny² *I* Es kewtelekuel kew
kewtewzn³ *I* Es verefegekuel vertlenn⁴
10 engedelmnnek tewruenyenel kewl */* zere
tewymtewl el hagyatam *·* mykeppen ym
ar kyben⁵ ſe[m]m^y bizadalm nynczen *I* vy
tetem pilpekeknec⁴ kewtewzue mykeppen
toluay *I* ha kyket erewlben zerettem azo-
15 ktol hamaraban meg vtaltattam es
meg tagattattam *I* Ottuagyon ewuewltes
meg mewuetes fenyeketelnek⁵ kemenlege
es fewnek bel fedele */* arczaknak verefe
mynd haborgatanak engemet es val
20 amyt ennekem tewnek lattatek enne
kem kyfdednek : bozzofagokual elegett
etem */* vytettetem */* Pylatofhoz bozzofa
gokual megvyoytuan : omolnak ra
m vadlan^y *I* Es gyolkost el zabado^y
25 tyak es engemet vereft vernek *I* Es ke
reftre ytelnek *I* Ott femm^y ygazfag ſem
eleue vetelnek tewuenye⁶ *I* De ellenleges
ewuewltes hattalmazak yngeruen : ſem
feydelm ad legedelmet : ſem gondol⁷

Meglepő jelenség, hogy az első sor magas betűinek kiemelkedő ívei piros tintával át vannak húzogatva. Ezt másutt általában csak a fölöslegesen nagy kacsaringókkal tette a korrektor.

¹ Az *y* helyén előbb egy magas betűt kezdett írni a másoló.

² Az *ſc* a régebbi helyesírás nyoma.

³ A *kyben* a *nynczen* után van, jellel ide utalva.

⁴ A szó végéhez a másoló utólag egy piros *c*-t írt, azért eltűnt a szóköz.

⁵ A *g* fölött egy tévesen kezdett magas betű (*k*?) nyoma látszik.

⁶ Bizonyára íráshiba *tewruenye* helyett. A *ius allegando* (talán) az érvelés, védekezés joga.

⁷ Itt a kódexből két levél hiányzik.

si non¹ fit quod orasti. Nec orasse paeniteat : quamvis non impestasti. Dum fraudat desiderium : ad maius beneficium : datorem obligasti. Ad me si levas oculum : vides argento vendi. Tradi quoque per osculum : et dure comprehendi. Ac alligari funibus, confici verberibus² veluti iam desperatus. Praesentor pontificibus : quasi latro ligatus. Si quos amavi fortius : ab his inquam citius : sum spretus et negatus. Ibi clamor, derisio : severitas minarum. Et capitis velatio : et ictus maxillarum. Omnes impune feriunt : et quicquid mihi faciunt : videtur esse parum. Saturatus opprobriis : ducor ad Pilatum : Renovatus iniuriis ruunt in accusatum. Hinc homicidam liberant : et me cruentur verberant : ad mortem iudicatum. Ibi nil valet veritas : sive ius allegando. Sed aemula clamositas : praevalet insultando. Nec praeses dat praesidia : nec curam gerit curia : [de iusto liberando. Quasi vile mancipium : dant in Herodis manus. Mox producor in medium : deludor ut insanus. Tandem remissus Pontio : diro mortis supplicio : condemnor ut profanus. Extra muros eicior : et ipse crucem fero. Matre vidente spoliior : vestimentis quae gero. Tandem clavis confodior : et in cruce morior : de vita non despero. Tu ergo vermis non turberis : si statim non consequeris : quidquid a patre quaeris.]³

¹ A *si non* mutatja, hogy magyar megfelelője két szó.

² Itt két magyar sornak (*engedelmeinek . . . hagyatam*) hiányzik a latinja.

³ A szögletes zárójelbe tett szöveg magyar megfelelője hiányzik, mert itt két levélkiesett a kódexből.

azoknac kyk ott alnakuala Mýkoron
hyrtelen bel effem hýuam bodog fferen-
cznek fegedelmet: ky bel effetnek enne-
kem yelennen legottan ott lewn *I* **Es** ke
⁵zet nywýtuan kewnuen meg foga
elfem hagya lonha adeglan myglen
veletekuel ewzuen ez kutbalol ky hoza

*Az azonijrol¹ ky bodog ferencz
nek ayoytatost zolgaluala: [etc.]²*

- ¹⁰ *Maran[us] hegyenek varaban · beneu
entum nevw varafhuz kewzel
nemý azonember yelenleges³ ayoyta
toffagual zent ferenczhez zerkuen meg
valtoztata menden teltnek vtat: az az meg
¹⁵hala *I* de dyakok egybe gyewluen egy
euel zolgalatra vygylyakra zoltar-
eneklefekeuel: mendennek nezeferere hýr-
telen fel emele magat az⁴ azon: **Es**
ottallokewzewl egy papot attyaya⁵
²⁰hýua monduan meg akarok gyouo
nnom ·/ attyam halgafmeg: mert en
meg holt kemen tewmlewbe⁶ valec
fogando · mert az bynt melyet neke
d megyelentek: meglenfem gyouon
²⁵tamuala meg *I* De zent ferencz mo-
nda ymadfagot en ertem: kynek
mýkoron Meglen elekuala ayoytatos*

¹ Az *ij* első pontja alig látható.

² Ez a rövidítés (etc.) mindig a fejezet végén van, ide bizonyára a másoló tévedéséből kerülhetett.

³ Az *n m* volt, ennek harmadik lábáról *f*-et alakított az író.

⁴ A *z* meg az alatta levő *t* összeérő részeit egy határozott ferde vonás választja el egymástól.

⁵ A latin szerint *patrinum suum*: gyóntató atyját hívta, így hiányzik a magyarban a tárgy ragja. De a fordító úgy is érthette: gyóntató atyának kérte.

⁶ Az *l* mintha utólag volna beszúrva.

[*Puer de puteo extractus* (Bon : VFr. 787)]

Extractus vero de puteo, puer, dixit omnibus] qui astabant. Quando subito cecidi, beati Francisci patrocinium invocavi, qui corruenti mihi, statim praesentialiter affuit, et manum porrigens, leviter apprehendit, nec unquam deseruit, donec una vobiscum puteo me eduxit.

Mortua ad vitam, donec confiteatur, revocata (Bon : VFr. 785)

In castro montis Marani, prope Beneventum mulier quaedam, S. Francisco peculiari devotione cohaerens, viam universae carnis intravit¹. Convenientibus autem clericis nocte ad exsequias et vigiliis cum psalteriis decantandas, subito, cunctis cernentibus, erexit se mulier super lectum, et unum de astantibus sacerdotem, patrum videlicet suum, advocavit dicens: Volo confiteri, pater. Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda; quoniam peccatum, quod tibi pandam, necdum confessa fueram. Sed orante, inquit², pro me S. Francisco, cui dum viverem, devota

Ettől a laptól kezdve Bonaventura Vita S. Francisci Assisiatis című művéből Sz. Ferenc csodatételei (Miracula) következnek, kissé más sorrendben: a III. § (De his, quos a mortis periculo liberavit) 3. számú csodája (az eleje hiányzik a magyarban), majd a II. § (De mortuis suscitatis) 1–7. számú csodái (a 7. vége hiányzik). A csodák élén olvasható latin címek a bollandisták kiadásában (Antwerpen 1768) a margóra vannak írva. (A 4. és 5., valamint a 6. és 7. alcím egybetartozik). Könyvemben ennek a kiadásnak a helyesírását követem, a hosszú *f* kivételével.

¹ A *viam universae carnis intravit* bibliai szöveg (Kir. III. k. 2 : 1), a fordító szinonimával magyarázza. Az *intravit* helyett *mutavit*-ot olvasott.

² A *monda* az *inquit* megfelelője (alanya az asszony), de részben az *orante*-hoz is tartozik.

yonhual zolgalam Ma ennekem ewmÿ
 atta engettetet testembe¹ ternem hogÿ az
 bewn meg yelentuen² erdemlyek ewrewk
 eletett Es yme ty lataftokra: mÿvtan azt³ me
⁵ g yelentendem az ygeret nywgodalmra
 megyek De az rezketew papnak gyoun
 uan ·I' odozal vetelutan nugolomual m-
 agat agyba takara es vrban bodogfagost
 el aluuak⁴: Amen dica[mus] l[em]p[er]cu[m] Ch[rift]o manea[mus]

¹⁰ *Anyanak es attyanak egÿetle
 n egÿ lyanyarol*

Amplia⁵ orzagnak⁶ hegyeben ualo po
 marko newew varasban vala attyanac
 es anyanak egyetlenegÿ lyanya gyen
¹⁵ ge⁷ korbely / ygen felette zeretew: ky lya
 ny nehez betegleguel yuta halalra
 zewley mas maradecot⁸ nem hyuen mago
 kot azlyanban aloytyakuala I' mykent
 meg holtakot Azert ro⁹ rokony es ba
²⁰ raty ewzue gyewÿtewzuen (holot)¹⁰ nagy
 fyralmra holot az halot fekezenuala
 bodogtalan anya mondhatatlan fer
 elmekuel belteluen es nagy zomoro
 lagokual merewluen: ezekrewl kyk
²⁵ leznekuala femmÿt mendeneftewlfogua[n]
 egebe nem vezenuala Azonkewzbe zent
 ferencz cza¹¹ csak egy tarlaual meg
 yelenuen mellewlewn meg latogatny

¹ A második *t l* vagy *k* betűből van javítva.

² A szóvégi *n* fölött egy más betű nyoma látható.

³ A *t-t* utólag szúrta be az író, azért nem látszik a szóköz.

⁴ Az *l* mintha *b*-nek készült volna.

⁵ Az *ampli* szórész piros tintával át van húzva.

⁶ A *g* fölött téves betű nyoma látható.

⁷ Az első *g* fölött téves betű nyoma van.

⁸ Az *ot* rag fent van a szóközben, jellel ide utalva.

⁹ Tintafolt miatt abbahagyta a szót és újra írta.

¹⁰ Rossz helyre írta a szót, azért áthúzta, majd később a megfelelő helyen újból leírta.

¹¹ Tintafolt miatt nem fejezte be a szót, hanem újra leírta.

mente servivi, redire nunc ad corpus indultum est mihi¹, ut, illo revelato peccato, sempiternam promerear vitam. Et ecce, vobis videntibus, postquam illud detexero, ad promissam requiem properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi confessa, post absolutionem receptam² quiete se in lecto collegit, et in Domino feliciter obdormivit.

Apparens puellam resuscitandam matri veraciter spondet
(Bon : VFr. 786)

In castro Pomarco, in montanis Apuliae posito, patri et matri unica erat filia, in tenera aetate tenere praedilecta. Qua, infirmitate gravi ad mortem perducta: parentes eius successionem aliam non sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Convenientibus ergo consanguineis et amicis ad flebile nimis funus, iacebat³ mater infelix ineffabilibus completa doloribus, et absorpta suprema tristitia, de his, quae fiebant⁴, nihil penitus advertebat. Interim S. Franciscus, uno tantum socio comitatus apparens, desolatam visitare dignatus est⁵,

¹ Az *ewmijatta* latin megfelelője hiányzik, bizonyára más szöveg volt a fordító előtt.

² A *post absolutionem receptam* kifejezést kiválóan fordította az író.

³ A *iacebat* alanya a *mater*, nem a *halot*.

⁴ A *fiabant* itt azt jelenti: 'történtek'. A fordító talán nem értette.

⁵ A *dignari* 'méltónak tart' álszenvedő igét az író szenvedőnek vette.

az banatos azonj allatot kyt maganak
 elmertuala lenny ayojtatoznak / es keg
 yes bezedekuel ewtett onzolyauala mo
 nduan · ne fyrry¹: Mert te zewuednek
⁵ ednek vylaga kyt fyracz (a)² meg alu
 ttatt : en effedefemuel vagyon neked
 meg adando : llegottan fel kele az az
 onyallat Es kyket mondottuala zent
 ferencz nekj : mindennek meg yele
¹⁰ ntuen : nem hagyja az megalut testet
 kyvynny az hazbalol De nagy hytu-
 el zent ferencznek neuett hyuan :
 ¶ Es holt lyanyat felueuen eleuenen :
 es egezen mindennek latalara es
¹⁵ czudalattyara fel emele

Az barato

*knak mjjatta lewt kerelemrewl
 zewkfegeert³ nemi ijambortol*

Mykoron az baratok zewkfegegrewl³
 kernenek nemj zekeret ·/. nemj
²⁰ nemew peter newew embertewl kyne
 lkewlewn nemj keueffe zewkefek vala
 nak Balgatagol feleluala nekyk az
 keret fegedelmert ewkewt meg poroj
 tuan es ¶ zent ferencznek tyzteffegere
²⁵ kewuetett alamifnaert ew neuet p
 coczaluana⁴ meg karomla : llegottan
 az ember meg bana ew balgatagla
 ganak gonozfagat yftenj felelm rja

¹ A szó második r-jének helyén álló betű inkább e-nek, mint r-nek látszik.

² A szó végén (vagy után) egy a át van húzva, talán az *aluttatt* szó akart lenni.

³ A fordító a *Noceria* helynevet köznévvnek vélte, és a *necesse*, *necessitas* szavakkal tévesztette össze, így lett a magyarban: *zewkfegegrewl* (szükségükről).

⁴ A p után hiányzik egy magánhangzó: *pakocsál* vagy *pokocsál* a szó (gyaláz).

feminam, quam sibi senserat esse devotam; et piis eam affatus¹ alloquiis; Noli flere, inquit, nam lucernae tuae lumen, quod deploras extinctum, mea tibi est intercessione reddendum. Surrexit continuo mulier, et, quae sibi dixerat Sanctus, omnibus manifestans, non permisit extinctum corpus efferri, sed cum magna fide Sancti Francisci nomen invocans et mortuam filiam apprehendens², vivam et incolumem, cunctis videntibus et mirantibus allevavit.

Puer ob blasphemiam patris mortuus, poenitenti vivus redditur
(Bon : VFr. 786)

Cum fratres de Noceria³ peterent quoddam plaustrum a quodam viro, Petro nomine, quo⁴ aliquantulum indigebant, stulte respondit eis, pro petito subsidio irrogando convitium, et pro eleemosyna, ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiam iaculando. Poenituit hominem statim insipientiae⁵ suae, divino super eum irruente pavore,

¹ A fordító talán más szót olvasott (*afflatus?*).

² Az *apprehendens* 'megfog' jelentésű, a fordító szeme talán a két sorral alábbi *allevavit*-ra siklott.

³ *Noceria* ~ *Nuceria* városka Assisitől keletre, egy másik azonos nevű városka pedig Campaniában. Itt az előbbiről lehet szó.

⁴ A *quo* természetesen a *plaustrum*-ra vonatkozik.

⁵ Az *insipientiae*-t az író birtokos jelzőnek vélte, pedig a *paenituit* vonzata. Talán azért egészítette ki a *gonozfagat* birtokszóval.

zaluan Netalamtal vrnak kÿnzafa kewu-
 etne engemet¹: mÿ keppen lewtuala kew
 uettetett Mert legottan elfew fya meg
 betegewle kewfde ydew el muluan² kÿ
⁵ boczata lelket Bodogtalan attya heuer
 uala az fewldewn es yftennek zentett
 fferenczet nem zenÿkuala³ hyvnÿa ke
 wnuezefekuel ewuewtuala I' En vagyok
 ky bewnt tewk En vagyok ky gonozt zo
¹⁰ lek : kellettuolna gyewtewrnewd meg
 engemet tulaydon zemelyemben Agya
 d meg ymmar bewne zantnak kyt el
 vewtel kegyetlen karomlotol Noked ad-
 om magamot ty zolgalatÿdr⁴ enmag
¹⁵ amot mendenkor ky uetem Es mert
 te neuednek tyzteffegeert : cristofnak
 mendenkoron adom gyczerettnak ayaÿ
 tatol aldozafat : Czudalatos allatt Es
 ez bezedekre fel kele az gyermek es meg
²⁰ tyltuan az fyralmat : Byzonyoÿta ma
 gat meg holtnak es meg eleuenewlt
 nek lennÿ bodog ferencznek mÿatta

*Zent ferencznek myat · germek
 nek halottaybalol fel tamada*

²⁵ *farol*

Romanak varafabeli nemÿ nota
 riufnac fyaczkaya meglén nagyelyg⁵
 vala heted euÿ⁶ germeky erkewlczuel
 kyuana kewuetny anÿat I' zent Marc.

¹ Az *engemet* hibás fordítás, mert nincs idézetben. Talán a *ne-t* látta *me-nek*.

² Az *n-et* utólag írta a másoló a szó végére, de ezzel egybeírta a következő szóval.

³ Az *u* fölötti ferde vonás lehet véletlen tollhiba, de inkább az *u* betűt választja el a fölülről lenyúló *y*-tól. Az *l* talán *t*-nek készült.

⁴ Véletlenül lemaradt a szövégi *a*.

⁵ A *g* előtt *e* és *ÿ* egymásra van írva.

⁶ Az *ÿ* valamiből javítva van.

ne forte ultio Domini sequeretur, sicut et fuit protinus subsecuta¹. Nam infirmatus continuo primogenitus eius, parvo elapso spatio spiritum exhalavit. Volutabatur per humum pater infelix, et sanctum Dei Franciscum invocare non cessans, cum lacrimis exclamabat: Ego sum, qui peccavi, ego, qui inique locutus sum, me in persona propria flagellare debuisti. Redde, Sancte, iam poenitenti², quod abstulisti impie blasphemanti. Tibi me reddo, tuis me obsequiis semper expono: nam³ et devotum sacrificium laudis, pro tui honore nominis, semper offeram Christo. Mira res! Ad haec verba surrexit puer et planctum prohibens, se morientem eductum de corpore, per Beatum Franciscum deductum asseruit⁴ et reductum.

Alter e lapsu mortuus (Bon: VFr. 786)

Cuiusdam urbis Romae notarii puerulus vix septennis, matrem ad ecclesiam S. Marci

¹ A fordító az álszenvedő *fuit subsecuta* igealakot gépiesen szenvedőnek fordította.

² Meglepően jól fordította az *tró* a *poenitenti*-t *beurte zantnak*.

³ A *nam* inkább magyarázó mondat kötőszava, az utána álló *et* pedig *etiam* értelemben áll.

⁴ A fordító a *Byzonyoŷta* kezdetű mondatot rövidítve ugyan, de lefordította. Lehet, hogy más szöveg volt előtte.

Egyházahoz menuen Mykoron anyatol
keteleneýtetnek I maradna hon a3 palo
tanak ablakarol ky uete magat es vto
llo nagy tewrefuel legottan meghala : de
⁵ anya ./. ky meglen me3ze nem¹ menttuala² efef
nek 3ozattyara gyanakoduan gyermek
enek efelen : hamar meg tere / es fyat
meglewluen yly naualyas efefuel hÿ
rtelen meg holtat : legottan vete ewn-
¹⁰ magara³ kezeýt bo3zofaganak allafara
Es ferelmes ckayaltalokual⁴ mend a3
3omzedlagot⁵ fel rezzezte fyralomra
I De nemÿ nemew Rabo newew barat
zent ferencznek zerzetebely oda menuen
¹⁵ p[re]dicalnÿa a3 germekhez kewzeleyte I Es
hytuel telyes · monda · attÿanak · hyzed
yftennek zentet ferenczet hogÿ felkewlt-
hetÿ tÿ fyadot halotayabalol : a3 zerete-
tert kyt myndenkoron vallott fezewle-
²⁰ wt⁶ criztofhöz embereknek eletÿ adafaert
ky monda erewfen hynnÿ magat es
erewfen vallanÿ I Es hyuan zent fere-
ncznek ewrewk zolgaya yewuendew
ben (le[n]nÿ)⁷ magat lennÿ igere : ha yfte
²⁵ ntewl ezen ayandekot⁸ ew erdelme
myat erdemlene vennÿe : le teryezte
magat tarfauat ewzuen ymadlagban
egÿebeket kyk ot valanak rezzeztuen⁹ ÿ

¹ A *nem* a sorközben van, jellel ide utalva.

² Az *n* előbb *m* volt, ennek harmadik lábából alakította az író az első *t-t*.

³ Az *e n*-ből látszik javítva, de valószínűbb, hogy az író *m*-et kezdett írni (*magara*).

⁴ A szó előtt álló *c* bizonyára a korábbi helyesírás maradványa.

⁵ Az eredetiben a kezdő *3* előtt egy *c* szerű jel látható, nyilván utólag írta oda valaki, ez abból látszik, hogy kívül van az írástükör szélét jelölő vonalon.

⁶ A *3* fölött téves betű nyoma.

⁷ A szó fekete tintával át van húzva.

⁸ A *d k*-ból van javítva.

⁹ Az *n* fölött téves betű nyoma látható.

euntem¹, puerili more sequi desiderans, dum² remanere domi compelleretur a matre, per fenestram palatii se proiecit et ultima quassatione collisus continuo exspiravit. Mater vero, quae nondum longe discesserat, ad sonitum corruentis³ praecipitium pignoris suspicata, celeriter rediit, filiumque reperiens tam miserabili casu repente subtractum, protinus sibi ipsi manus iniecit ultrices, ac dolorosis clamoribus totam excitavit viciniam ad lamentum. Frater vero quidam, nomine Raho, de ordine Minorum, illuc se ad praedicandum confrens, propinquavit ad puerum et fide plenus ait ad patrem: Credisne sanctum Dei Franciscum posse filium tuum a mortuis suscitare, propter amorem, quem semper ad Christum habuit, pro reddenda vita hominibus⁴ crucifixum? Quo respondente se firmiter credere et fideliter⁵ confiteri servumque Sancti in perpetuum se esse futurum, si tantum a Deo munus per ipsius merita recipere mereretur; prostravit se frater ille cum fratre socio in oratione, ceteros, qui aderant, excitans ad orandum.

¹ Az *euntem* participium fordítása (*menuen*) nem szerencsés, mert így az alanyhoz tartozónak vélhetjük.

² A *dum* eredetileg talán *cum* (*quum*) lehetett.

³ A *corruentis* nem 'esés'-t jelent, hanem a *pignoris* 'gyermek' jelzője. Annak ellenére érthető a fordítás. A *praecipitium* 'mélység(be esés)'.

⁴ A *pro reddenda vita hominibus* tömör szerkezetet még szó szerint is érthetően fordította az író, annál kevésbé az utána következő *acc.c.inf*-s szerkezeteket.

⁵ A *hyuen* a *fideliter* megfelelője, az előző kéziratban talán *hyuen* lehetett, csak a másoló rosszul olvasta.

madafra ky leuen kezde az gyermek nemÿ
 keueffe aloytanÿ Es zemeÿ fel nyttuan es
 karyaÿ fel emeluen fel ygazoÿta magat¹
 es legottan mendennek elewtte ÿara eg
⁵ egzen az zentnek² cudalatos³ hatalma m-
 ÿatt : eletnek es ewduewlfegnek egyetlenbe
 meg adatak amen : [etc.]

*Egÿ nemÿnemew gyermekrewl⁴
 ky holtuala vÿzbe*

- ¹⁰ Caupue nevew varafban mykoron ne
 mynemew germek yacikuala lok germe
 kuel uulte[r]im⁵ nevew vÿznek⁶ · partyan
 magat nem ouan effek az mely vÿz
 be : kyt az lebes vy3 gyarfan el⁷ nyeluen
¹⁵ az halottat eltemete az fewuen ala : De
 az germekek ewuewltuen kyk vele
 yaczottakuala / oda az vÿzhez gyewlek
 ezek emberÿ fokaffag Es mykoron m
 end az nep alazatoft es ayoytatoft hÿ
²⁰ wnak bodog ferencznek erdelmett hogÿ
 neky ayoytatus zewleynek hÿtett ne3
 uen : meltoltatnak megzabadoÿtanÿ
 az germeket halalnac vezedelmebele
 wl Nemÿ nemew v3o taual nezuen
²⁵ ewueltefhaluan oda mene Es kel
 edelmef kerdes vtan Annakutanna
 zent ferencz legedelme hyuan meg

¹ Az *m* előtt, a szóhoz tapadva, egy piros pont van.

² A második *n* helyén más betűt kezdett írni a másoló.

³ A szókezdő *c* íráshiba *c3* helyett (az *u* előtt többször így van).

⁴ A *mek* szórész át van húzva, benne az *e* javítva látszik. Talán ezt pótolja a föléje írt *e* betű.

⁵ A mai Volturno folyó Nápoly fölött. A magyar alak a fordító írásképe alapján nem pontos.

⁶ Az *ÿ* utólag piros tintával át van írva.

⁷ Az *e* inkább *o*-nak látszik, néha másutt is előfordul ilyen *e*.

Quo facto coepit puer aliquantulum oscitare et apertis oculis brachiisque elevatis seipsum erexit ; et statim coram omnibus ambulavit incolumis, per mirandam Sancti virtutem, vitae simul redditus et saluti.

Alter submersus, per Sancti invocationem vitae redduntur
(Bon : VFr. 786)

In civitate Capuae, dum puer quidam super ripam Vulturni fluminis, cum pluribus iocaretur, incautus cecidit in profundum ; quem fluminis impetus celeriter vorans, sub sabulo mortuum sepelivit. Proclamantibus autem pueris, qui cum eo luserant circa flumen, populo illuc multitudo convenit. Cumque universus populus suppliciter et devote beati Francisci merita invocaret, ut devotorum sibi parentum fidem aspiciens, prolem a mortis periculo dignaretur eripere, natator quidam procul astans¹, clamoribus auditis, accessit et post diutinam inquisitionem, invocato tandem² beati Francisci subsidio,

¹ A fordító talán *spectans*-nak olvasta az *astans*-t, azért fordította *nezuen*-nel.

² A fordító nem szerencsés szóval adta vissza a latin *tandem*-et, talán más szó lehetett az előtte levő szövegben (*deinde?*).

- lewle az helyet mynt vlna¹ egy koporfo
 holot uala az gyermeknek tefte elfedeke
 zet az fewuen alaa : es ky hozuan az
 halottat bankoduan nezyuala : De yol
⁵ lehet az neppeknek kyk ott alnakuala
 lattattnak az gyermek mendeneftewlfo
 guan meg holtnak lenny : De maga
 az nep lyruan es fohazkoduan ewue
 wltuala .*I* zent ferencz agyad meg atty
¹⁰ anak az gyermeket : llegottan az germ
 ek mendennek ewrewlefere es czuda
 lafara fel keluen egezlen Alazatoft
 kewucte vytettny magat zent ferencz-
 nek egyhazaba hogy neky ayoytatoft
¹⁵ halat adna kynek hatalmaual cfm
 erteuala magat czudalatoft feltama
 dotlenny amen : [etc.]

*Az gyermekrewl² ky meg nyw
 muadotuala haznac romlafatol*

- ²⁰ Suaffa³ nevew varafnak vczayaban
 ky mondatyk labaknak Nemynemew
 haz hyrtelen le omoluan egy hew
 fet nyoma meg : hyrtlen⁴ meg ewle
I De ferfyac es azonyallatoc az omlaf
²⁵ nak zozattyatol fel ebrewluen : yde
 ftoua futuan . / az kewueket es fakot yd
 eftoua emelgetek es az naualyas anyja-

¹ A másoló elírása *volna* helyett.

² A *w* fölött egy elkezdett betű maradványa (piros!).

³ A városnévben az *ua* rész piros tintával át van húzva.

⁴ Íráshiba. Lásd ugyanezt a szót az előző sorban.

locum invenit, in quo limus in modum sepulchri, pueri cadaver obtexerat¹, quem effodiens et extra deportans, dolens defunctum inspexit. Licet² autem populus, qui astabat, videret iuvenem mortuum, nihilominus tamen flens et eiulans proclamabat: Sancte Francisce, redde puerum patri suo. [Sed et Judaei, qui venerant, naturali pietate commoti, dicebant: Sancte Francisce, redde puerum patri suo.]³ Subito puer, laetantibus et mirantibus cunctis, exurgens incolumis, duci se ad ecclesiam beati Francisci suppliciter postulavit; ut gratias illi devotus exsolveret, cuius se noverat virtute mirabiliter suscitatum.

Alius item sub corridente domo (Bon: VFr. 786)

In civitate Suessa, in vico, qui Ad columnas⁴ dicitur, repente quaedam corruens domus unum absorbit iuvenem et subito interemit. Viri autem et mulieres ruinae sonitu excitati, undique accurrentes, elevaverunt hinc inde⁵ ligna et lapides, miserae matri

¹ Alig hihető, hogy a fordító ezt az egyszerű mondatot: *limus... cadaver obtexera* ilyen bonyolultan adta volna vissza, inkább az lehet az oka, hogy más vagy romlott szöveg volt előtte.

² A *Licet populus... videret* cselekvő mondatot bonyolult szenvedő szerkezetre fordítja. Ez is azt mutatja, hogy más szöveget fordított.

³ A zárójelben levő szöveget talán kihagyta, de inkább átugrotta. Ez utóbbi vélemény az teszi valószínűbbé, mert az előző szövegnek is, a kihagyott résznek is az utolsó szavai (*Sancte Francisce, redde puerum patri suo*) azonosak.

⁴ Az *Ad columnas* utca vagy városrész neve. A magyarban a *láb* szó helyettesíti az akkor még talán nem használatos *oszlop* szót. (Vö. *hidláb*.)

⁵ Az *undique* kétszer van meg egymás után. A 25. sorban *undique* a megfelelője, tehát nem jó. Egy sorral alább is ott van, most *hinc inde* a latinja, ez jó. A fordító mind a kétszer a *hinc inde*-t fordította le.

nak meg adak holt gyermeket **De** aza
 zon keferewfeges zypegefekuel beltel-
 uen *I* Mykeppen tehetŷuala banatof zok
 ual ky kayaltyauala : zent ferencz addŷa-
⁵ d meg ennekem en fyamot Nemezac
 az azzonŷ / de mynd azok kyk ott uala
 nak kewuetykuala *I* zent attyanak fe-
 gedelmet : **De** mykoron sem zaua sem
 erzetŷ nem voltuolna : vetek az halo
¹⁰ ttat agyba el temetnŷ ewtett : mafod
 napot varuan **De** annŷa bızadalma¹
 vala vr yftenben *I* zent attyanak erd
 elme myatt : fogada bodog ferenczne
 oltarat vŷ gyolczual bel fednŷ : ha
¹⁵ ew fyat neky eletre hyŷna² **Es** yme
 efelkoron kezde az hews afoytanŷa
 es tagŷ meg melegewluen eleuenen
 es egezzen fel keluen gyczeretekben
 ez bezedeket ky kayalta **De** es papott
²⁰ dyakot³ es⁴ ky(k)⁵ oda gyewytewzewtuala
 es mynd kewz nepet fel rezzezte · yft
 ennek / es bodog ferencznek elmenec
 vygflagaua gyczeretet / es halat ada
 koznŷ **Amen**

²⁵ *Nemi foto alat nyomorolot*
hewfrewl

Nemy hews ragufyabalo⁶ zarmaz
 ando Gerlandus newew hews⁷

¹ A *bızadalma* voltaképpen tárgya a *vala* (= *valla* ~ *habens*) igének. Tehát helyesen *bızadalmat* kellett volna írnia.

² Az író az *y*-ra való két pontot véletlenül az utána álló *v*-re tette.

³ A *dyakot* szó talán csak szinonimája a *papott* szónak.

⁴ Az *es* mintha törölve volna, ez megfelel a latinnak.

⁵ A szóvégi *k* át van húzva.

⁶ A másoló a szó végére bizonyára feledékenységből nem írta oda az *l*-et.

⁷ A kódex végéről legalább *egy* levél hiányzik.

mortuum filium reddiderunt. Illa vero amarissimis repleta singulibus, sicut poterat, dolorosis vocibus exclamabat: Sancte Franciscce, sancte Franciscce, redde mihi filium meum. Non solum autem illa, sed et omnes, qui aderant, beati Patris praesidium flagitabant. Sed cum non esset neque vox, neque sensus, cadaver posuerunt in lectulo et ad sepeliendum ipsum¹, diem crastinum exspectabant. Mater vero fiduciam habens in Domino, per merita Sancti eius, votum emisit, nova se sindone beati Francisci operturam altare, si filium suum revocaret ad vitam. Et ecce, circa horam noctis mediam, coepit iuuenis oscitare, et calescentibus membris, vivus exsurgens et sanus, in laudis² verba prorumpit. Sed et clerum, qui convenerat, et populum universum excitavit ad laudes et gratias Deo et beato Francisco cum mentis laetitia persolvendas³.

Alius aliter contriti et extincti ad vitam revocantur
(Bon: VFr. 786)

Iuuenis quidam, Gerlandinus nomine, de Ragusa oriundus, [vindemiarum tempore ad vineas exiens . . . repente praegrandes lapides . . . caput ipsius letali percussione quassarunt.]⁴

¹ A fordító aligha értette a gerundivumos szerkezetet *ad sepeliendum ipsum*, azért fordítja főnévi igenévvel.

² Az író az *in laudis*-t ablativusnak vélte, azért nem értette meg az *in laudis verba* *prorumpere* kifejezést.

³ A fordító a gerundivumot itt is főnévi igenévvel oldja meg.

⁴ A zárójelben levő mondat csak értelemkiegészítő a fejezet hiányzó részéhez.

MUTATOK

A Jókai-kódex fejezetei és latin megfelelőjük a forrásokban

A Jókai-kódex rovatában a fejezetek kezdetének és végének a lapszáma, a latin források rovatában csak a megfelelő fejezet kezdetének a lapszáma van megadva.

	JókK.	BpK.	VatK.	Sabatier	SpV.
Mý vronknac iefus criftuñnac gyczeretýre es gyczewfegere . . . nemý yrafok bodog feren3rewl es tarlyrol	1—8	34b	77b	A. 1	2a
Frater Bernaldnak alazatoffaga- rol es engedelmeffegerewl	8—13	35b	79b	A. 2	84b
ffrater bernaldrol mikoron a[n]- gial vele mene	13—19	36a	80a	A. 3	34b
Hogy mentuala f[rate]r bernald bolonyaba	19—22	36b	81b	A. 4	45b
(Frater Bernát dicsőséges halálá- ról) (eleje hiányzik)	23—26	37b	82b	A. 5	85b
Negýuen napý czudalatos bewyt- rowl	26—28	18a	57b	A. 6	96a
Zent ferenc3nek frater leora ualo tanoýtafarol	28—32	38a	83b	A. 7	89b
Iftený 3o3at leueuen zent fferenc3- nek frater leo mýatt	32—36	38b	84b	A. 8	88b
Aluerna hegye meglewleferewl	36—49	15b	53b	A. 9	92a
Frater Rufennak kyfertetyrewl	49—56	42a	91b	A. 31	110a
ffrater rufennac czudalatos alaza- toffagarol es engedelmeffegerel	56—59	42b	93a	A. 32	112a
ffrater rufenofrol mykeppen az ewrdewngewft zabadoýtotta	59—61	43a	—	A. 33	112b
Frater leorol mikent yelenet meg neký bodog ferenc3	61—63	39b	86b	A. 38	90b
Frater leorol mykoron latta uala zent ferenc3et fewlttewl fel emeletlenný	63—65	(39b) ¹	(86b) ¹	A. 39	91b
Zent febekrewl ualo czuda	66—70	17b	57a	A. 40	96b
Mykeppen 3olot Criftus frater Ma feufual: e3 arroualo	70—73	41b	90b	A. 41	105b
Mykeppen vytettetetuolt zent cla a euel ýften 3ewletetý napyan az eghazba	73—74	46a	101b	A. 42	140b
Mykeppen kereftet czudalatoft terye3te ky kenyereknek	74—77	46a	102a	A. 43	141a
Mykeppen frater Egyed vonot ký nemý mestert ew ketfegebelewl	77—78	51a	148b	A. 45	109a
Hogý alohad vrfagnak lenný fe- lettebualo alamý3nakot: e3 arol ualo	78—79	2b	3a	Sp. 12	13b
Criftuñnac bodog ferenc3re lato- gatafarol	79	2b	3a	Sp. 13	14a
Penznek meg vtalafarol	79—80	2b	3a	Sp. 14	14a
Mykeppen tanyoýtotta az barato- kot alamý3na ert menný	81—83	3a	3b	Sp. 18	15b

¹ Csak nagyjából megfelelő forráshelyek.

	JókK.	BpK.	VatK.	Sabatier	SpV.
Mykeppen fegye meg a3 barato- kot kyk e3ynaltakuala oduarý a3talt	83—86	3a	3b	Sp. 20	16b
Mykeppen hoftyenfbely vr fyra baratoknak zegenfege	86—87	3b	4a	Sp. 21	17a
Arrol ký zegenlýuala alamý3- naert mentett:	87	4b	4b	A. 67	—
Mykeppen mentuala ky bu3gofag- ual nemj zegenhez ký megye- [n]uala alamífnaua	87—88	4b	4b	Sp. 25	19b
Mýre kewfde baratnak mondat- nac	88—91	4b	5a	Sp. 26	20a
Mykeppen ewuek 3ewlewt beteg- uel	91—92	5a	5b	Sp. 28	22a
Mykeppen mutatta magat mezeý- telen . . . hogy meg ruha3na nemýnemew ven azont	92	5a	5b	Sp. 29	22a
(Veszedelmes hamar parancsolni) (eleje hiányzik)	93	7b	8a	Sp. 49	29b
A3 bekefegnek tetelerewl	93—94	8a	8b	Sp. 51	30b
Mykeppen criftus pana3lat halat- lan baratokrol	94—95	8a	8b	Sp. 52	30f
Mykeppen felelet . . . nemýnemew doctornak	95—96	8a	8b	Sp. 53	31b
Hogý lepriuala . . . a zentegýha- 3akot	96—97	8b	9a	Sp. 56	37a
A3 para3trol ky zent fferenc3et lewltuuala egyha3 feprotte	97—101	8b	9a	Sp. 57	37b
Hogý kynozá ewnmagat poclofual egy talbalol euen	101—103	9a	98b	Sp. 58	40b
A3 negy priulegiumokrol kyket bodog ferenc3 nyeret vr yften- tewl	103—104	11b	14b	Sp. 79	67a
Mykeppen tanoytotta a3 barato- kot toluayoknac lelket meg nerný	104—107	9b	10a	Sp. 66	46b
Mykron bodog ferenc3 fegye meg a3 baratokot kýk akarnakuala tudomanýnac vtan ýarni:	107—108	9b	11a	Sp. 68	48b
Mykeppen meglen e3 mondot tu- doman le3en romlafnac ýgeert	108—110	10a	11a	Sp. 69	49a
Eleue meg monda 3er3etnek yewuendew tewredelmit	110—111	10a	11b	Sp. 70	49b
E3ek a3 bezedek kyket monda bodog ferenc3 frater Cunraduf- nak:	111—112	10a	12a	Sp. 71	50b
(Hogy az alázatos barátok könyör- géseí megtérítik a lelkeket) (eleje hiányzik)	113—116	10b	12a	Sp. 72	51a
ffeýedelmeknek es predicatorok- nak alázatoffagari	116—117	11a	13a	Sp. 73	54b
Bodog ferenc3nek a3 ýewwtrelme- rewl mýkron latuala gono3 baratokot	117—118	11b	14b	Sp. 81.	68b
(Mit mondott neki az Úr, mikor igen bánkódott a barátok miatt, kik eltértek a regula tökéletessé- gétől) (eleje hiányzik)	119—120	12a	15a	Sp. 81	68b

	JókK.	BpK.	VatK.	Sabatier	SpV.
Mýkent yegýzet baratoknak tew- kelletes baratott	120 – 121	12a	15b	Sp. 85	83a
Mýkeppen tanoýtýauala a3 bara- tokot tý3ta zemeweknek lenný:	121 – 123	12b	15b	Sp. 86	115a
Hogý kelnekuala neky a3 baratok kyk regulat tartnakuala	123 – 124	14a	19a	—	125a
Az tudomanrol kýt 3ent ferenc3 eleue meg mondott	124 – 125	14b	19a	—	125a
Angýalnak y3anyv yelenetyrewl: (Hogy ismerte meg fráter Masseus az atya alázatosságát) (eleje hiányzik)	125 – 126	14b	19b	—	—
Mýkeppen 3ent ferenc3 emele fel fuallaffual frater Maffeuft	127 – 128	39b	87a	A. 10	102b
Mýkeppen ýelenet meg criftus a3 baratoknak kyk yftenrewl	128 – 135	40b	89a	A. 13	64b
bezelnekuala	135 – 136	44b	99a	A. 14	54a
(Miképpen jelentette ki az Úr, hogy Sz. Ferencnek prédikálnia kell) (eleje hiányzik)	137 – 140	45a	100a	A. 16	62b
(Hogyan tudta meg Jacoba asszony Sz. Ferenc halálát) (eleje hiány- zik)	141 – 143	18b	58b	A. 18	137a
Mykeppen crift[us] es bodog 3ew3 ma[r]ia . . . 3olnakuala 3ent ferenc3uel:	143 – 144	19a	60a	A. 19	118a
(Miként szabadította el Sz. Ferenc a gerlicéket) (eleje hiányzik)	145 – 146	22a	23a	A. 24	157a
A3 fordolt farkafrol	146 – 153	21b	21b	A. 23	155a
Fegewletnek: ýmadko3afrol	153 – 154	Conform. 123a			
					Bon: VFr.
(A kútból kiszabadított ifjú) (eleje hiányzik)	155				787
A3 azonýrol ky bodog ferenc3nek ayoýtatoft 3olgaluala:	155 – 156				785
Anyanak es attyanak egyetlen egý lyanyarol	156 – 157				785
A3 baratoknak mýatta lewt kere- lemrewl 3ewklegert nemi ýambortol	157 – 158				786
Zent ferenc3nek myst gyermeknek halottaybalol fel tamadasafrol	158 – 160				786
Egý nemýnemew gyermekrewl ky holtuala vý3be	160 – 161				786
A3 gyermekrewl ky meg nywmua- dotuala hagnac romlafatol	161 – 162				786
Nemi foto alat nyomorolot hewfrewl	162				786

A bibliai idézetek és utalások lelőhelyei

Jókaikódex:

- 6 : 19 Si vis perfectus esse, vade et vende omnia, quae habes, et da pauperibus. Mt 19,21
- 6 : 22 Qui vult venire post me, abneget semet ipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Lk 9,23 — A fordító kihagyta a harmadik idézetet, amely így szól: Nihil tuleritis in via! Lk 9,3
- 7 : 20 omni petenti se tribuens Lk 6,30
- 16 : 19 licet de omnibus, quae apponuntur, manducare. Lk 10,8
- 20 : 27 Factus est abiectio plebis et opprobrium hominum. 21(22) Zsolt 7
- 31 : 27 Quid enim habes, quod non acceperisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? 1Kor 4,7
- 32 : 6 Mihi autem absit gloriari (nisi in cruce Domini!) Gal 6,14
- 35 : 22 Omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Lk 14,11
- 36 : 10 Qui glorificaverit me, glorificabo illum. Mt 10,32
- 41 : 6 Domine, labia mea aperies! A vasárnapi matutinumból, 50(51) Zsolt 17.
- 41 : 7 Et os meum annuntiabit laudem tuam! Lásd az előzőt!
- 53 : 2 Auferam tibi cor lapideum et dabo tibi corneum. Ez 11,19
- 58 : 10 Agite paenitentiam, quoniam appropinquabit regnum caelorum! Mt 3,2
- 89 : 12 Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit patri vestro, dare vobis regnum! Lk 12,32
- 89 : 14 Quod uni ex minoribus fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Mt 25,40.45
- 90 : 10 Dominus det tibi pacem! Mt 10,12.13; Lk 24,36; Jn 20,19
- 95 : 15 Si non annuntiaveris impio impietatem suam, animam eius de manu tua requiram. Ez 3,18
- 114 : 19 Quia super pauca fuistis fideles, super multa vos constituam. Mt 25,21
- 115 : 3 Venient cum exultatione portantes manipulos suos. 125(126) Zsolt 6
- 116 : 3 Cum suis tenebrosis opinionibus in tenebras exteriores demergentur. Mt 25,30
- 116 : 6 Tunc sterilis peperit plurimos, et quae multos habebat filios, infirmata est. 1Kir (1Sám) 2,5
- 124 : 9 Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedekh. Ter 14 : 18; 109(110) Zsolt 4
- 124 : 21 skk. Tentatio ob amorem sciendi, quasi ventus vehemens a regione deserti surgere deberet et quattuor angulos concutere et funditus evertere domum suae primogenitae prolis, et omnes liberos, cum suis filiabus, opprimere. Jób 1, 18.19
- 125 : 9 magna meretrix Jel 17
- 128 : 4 Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et ignobilia et contemptibilia et infirma mundi elegit Deus, ut confundat nobiles et magnates et fortes. 1Kor 1,27
- 128 : 10 ut non gloriatur in conspectu eius omnis creatura vel omnis caro, sed qui gloriatur, in Domino gloriatur, ut soli Deo sit honor et gloria in aeternum. 1Kor 1,27.31; Jer 9,23.24; 2Kor 10,17
- 147 : 18 Super aspidem et viperam gradieris, conculcabis leonem et draconem 90(91) Zsolt 13; Lk 10,19
- 153 : 23—154 A Passio tómondaitai Mt 26,36—27, 66; Mk 14,32—15,47; Lk 22,39—23,56; Jn 18,1—19,42
- 155 : 13 (mulier quaedam) viam universae carnis intravit (= mortua est). 1(3)Kir 2,2

Névmutató

(Első helyen van a kódexbeli alak, azután a latin megfelelő, majd a mai olasz név. A kettőspont előtti szám a kódex lapszáma, az utána álló szám a lap sorszáma.)

Ágnes, Szent Klára húga (ezt újabban cáfolják), apáca nővére kolostorában. 76 : 20
 Ágoston, Szent (354—430), az ókor nagy egyháztanítója, kiváló bölcselelő. 107 : 20,
 108 : 9

Alverna hegye, Közép-Itáliában a Tevere és az Arno forrásvidéke között; ma: Monte di
 Verna. Szent Ferenc itt kapta stigmáit. 36 : 2, 38 : 12, 39 : 1, 49 : 9, 65 : 4, 69 : 6, 8, 19
 (de) Angelis, angyalis, ld. Porciunkula.

Angelus, Szent Ferenc első tizenkét társa közül az egyik. 39 : 26, 120 : 17, 138 : 4
 Aampia, Apulia, dél-italiai tartomány. 156 : 12

Assisi, umbriai városka Itália közepén. Itt született Szent Ferenc, azért neve: Assisi
 Szent Ferenc, itt alakította meg első közösségét, a város közelében halt meg. A 49—
 143-ig terjedő lapokon passim.

Benedek, Szent, a nevéől elnevezett rend alapítója. 107 : 19, 108 : 8

Beneventum, ma: Benevento, Nápolytól északkeletre fekvő város. 155 : 10

Bernaldo Péter, Szent Ferenc apja, gazdag kereskedő. 11 : 23, 50 : 24, 53 : 23, 57 : 12

Bernald ~ Bernát, Bernardus de Quintavalle, Szent Ferenc első és egyik leghűségesebb
 követője. 2—29 közti lapokon passim és 120 : 13

Bernald ~ Bernát, Szent, clairvaux-i apát, a cisztercita rend fő szervezője. 107 : 20,
 108 : 9

Bevania, Mevanium, ma: Bevagna, Assisitól délre. Szent Ferenc itt prédikált a mada-
 raknak. 138 : 22

Bologna, Bononia, híres közép-italiai város. 19 : 23, 20 : 14, 20

Caupua, Capua, kis város Nápolytól északra a Volturno partján. 160 : 10

Celanum, Celano, a közép-italiai Abruzzókban megbújó városka, Avezzanótól észak-
 keletre. Celanói Tamás szülőhelye, aki Szent Ferencről két életrajzt is írt. 92 : 25

Ciprus szigete, a Földközi-tenger keleti részében. 93 : 18. Lehetséges, hogy csak hasonló
 nevű itáliai szigetről van szó.

Cunradus, ld. Konrád.

Demjén, Szent Demjén egyháza, ecclesia Sancti Damiani, ma: San Damiano, Assisi
 mellett kis templom, később Szent Klára kolostora lett. 73 : 14, 74 : 1, 111 : 18

Egyed, Aegidius, Ferenc első társainak egyike. 1 : 27, 18 : 19, 25 (2×), 77 (3×),
 78 (3×) és 120 : 23

Eugubia, ma Gubbio, Assisitól északra. Ferenc itt szelídítette meg a dühös farkast.
 146 : 7, 9

Ezekiel, ószövetségi próféta. 95 : 14

Falerone, l. (4.) Jakab

Ferenc, Szent (1182—1226), eredeti neve: Bernaldo Giovanni, apja nevezte el Frances-
 conak (kis franciának), s rajta maradt a név. Az evangéliumi szegénység szellemében
 alapítja meg a róla elnevezett rendet, nem magányba zárja társait, hanem az egysze-
 rű nép közé viszi őket, hirdeti a bűnbánatot és felhívja figyelmüket a természet cso-
 das szépségeire (Naphimmusz !). Nemcsak vallási forradalmár, egyénisége benne él
 a történelemben, az irodalomban, a művészetekben egyaránt. Hatása napjainkig tart.
 Passim

Feretrom hegye, castrum Montis Feretri, olaszul Monte Feltro Romagnában, ma: San
 Leo, San Marinótól délnyugatra. 36 : 22

Filep ~ Fülöp, Philippus Longus, Szent Ferenc első tizenkét társa közül az egyik. 2 : 1
 Francia, mai Franciaország. 129 : 11, 131 : 12, 134 : 27

- Gergely, IX., pápa. Már ostiai bíboros korában Szent Ferenc meghitt barátja és támogatója. 86 : 13
- Gerlandus, ismeretlen raguzai ifjú. 162 : 28
- Gubbio, ld. Eugubia.
- Hostiensis, ld. Ostiensis.
- Illés, Helias, Bonbarone vagy Cortonai Illés, Ferenc első tizenkét társa közül az egyik. Már Ferenc életében ellenezte az ő szigorúságát, és ezzel megosztotta a rendet szigorúbb obszervánsokra és enyhébb irányzatú konventuálisokra. 14—23. lapokon passim
- Innocentius, III. Ince pápa, aki megerősíti Ferenc első reguláját. 90 : 1
- Izaiás, ószövetségi próféta. 1 : 28
- Izrael, Jákob pátriárka mellékneve, de jelenti a zsidó népet és országát is. 112 : 23
- Jakab, Szent, apostol. Itt a pusztá személynév a róla elnevezett templomot jelenti, mint a latinban. Az itt említett Jakab-templom a spanyolországi Santiago de Compostelában van, benne az idősebb Jakab apostol sírja. 13 : 8, 19, 14 : 3, 18 : 5
- Jakab, Szent Ferenc egyik társa, a belpoklosok gondozója. 101 : 23, 102 : 4, 12, 21
- Jakab, Massából való ferences barát. Massa di Fermo kis helység Anconától délre. 139 : 19
- Jakab, Falleroi ~, ferences barát. Fallero, mai Falerone Fermótól nyugatra kis falu. 73 : 5
- Jákob, ószövetségi pátriárka, a zsidó nép egyik őse. 23 : 8
- Jakoba, Jacoba de Septem Solis, római nemesasszony, Szent Ferenc nagy tisztelője. 141 : 21, 23, 142 : 1
- János, Keresztelő Szent ~, 143 : 15
- János evangélista, Szent. 2 : 5, 143 : 15
- János, Johannes de Capella, Szent Ferenc egyik társa. 1 : 18
- János, Johannes de Laudibus, Szent Ferenc egyik társa. 121 : 10
- János, ferences barát. 97 : 23, 101 : 18 (kétszer)
- Jézus Krisztus, passim
- Jób, az Ószövetségben a türelmessel szenvedő ember mintaképe. 124 : 27
- Juniperius, a latin szerint Juniperus, Ferenc egyik első tanítványa. 121 : 4
- Kameria, Kameranum, latin: Cannarium, mai neve: Cannara. Assisától délre fekvő kis helység. Itt Szent Ferenc csendre inti a fecskéket, hogy csivitelésükkel ne zavarják prédikációját. Amikor lelkes prédikációja után minden hallgatója követni akarja őt, lecsillapítja őket és megígéri nekik harmadrendjének megalapítását. 138 : 8, 12, 22
- Klára, Szent, Clara, Szent Ferenc buzdítására megalapítja a ferencesek női rendjét (klarisszák). A 73—76. és 137. lapon passim.
- Konrád, Conradus de Offida, Ferenc egyik társa. Offida kis város Ascolitól északkeletre. 111 : 11, 14, 16
- Leó, Szent Ferenc legkedvesebb és legbizalmasabb társa, gyóntatója, majd sebeinek kötőzője. 28—120. lapon passim
- Lucidius, a latin szerint Lucidus, Ferenc első társai közül az egyik. 121 : 15
- Maranus, hegy Beneventum közelében. 155 : 10
- Mária, Szűz ~, Jézus Krisztus anyja. 143 : 14
- (Sancta) Maria de Angelis, ld. Porciunkula.
- Mária Magdolna, Krisztus kísértőinek egyike, ott volt a keresztye alatt és temetésénél is. 142 : 17
- Márk, Szent, evangélista. Itt római templomáról van szó. 158 : 29
- Massai, 1. (3.) Jakab
- Masseus, Szent Ferenc első tizenkét társa közül az egyik, akit nagyon kedvelt. 14—72. és 120—139. lapon passim
- Melkizedek, ószövetségi király és főpap, ki Ábrahámot kenyérrel és borral fogadta (Ter 14, 18). 124 : 10
- Mihály, arkangyal. 40 : 27
- Mihály, egy ferences testvér neve. 87 : 7
- Mózes, a zsidó népet kivezeti Egyiptomból. 2 : 3, 46 : 20
- Németség(beli) 123 : 13
- Noceria, ma Nocera, kis helység Assisától északkeletre (A magyar szövegben tévesen szerepel köznévként). 157 : 18

Noé, a vízözöntől bárkában menekült meg. 140 : 1

Offida, ld. Konrád.

Ortulana ~ Hortulána, Szent Klára anyja, halála előtt Klára kolostorában elvonultan élt. 76 : 19

Ostiensis ura, Ugolino ostiai bíboros, majd IX. Gergely pápa. 86 : 11,13, 107 : 13

Pál, Szent, apostol. 132 : 22, 133 : 19, 134 : 1,23

Paris ~ Parusia, Perusium, ma: Perugia, város Assisitól nyugatra. 26 : 14, 28 : 14

Péter, Szent, apostol, Róma első püspöke. 132 : 21, 133 : 19, 134 : 1,22

Péter, Cataniai ~, Szent Ferenc életében a rend vikáriusa. 102 : 23, 103 : 6

Péter, egy ismeretlen paraszt Nocerából. 157 : 20

Péter, ld. Bernaldo ~.

Pilátus, Pontius ~, római helytartó Judeában és Szamariában. Ő ítélte Jézust kereszt-halálra. 154 : 22

Pomarko, Pomarco, apuliai városka, talán azonos Pomaricoval, amely Dél-Itáliában van a Basento folyó bal alsó szakaszán. 156 : 12

Porciunkula, a Sancta Maria de Angelis vagy Sancta Maria de Portiuncula Assisi alatt kis kápolna (ma fölötté nagy bazilika), közelében volt a leprások kórháza. Ez lett később Szent Ferenc első társainak állandó lakóhelye. Itt halt meg Ferenc. 28—141. lapon passim

Rabo, Raho, egy különben ismeretlen ferences barát. 159 : 13

Ragusia, Ragusa, város Szicilia déli részén és a dalmát tengerparton Jugoszláviában (Dubrovnik), nem tudni, melyikre vonatkozik. 162 : 27

Riguntortom, Rivus Tortus, ma: Rivotorto. Leprástelep volt kis kápolnával Assisi közelében. Itt alapította Ferenc első szerzetes közösségét 1208-ban. 91 : 15

Rogeus, Rogerius, Ferenc első tizenkét társa közül az egyik. 121 : 12

Róma, Itália fővárosa. 133 : 18, 141 : 11, 142 : 2,27, 158 : 25

Romanyola, Romandiola, Romagna, a volt Egyházi Állam része Ravenna és Rimini közt. 36 : 21

Rufén, Rufinus, Ferenc első társainak egyike. 2 : 11, 49—61. lapon passim, 120 : 25
Sena, Senae, mai Siena Toscanában, de lehet Sena Gallica Ancona fölött a tengerparton. 95 : 9

Spoletói völgy, Vallis Spoletana a Spoleto—Assisi—Gubbio vonalán húzódó széles völgy. 14 : 4, 36 : 20. Spolyncya ugyanaz, bizonyára elírás Spoletana helyett. 135 : 1
Suassa, Suessa, több hasonló helynév közül legvalószínűbb az Anconától nyugatra fekvő Suassa. 161 : 20

Subasius Mons, az Assisi fölött emelkedő hegy. A fordító nem értette és úgy fordította: Assisia alatt való hegy. 51 : 19, 54 : 9

Szent Koporsóknak vára, Burgum Sancti Sepulcri, ma Sansepolcro Arezzo és Urbino között a Tevere bal partján. 104 : 18

Szilveszter, Szent Ferenc első társainak egyike. 2 : 4, 7 : 13,22,25, 137 : 11,19

Tuscia, közép-itáliai tartomány, ma Toscana. 37 : 4, 38 : 11

Ugolino, I. Ostiensis

Újburga, Burgundia Nova, Burgum Novum, nem lehet megállapítani, hol lehetett. 87 : 6

Urlandus, Orlando toscanai nemes, aki Szent Ferencnek és társainak ajándékozza az Alverna hegyet. 37 : 4,23, 38 : 23,28, 39 : 3

Vulterim, Vulturinus, ma Volturmo, folyó Campániában. 160 : 12

A képek jegyzéke

- I. Jókai-kódex 28. l.
- II. Jókai-kódex 144. l.
- III. Vatikáni 4354. sz. kódex 12a l. (megfelelője JókK. 111—112)
- IV. Budapesti Kódex 14a2 és 14b1 l. (JókK. 123—126)
- V. Speculum vitae (1504) 88b és 89a l. (JókK. 32—33)
- VI. Liber conformitatum (1510) 123a l. (JókK. 153—154)
- VII. Bonaventura: Vita S. Francisci (1768) 785—786. l. (JókK. 155—157)
- VIII. Bonaventura: Vita S. Francisci (1652) 426—427. l. (JókK. 161—162)